

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN GÖÇMEN
ENTEGRASYON POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENAN ÇAKI

DANIŞMAN
DOÇ. DR. VEYSEL ERAT

TEMMUZ 2022

BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN GÖÇMEN
ENTEGRASYON POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENAN ÇAKI

ORCID: 0000-0003-2263-0786

DANIŞMAN
DOÇ. DR. VEYSEL ERAT

TEMMUZ 2022

BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “Avrupa Birliği Ülkelerinin Göçmen Entegrasyon Politikası” başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 29/07/2022

Kenan Çakı

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ YAZIM KILAVUZU UYGUNLUK BEYANI

“Avrupa Birliği Ülkelerinin Göçmen Entegrasyon Politikası” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır./...../2022

Tezi Hazırlayan

Danışman

İmza

İmza

Kenan ÇAKI

Doç. Dr. Veysel ERAT

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı

İmza

Doç. Dr. Veysel ERAT

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Kamu Yönetimi** Anabilim Dalı öğrencisi **Kenan ÇAKI** tarafından hazırlanan “**Avrupa Birliği Ülkelerinin Göçmen Entegrasyon Politikası**” adlı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 29/07/2022 tarihinde, saat 10:00’da yapılmış ve tezin oy birliği ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Doç. Dr. Veysel ERAT
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fevzi KAÇER
(Bingöl Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Yahya DEMİRKANOĞLU
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek lisans / doktora tezi olarak kabulü onaylanmıştır.

.... / / 2022

Doç. Dr. Mehmet Bakır ŞENGÜL

Enstitü Müdürü

T.C.

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN GÖÇMEN ENTEGRASYON
POLİTİKASI**

Yüksek Lisans Tezi

Kenan ÇAKI

Danışman: Doç. Dr. Veysel ERAT

Temmuz 2022

ÖZET

İnsanlar doğdukları yerlerden birtakım nedenlerle ayrılıp daha iyi bir yaşam düşüncesiyle göç etmişlerdir. Yapılan göçler sonucu hem göç alan ülkelerde hem de göç veren ülkelerde bazı sorunlar meydana gelmektedir. Meydana gelen sorunlardan biri de entegrasyondur. II. Dünya savaşından sonra Avrupa kıtasına yoğun göçler gerçekleşmiştir. İlk zamanlarda göç istenen bir şey olurken zamanla sınırlandırılması engellenmesi gereken bir sorun haline gelmiştir. Avrupa gelen göçmenlerin yerleşik topluma entegrasyonuna çok önem vermiş ve bu kapsamda birçok yasal düzenleme gerçekleştirmiştir.

Bu çalışma esas olarak Avrupa Birliği ülkelerinin göçmen entegrasyon düzeylerinin Göçmen Entegrasyon Politikası İndeksi (MIPEX) verileri üzerinden incelenmesine dayanmaktadır. Çalışma literatür taraması ve MIPEX’den elde edilen verilerin analiz edilmesine dayanmaktadır. İlk bölümde göç ve entegrasyon kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde Avrupa Birliği’nin göç politikaları incelenmiştir. Son bölümde Avrupa Birliği ülkeleri MIPEX verileri kapsamında incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Avrupa Birliği ülkeleri entegrasyonda orta düzey bir başarı sağlamışlardır. Birlik içindeki bazı ülkelerin başarı oranı yüksek düzey olurken bazı ülkeler de düşük entegrasyon düzeyinde kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Entegrasyon, Avrupa Birliği, Göç Politikaları, MIPEX.

Republic of Türkiye
Bitlis Eren University Graduate School
Department of Public Administration
IMMIGRANT INTEGRATION POLICY OF EUROPEAN UNION
COUNTRIES

Master Thesis

Kenan ÇAKI

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Veysel ERAT

July 2022

ABSTRACT

People left their birthplace for some reason and emigrated with a better idea of life. Migrations have caused problems both in migratory countries and in migratory countries. One of the problems that occur is integration. After the world war, heavy migrations took place on the continent of Europe. At first, migration has become something that is desired, and it has become a problem that should be prevented from being limited over time. Europe has taken great care of the integration of incoming migrants into the established community and has carried out many legal regulations in this context.

This study is mainly based on the examination of the immigrant integration levels of the European Union countries through the Immigrant Integration Policy Index (MIPEX) data. The study is based on literature review and analysis of data from MIPEX. In the first part, the concepts of migration and integration are explained. In the second part, the immigration policies of the European Union are examined. In the last section, European Union countries were examined within the scope of MIPEX data. As a result of the research, European Union countries have achieved a moderate level of success in integration. While the success rate of some countries within the Union was high, some countries remained at low integration levels.

Keywords: Migration, integration, European Union, migration policies, MIPEX.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GÖÇ ve ENTEGRASYON

1.1. Göç Kavramı.....	4
1.2. Göçe Dair Temel Kavramlar.....	6
1.2.1. Yasal (Düzenli) Göç.....	6
1.2.2. Yasadışı (Düzensiz) Göç	6
1.2.3. Göçmen	7
1.2.4. Mülteci.....	8
1.2.5. İltica.....	9
1.2.6. Sığınmacı.....	9
1.3. Göçün Nedenleri.....	10
1.3.1. Ekonomik Nedenler	10
1.3.2. Siyasi Nedenler	11
1.3.3. Toplumsal ve Doğal Nedenler	11
1.4. Göçün Sonuçları.....	12
1.5. Entegrasyon	13
1.5.1. Entegrasyon Kavramı.....	13
1.5.2. Entegrasyon Çeşitleri.....	15

İKİNCİ BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ÜLKELERİNİN GÖÇMEN POLİTİKASI

2.1. Avrupa Birliği Göç Politikalarının Tarihsel Gelişimi	18
2.1.1. Misafir İşçi (İşgücü- Açık Kapı) Dönemi	19

2.1.2. Aile Birleşmeleri (Sınırlandırılmış Göç) Dönemi	20
2.1.3. Sovyetler Birliği'nin Dağılması Sonrası Dönem.....	20
2.2. Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası Oluşturma Çalışmaları.....	21
2.2.1. TREVİ Grupları.....	21
2.2.2. Paris Deklarasyonu	22
2.2.3. Dublin Eylem Programı.....	23
2.2.4. Avrupa Tek Senedi.....	23
2.2.5. Schengen Antlaşması	24
2.2.6. Maastricht Antlaşması.....	25
2.2.7. Avrupa Polis Bürosu (Europol)	26
2.2.8. Amsterdam Antlaşması	27
2.2.9. Tampere Zirvesi	27
2.2.10. Seville Zirvesi.....	28
2.2.11. Nice Antlaşması	29
2.2.12. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı	29
2.2.13. Lahey Programı.....	30
2.2.14. Avrupa Göç ve İltica Paktı.....	30
2.2.15. Stockholm Programı	31
2.2.16. Lizbon Antlaşması.....	32
2.3. Avrupa Birliği'nin Yasadışı (Düzensiz) Göç İle Mücadele Araçları.....	32
2.3.1. FRONTEX	32
2.3.2. Vize Bilgi Sistemi (VBS) ve Schengen Vize Bilgi Sistemi (SVBS).....	33
2.3.3. EURODAC	34
2.3.4. EUROSUR	34
2.3.5. Geri Kabul Anlaşmaları	35
2.4. Genel Değerlendirme	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE GÖÇMEN ENTEGRASYON POLİTİKASI

3.1. Veri Toplama Aracı Olarak: MIPEX	38
3.1.1. MIPEX Nedir?	38
3.1.2. MIPEX'te Entegrasyonun Boyutları.....	40

3.1.3. MİPEX Ülkelerinin Genel Olarak Değerlendirilmesi	48
3.2. Bulgular: Avrupa Birliği Ülkelerinde Entegrasyon Politikası.....	53
3.2.1. İşgücüne Katılım	54
3.2.2. Aile Birleşimi	60
3.2.3. Eğitim	65
3.2.4. Sağlık.....	70
3.2.5. Daimi İkamet	75
3.2.6. Ayrımcılıkla Mücadele.....	80
3.2.7. Siyasi Katılım.....	85
3.2.8. Vatandaşlığa Erişim.....	90
SONUÇ.....	96
KAYNAKLAR	100

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1. 56 MİPEX Ülkesinin Entegrasyon Boyutlarında Ortalaması	48
Tablo 3.2. 56 MİPEX Ülkesinin Entegrasyon Genel Ortalaması.....	49
Tablo 3.3. 27 AB Ülkesinin Entegrasyon Genel Ortalaması	54
Tablo 3.4. 27 AB Ülkesinin İşgücüne Katılım Entegrasyon Ortalaması	60
Tablo 3.5. 27 AB Ülkesinin Aile Birleşimi Entegrasyon Ortalaması	65
Tablo 3.6. 27 AB Ülkesinin Eğitim Entegrasyon Ortalaması	70
Tablo 3.7. 27 AB Ülkesinin Sağlık Entegrasyon Ortalaması.....	75
Tablo 3.8. 27 AB Ülkesinin Daimi İkamet Entegrasyon Ortalaması	80
Tablo 3.9. 27 AB Ülkesinin Ayrımcılıkla Mücadele Entegrasyon Ortalaması.....	84
Tablo 3.10. 27 AB Ülkesinin Siyasi Katılım Entegrasyon Ortalaması	90
Tablo 3.11. 27 AB Ülkesinin Vatandaşlığa Erişim Entegrasyon Ortalaması.....	95

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
EURODAC	: Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanıma Sistemi
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
EUROSUR	: Avrupa Sınır Gözetim Sistemi
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSYİH	: Gayrı Safı Yurtiçi Hasıla
MIPEX	: Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi
MPG	: Göç Politikası Grubu
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

Temelde coğrafi anlamda hareketliliği ifade eden göç kavramı insanlık tarihi boyunca hep var olmuştur. İnsanlar bulundukları yerden ayrılarak başka alanlara yerleşmek amacıyla göç etmek zorunda kalmaya devam etmektedir. Günümüzde yaşanan siyasi çalkantılar, doğal afetler, insan hakları, teknolojik gelişmeler, eğitim-sağlık olanakları, daha iyi bir yaşam düşüncesi ve daha birçok nedenden dolayı insanlar yasal-yasadışı, zorunlu-gönüllü, düzenli-düzensiz gibi birçok çeşidi bulunan göç etme eylemini sürdürmektedir. Küreselleşmenin artmasıyla birlikte iletişim alanında yaşanan gelişmeler sonucu insanların daha sağlıklı, daha güvenli yaşam alanlarına ve bu alanlarda daha iyi yaşayacakları düşüncesine bağlı olarak göçler artmakta ve gelecekte de devam edecek gibi görünmektedir.

Birçok farklı disiplin göçü ayrı ayrı biçimlerde ele almaktadır. Örneğin sosyoloji toplumsal yönüyle, kamu yönetimi göç politikalarının işlevleri ve yapısıyla, siyaset bilimi ise göçün meydana getirdiği siyasi sonuçlarla ilgilenmektedir. Siyaset bilimi göçmenlerin gittikleri yerlerde azınlık durumuna düşmeleri ve siyasal yapıya nasıl dahil oldukları ve göçmenlerin bu konudaki hakları ile özellikle ilgilenmektedir.

Göç kişilerin bir yerden taşınıp başka bir yere yerleşmesi şeklinde gerçekleşen basit bir durum değildir. Göç ister başlangıç ister bitiş yerlerinde olsun beraberinde birtakım durumlar meydana getirmektedir. Bunların en önemlisi diyebileceğimiz göçün varış noktasında göç eden kişilerle yerleşik kişiler arasındaki entegrasyondur.

Entegrasyonun henüz üzerinde kesin bir şekilde uzlaşılmış bir tanımı bulunmamakla birlikte genellikle uyum-bütünleşme anlamlarında kullanılmaktadır. Esasında göçmen kişilerin yerleşik topluma dahil olma durumlarını anlatmakla beraber entegrasyon iki boyutludur. Diğer bir boyutu da yerleşik halkı göçmenlere karşı uyumlaştırmaktır. Göçmen halk ile yerleşik halk arasındaki entegrasyonun boyutu da önemlidir. Göçmen halkın asimilasyona mı uğrayacağı çokkültürlü mü olacağı ilgili devletin politikasıyla alakalıdır.

Göçler yaşam şartları kötü yerlerden daha iyi yaşam şartlarına sahip yerlere doğru gerçekleşmektedir. Günümüzde Asya ve Afrika kıtaları başta olmak üzere birçok yerden Avrupa kıtasına yoğun göçler yaşanmaktadır. Bu nedenle kıta Avrupası göçlerle mücadele etmek için bir sürü antlaşma ve yapıya ihtiyaç duymuştur. Bugün dahi en cazip göç merkezi olma durumunu koruyan Avrupalı devletler mülteci ve sığınmacı gibi çeşitli

göçmen kesimlerinin başvurularıyla karşılaşmakta ve bu kişilere yönelik çalışmalar yapmayı sürdürmektedir. Göçün belli sınırlar içinde kalmayışı göçün uluslararası alanda daha çok ekonomik ve güvenlik boyutuyla ön plana çıkmasına neden olmaktadır.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan göç hareketlerini düzenlemek, kontrol etmek ve engellemek amacıyla Avrupa Birliği'nin yaptığı çalışmalarda göçün yanında güvenlik ve adalet kaygıları daha baskın olmuştur. Bu nedenle yapılan çalışmalarda sınırların kontrolü daha da bir önem kazanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği, çalışmalarında bir yandan sınırları dışarıya karşı korumak isterken diğer yandan içeride göçmenler ile halk arasında iki yönlü entegrasyon sağlamaya çalışmıştır.

Avrupa Birliği'nin güvenlik ve uyum ekseninde biçimlenen göç politikası içinde entegrasyon politikalarının nasıl şekillendiği önemli bir konu haline gelmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı; Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin göçmen entegrasyon politikalarını incelemektir. Avrupa kıtasında bulunan ülkelerin birçoğunun bir araya gelerek ulus üstü bir yapı olarak Avrupa Birliğini kurması bizim çalışmamızda Avrupa Birliği'ni hedef alarak genel anlamda kıta düzeyinde bir fikir edinmemizi kolaylaştıracaktır. Ayrıca tek tek kıtanın tüm devletlerini incelemek yerine birlik devletlerini ve birliğin ortak çalışmalarını incelemek çalışmamız açısından daha somut bir yol ortaya çıkaracaktır.

Çalışma giriş ve sonuç dışında üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk iki bölüm çalışmanın ana konusuna hazırlık amacıyla kavram ve literatür taramasına; çalışmanın esas kısmını oluşturan üçüncü bölüm ise veri analizine dayanmaktadır. Birinci bölümde göç ve entegrasyon kavramları üzerinde durulacaktır. Bu bölümde göç kavramı ile tanımları ortaya konulmaya çalışılacak, göç nedenleri üzerinde durulacak ve bu nedenler ayrı ayrı ele alınacaktır. Ayrıca göçe dair ilişkili kavramlar, göçün genel olarak sonuçları ve bir sonuç olarak entegrasyon kavramı ile çeşitleri açıklanacaktır. Entegrasyonun ne olduğu, nasıl anlaşıldığı ve çalışmalarda ne şekilde ele alındığı ortaya konulacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın enkazının onarılması için misafir işçilerle başlayan Avrupa'ya göç süreci, aile birleşimleriyle devam etmiştir. Sonrasında Sovyetlerin dağılmasıyla beraber Avrupa yoğun göç dalgasına maruz kalmıştır. Avrupa'ya göç dalgası farklı coğrafyalardan da olsa halen devam etmektedir. Bu nedenle Avrupa kitlesel göçle mücadele etmek için bir dizi anlaşmalar yaparak göçü engellemeye çalışmıştır. Avrupa göç ile mücadeleyi ulusal boyuttan çıkarıp kıta boyutuna çıkararak göçe karşı

ortak bir birlik şeklinde müdahale etmeye çalışmıştır. Mücadele kapsamında ilk başlarda Avrupa birliğini sonrasında bu birliğin oluşturduğu Frontex, eurosur, eurodac gibi yapılar meydana getirilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ikinci bölümde, Avrupa Birliği'nde entegrasyonun sağlanması Avrupa göç tarihi ve AB'nin göç politikalarının temelini oluşturan anlaşmalar, zirveler ve yapılan düzenlemeler anlatılacaktır.

Üçüncü bölümde Avrupa Birliği ülkelerinin göçmen entegrasyon politikaları, bir araştırma şirketi olan MIPEX (Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi) verileri üzerinden incelenecektir. Aslında MIPEX dışında Eurostat (Avrupa İstatistik Ofisi), OECD (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı) gibi yapılar olmasına karşın daha kapsamlı olması nedeniyle MIPEX verilerini kullanacağız. MIPEX, ülkeleri sekiz gösterge üzerinden değerlendirmiş ve ülkelerin entegrasyonda ne derece başarılı veya başarısız olduğunu ülkelere puan vererek ortaya koymuştur. Bu çalışmada 27 Avrupa Birliği ülkesinin entegrasyon seviyesi, MIPEX üzerinden hem genel olarak hem de MIPEX'in belirlediği sekiz gösterge üzerinden ortaya konulacaktır. Böylece AB ülkelerindeki entegrasyonun düzeyiyle ilgili bir fikir edinilebilecektir.

Sonuç bölümünde çalışmada ele alınan ana düşüncenin genel durumu ortaya konulacak ve değerlendirmede bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ ve ENTEGRASYON

Avrupa Birliği'ndeki göçmen entegrasyon politikasının daha iyi anlaşılması için konu ile ilgili kavramları incelemek gerekmektedir. Bu kavramlar göç, göçün nedenleri, göçün sonuçları, entegrasyon, entegrasyonun alt çeşitleridir.

1.1. Göç Kavramı

Göç insanlığın kadim tarihi kadar eskidir ve şimdi olduğu gibi gelecekte de devam edecektir. İnsanlar tarihsel dönem içerisinde karşılaştıkları siyasal ve ekonomik alandaki çalkantı ve değişimler, açlık, afetler, kıtlık, çığneden insan hakları, salgın hastalıklar, ülkelerin kendi içindeki ve ülkeler arasındaki savaşlar gibi birçok nedenlerden dolayı kendi öz topraklarını isteyerek veya istemeyerek terk etmeleri sonucu hayatlarını geçirmek üzere daimi veya geçici bir şekilde güvenli bir yere sığınmışlardır. Zamanla etkinliği artan göç, soğuk savaş sonrası ulusal ve uluslararası alanda daha da görünür hale gelmiş ve küreselleşmeden sonra çok taraflı, çok parçalı ve karmaşık bir durum arz etmiştir. Yani göç günümüzde evrensel bir sorun olmaya başlamış bu yüzden oluşan yeni durumları açıklayacak, evrensel hale getirecek kavramsal analiz ve tanımlara duyulan ihtiyaç artmıştır (Çağlar, 2018, s. 30).

Ancak henüz göç üzerinde uzlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Bunun nedeni göç ile ilgilenen bilim dallarının göçü ele alış biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak yine de birkaç göç tanımına yer vermek gerekiyor ve bu tanımlar bize göç ile ilgili genel bir çerçeve sağlayacaktır.

Göç; sosyal, siyasi, iktisadi, dini ve diğer başka nedenlerden ötürü topluluk halindeki insanların yaşamlarının bütününe ya da bir kısmını sürdürmek için kendi iskân alanından başka bir iskân alanına konuşlanmak üzere yaptığı coğrafi anlamda yer değiştirme hareketidir. Yani diğer bir ifadeyle, coğrafik olarak yapılan bu yaşam alanı değiştirme sürecinin toplum yapısını sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel boyutta değiştiren nüfus hareketleridir (Usanmaz, Sayın, vd. , 2016, s. 2).

Türk Dil Kurumu göçü “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlamıştır (TDK, 2021). Uluslararası Göç Örgütü yayınlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğünde ise göçü “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi, süresi, yapısı

ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (IOM, 2013, s. 35-36).

Marshall (1999, s. 685) göçü az ya da çok birey(ler)in veya grupların yeni yaşam alanlarına ve farklı toplum kesimlerine olan hareketi olarak tanımlamaktadır.

Erder’e (1986, s. 9) göre ise göç, “anlamalı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmelerdir”.

Göç, insanların yaşadığı yerden kalıcı olmak şartıyla başka bir yaşam alanına gidip yerleşik olarak yaşamaları demektir (Ünver, 2003, s. 178).

İnsan(lar)ın, siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal nedenler sonucu bulunduğu alandan ayrılıp başka yaşam alanlarına olan coğrafı hareketlerine göç denir. Bu hareketlilik uluslararası olabileceği gibi ulus içinde de olabilir. Hangi şekillerle ve nedenlerle gerçekleşmiş olursa olsun her türlü insan hareketliliği göç tanımları içinde kendine yer bulur (Adıgüzel, 2016, s. 3).

Göçü kişinin daha iyi bir yaşam amaçlayarak doğup büyüdüğü yerle ilişkilerini kopardığı ve vardığı yerde çabucak asimile olduğu basit bir süreç olarak tanımlamak zordur. Kişinin hayatının geri kalanını ve hatta ölümden sonrasını da kapsayan bir süreçtir. Göç, göç alan ve göç veren ölkelerdeki toplumları etkileyen kolektif bir olgudur (Castles, Miller, 2008, s. 29). Çünkü insanlar göç ederken sadece fiziki olarak mekân değiştirmeyip sosyal ve kültürel motifleri olan dil, din, yaşam biçimlerini, hayat tecrübelerini, hayal ve anılarını da beraberlerinde götürerek bütün bir ilişki durumunu yeniden kurarlar (Adıgüzel, 2016, s. 3). Bu nedenle göç disiplinler arası bir olgudur ve tarih, siyaset bilimi, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, demografi, coğrafya ve hukuk gibi bilim dalları göçün farklı alanlarıyla ilgilenererek karmaşık olan bu kavramın tam olarak anlaşılmasını sağlamaya çalışırlar (Castles, Miller, 2008, s. 30).

Göçe dair yapılan genel tanımların çok fazla olmasına rağmen kişilerde uyandırdığı algı hemen hemen aynıdır (ağlar, 2018, s. 30). Genel manasıyla yapılan göç tanımlarından çıkarılan sonuç göçün toplumsal bir hareketlilik sağladığı ve bu toplumsal hareketlilik gerek göçün çıkış noktasında olsun gerekse göçün varış noktasında olsun birtakım değişikliklere neden olmaktadır. Çalışmada asıl ilgilenen göçün varış noktasında

oluşturduğu değişim ve politikalar. Bu süreci daha iyi anlayabilmek için göçün nedenleri ve bu nedenlerin yol açtığı sonuçları incelemek gerekmektedir.

1.2. Göçe Dair Temel Kavramlar

Göçlerin aşırı arttığı günümüzde özellikle medya ve yayın organları tarafından mülteci, sığınmacı, göçmen kavramları birbirine eş anlamlı kelimeler olarak kullanılmakta ve bu durum göçü anlama noktasında ciddi sorunlara yol açmaktadır (Çakran, Eren, 2017, s. 2). Bu nedenle göçe ilişkin temel kavramları bilmek önemlidir.

1.2.1. Yasal (Düzenli) Göç

Düzenli göç, kişi veya grupların kaynak ülkeden çıkışını ve yerleşeceği ülkeye olan seyahatini, transit olarak yaptığı geçişi ve çıkışı düzenleyen yasa ve yönetmeliklere mutabık olarak mevcut yaşadığı yerden daimî yaşayacağı yere olan hareketine denir. Diğer bir tanımla, devletlerin tanımış olduğu veya izin verdiği kanuni şekillere uygun olarak yapılan göçtür (IOM, 2013, s. 26).

Düzenli göç; eğitim yoluyla, evlenme yoluyla veya çalışmak niyetiyle alınan kısa izinlerle ülkeye gelenleri kapsamakla beraber, uzun süre yaşamak amacıyla gelenleri ya da başta kısa süre için gelip uzun süre kalmaya karar verenleri de kapsamaktadır. Son kategoriye bilinen ve en yaygın örnek, eğitim almak için gelip daha sonra iş bulup ülkede kalmaya devam edenler gösterilebilir. Aile birleşimi dışında kalan, çalışma veya eğitim amacıyla gerçekleşen göç yüksek vasıflı göç olarak da adlandırılır. Çünkü göçmenler göç alan ülkelerin eğitim ve ekonomisine olumlu katkı yaptıkları için bu yönden göç arzulanan ve desteklenen bir nitelik taşımaktadır (Kalaylıoğlu, 2014 , s. 35).

1.2.2. Yasadışı (Düzensiz) Göç

Düzensiz göç, geniş manada uluslararası insan hareketliliğinin ülkeler tarafından kontrol edilemeyen ya da gözetlenemeyen boyutunu oluşturur (Atasü-Topçuoğlu, 2012, s. 501).

Kaynak, geçiş ve kabul ülkelerinin düzenleyici işlemlerinin dışında gerçekleşen hareketlilik. Düzensiz göç konusunda genel geçer bir tanım bulunmamaktadır. Kabul eden ülkeler perspektifinde göç alanında yapılmış düzenlemeler esas olmak üzere kişi veya kişilerin gerekli izin ve belgelere sahip olmadan ilgili ülkeye girmek ya da çalışmak veya tamamiyle yerleşmek manasına gelmektedir. Kaynak teşkil eden ülke noktasında ise kişinin pasaportu olmadan veya kullanıma uygun seyahat belgesi bulundurmadan ülkeler

arası sınırları geçmesi ya da ülkeden çıkmak için idari izinleri almaması şeklinde görülmektedir (IOM, 2013, s. 26).

Göç İdaresi Başkanlığı'na (GİB, 2022) göre düzensiz göç; bir ülkeye kanunlara aykırı bir şekilde girmek, kalmak veya kanuni süre içerisinde çıkmamak olarak tanımlanmaktadır. Çıkış, geçiş ve varış ülkeleri açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Varış ülkesi açısından kendisine kanun dışı yollarla gelmiş ya da kanuni yollarla gelmiş ama kanuni sürede çıkmamış kişileri kapsamakta iken, çıkış ülkesi açısından ülkesini kanunla düzenlenmiş usul ve esaslara aykırı bir şekilde terk eden kişilerdir. Geçiş ülkesi açısından ise çıkış ülkesinden varış ülkesine varmak için kanuni ya da kanun dışı yollarla bu ülkeye girip ve bu ülkeyi transit olarak kullanan kişilerdir.

Uluslararası yazında kullanılan “düzensiz göç” ya da “yasadışı göç” kavramları yerine Türkçede genelde “kaçak işçi göçü” kavramı kullanılmıştır. Gizli, kanundışı ve kaçak göçü tanımlayan düzensiz göç hem politik bir gerçeklik hem de yaşanmış gerçek olayları tanımlamaktadır. Genel olarak iki tip kaçak göç bulunmaktadır: ilki sınırları bilerek kanundışı geçmek, ikincisi ise ülkede almış olduğu kanuni süre bitmesine rağmen kalmaya devam etmesi ya da iş bulup izinsiz çalışmasıdır. Başvurusu kabul edilmeyen ve ülkeyi terk etmesi gerekirken kalmaya devam eden sığınmacılar da kaçak işçi göçü içerisinde. Burada insan ticareti ve insan kaçakçılığı kavramlarının açıklanması önemlidir. İnsan ticareti, insanları bir yerden başka bir yere sömürmek amacıyla kandırarak veya zorlayarak taşımak iken, insan kaçakçılığı ise kanundışı bir üçüncü yol bulunarak sınırın geçilmesidir. İnsan kaçakçılığı ile insan ticareti kavramı arasında üç temel farklılık bulunmaktadır. (i) insan ticaretinde esas olan sömürü iken insan kaçakçılığında para karşılığı kanundışı sınır geçişi söz konusudur. (ii) insan ticaretinde sınır geçmek esas değilken, insan kaçakçılığında bir kişinin kanundışı yolla başka bir ülkeye girmesi gerekmektedir. (iii) insan kaçakçılığında kişinin bir onayı bulunurken, insan ticaretinde böyle bir durum yoktur (İçduygu, 2004, s. 24).

1.2.3. Göçmen

Uluslararası boyutta genel geçer kabul görmüş bir göçmen tanımı henüz bulunmamaktadır. Göçmen kavramı genel olarak, kişinin göç etmeye yönelik kararını dışarıdan bir zorlamayla değil de kendi hür iradesiyle ve kendine göre almış olduğu tüm koşulları kapsamaktadır. Dolayısı ile bu açıklama, kendisi ve ailesi için daha iyi maddi ve sosyal imkanlar edinmek ve geliştirmek için bir yerleşim alanından (ülke veya bölge) başka bir yerleşim alanına göç eden kişileri tanımlamak için muteber kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler göçmeni, nasıl ve ne şekilde olduğu arasında fark olmaksızın yabancı olarak bulunduğu bir ülkede bir yıldan daha uzun süre yerleşik bulunan bir kişi olarak tanımlamaktadır (IOM, 2013, s. 37). Türkçe sözlük ise göçmeni “kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2021).

Diğer bir ifadeyle, göç mevzuatımızda yer alan açıklamaya göre ülkemize veya başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla gelen ve henüz ne ülkemizde ne de başka bir ülkede vatandaşlık alamayan kişi ve gruplardır. Genelde ekonomik amaçla yapılan göç sonucu ilgili ülkenin bilgisi ve izniyle o ülkeye yerleşmek için giden kişileri tanımlamaktadır ve göçmenler özel bir mevzuata bağlıdırlar (Tamer, 2020, s. 2811).

1.2.4. Mülteci

Mülteci kavramıyla ilgili günümüzde birçok tanım yapılmaktadır. Bu tanımların en kısa ve basitine göre, mülteci ekonomik ve sosyal nedenler sonucu iltica eden kişidir (Boyraz, 2015, s. 36).

Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi, 1951 sayılı Mültecilerin Hukuki Statüsü, kimlerin mülteci olarak kabul edileceğini, “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her şahıs” olarak tanımlamaktadır (UNHRC, 2022). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu çalışmaya göre, Türkiye’de mültecilik,

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü”

-olarak tanımlamıştır (G.İ.B, 2005, s. 8).

Mülteci konusunda bölge bazında faaliyetlerde bulunan Afrika Birliği Örgütü, mülteci ifadesi için yapmış olduğu tanımları genişleterek zenginleştirmiş; 1969 tarihli Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ifadeye göre bir kimsenin, “kendi ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tamamında dış saldırı, işgal, yabancı egemenliğinin varlığı ya da kamu düzenini

ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle menşee ülkesi veya vatandaşı olduğu ülke dışından bir başka yere sığınma talebiyle, devamlı ikamet ettiğı yeri terk etmek zorunda kalan herkes mülteci tanımı içinde yer almaktadır.” (Tamer, 2020, s. 2810).

1984 tarihli Cartagena Mülteci Bildirisi “yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu gerekçeleriyle ülkelerinden kaçan kişilerin de mülteci kapsamı içine alınmasını tavsiye etmektedir” (Çakran, Eren, 2017, s. 5).

1.2.5. İltica

İltica kavramı yabancılar mevzuatımızda yer alan ifadesine göre; “Avrupa Kıtası’nda yaşanan olaylar sebebiyle dini, ırkı, milleti, belirli bir toplumsal gruba bağıllığı veya politik düşüncelerinden dolayı zarar göreceğinden haklı olarak korktuğı için mensubu olduğu ülkenin dışında bulunan ve mensubu olduğu ülkenin himayesinden faydalanamayan veya korkusundan dolayı faydalanmak istemeyen ya da uyruğı yoksa ve daha önce ikamet ettiğı ülke dışında bulunuyorsa, oraya dönmeyen veya korkusundan dönmek istemeyen yabancıya verilen isimdir” (Akgün, 2011, s. 9-10).

İltica tanımı itibariyle içerisinde ekonomik gerekçe olmayıp daha çok siyasi bir cebire maruz kalmış ya da kalacağı korkusu nedeniyle yaşadığı veya mensubu olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan yahut faydalanmak istemeyen kişi ve kişilerin daha güvenli olduğunu düşündükleri bir başka ülkeye sığınmasıdır. Bu nedenle iltica diğer uluslararası göç kavramlarıyla belirgin farklılıklar içermektedir. Göçmen ülkesinin korumasına sahip iken iltica eden böyle bir korumadan mahrumdur. Keza göçmen göçe keyfi nedenlerle de yönelmiş olabilirken, ilticacı göçe mecbur kalmıştır. İlticacı mecburiyetten göç ettiğı için can havliyle ülkelerini terk ederek her şeylerini ülkelerinde bırakıp gidip başka ülkeye sığındığı için daha derin insani sorunlara yol açmaktadırlar (Tamer, 2020, s. 2010-2011).

1.2.6. Sığınmacı

Sığınmacı, “İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliğı veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğı için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğı yoksa önceden ikamet ettiğı ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek

istemeyen yabancıyı,” (G.İ.B, 2005, s. 8), yani mülteci olabilmek için gereken tüm şartlara sahip olup ancak henüz bir resmi siyasi veya idari güç tarafından mülteci statüsü verilmeyen kişidir. Yine bunun yanında daha henüz başvuru yapmayan veya başvuru yapıp da cevap alamayıp bekleyenler de sığınmacı tanımının içerisinde (Barkın, 2014, s. 35).

1.3. Göçün Nedenleri

İnsanların doğup, büyüdüğü topraktan kopup başka yerlere göç etmesi kolay bir durum değildir. Bu radikal kararı almaya yöneltten çok fazla neden bulunmaktadır. İnsanlar genelde yaşadıkları bölgede karşılaştıkları olumsuzluklar sonucu göç kararı almaktadır. Bazen de gidilecek yerde edinilecek avantajlar için göç edilmektedir. Göçe neden olan olumsuz koşullar zamana ve mekana göre değişmektedir. Savaş ve şiddet alanlarından uzaklaşmak, refah düzeyini yükseltme arayışı, daha iyi eğitim olanaklarına sahip olmak, siyasi olarak sığınma talepleri, aileleri birleştirmek gibi birçok gerekçeden dolayı kitlesel veya bireysel göçler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Bu çerçevede göçün nedenlerini ekonomik, siyasi ve sosyal gibi genel başlıklar altında toplamak mümkündür.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Genel olarak göçün özel manada uluslararası göçün temelinde bireylerin göç ettikleri yerde daha yüksek bir kazanç elde etmek ve daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak için gelişmiş ülkelere göç ettikleri gerçeğine dayanmaktadır (İçduygu, Erder, vd., 2014, s. 35). Küreselleşen dünya düzeninde ülkeler ile bölgeler arasında gerçekleşen göç hareketliliğinin en önemli nedenini ekonomik şartlar oluşturmaktadır (Aksoy, 2012, s. 294). Ücretlerin düşük olması, yatırımların yapılmasına mani olacak şekilde vergilerin yüksek oluşu, ülke ekonomisinin istikrarsızlığı, kötü ekonomik koşullarda insanların gelecek kaygısı yaşaması, çalışma şartlarının kötü olması, sosyal hakların düşüklüğü, düşük kalitede kentsel yaşam, yüksek işsizlik oranları, alanında uzmanlaşmış kişilerin başka alanlarda çalıştırılması ve bu yüzden meydana gelen tatminsizlik sonucu kalifiyeli kişilerin geri planda kalması, ekonomik kriz durumunda yüksek tahsilli kişilerin işten çıkarılması ve yoksulluk gibi birçok ekonomik neden göçe sebep olmaktadır (Bayraklı, 2007, s. 42). Doğal afet, kıtlık, kuraklık gibi olaylar (Aksoy, 2012, s. 294) iklim esaslı olsalar da nihayetinde kişileri ekonomik olarak etkiler ve insanları göçe zorlamışlardır.

1.3.2. Siyasi Nedenler

Siyasi nedenlerin kaynak olduğu göç ise ülkeler arasında meydana gelen siyasi rejim değişiklikleri, savaş politikaları, terör faaliyetleri, siyasi anlamda yapılan baskılar gibi insanların hayatını tehdit eden olay ve olayların neden olduğu yer değiştirme faaliyetidir (Aksoy, 2012, s. 294). Dini ve etnik yapı gibi etkenler itibariyle birbirinden farklı topluluk gruplarının kendilerine karşı tehdit olarak gördüğü ve bu yüzden bir üstünlük kurma çabası içine girmeleri sonucu meydana gelen gerilim, çatışma ve toplumsal huzursuzluk sonucu insanlar bu sahip oldukları özelliklerle daha iyi yaşayacakları yerlere doğru bir hareketlilik yaşamaktadırlar. Bu gruplar arasındaki toprak bölüşümü, siyasi istikrarı bozmakta, siyasi gerilimleri ve gruplar arasındaki şiddet olaylarını arttırmakta bunun sonucunda kitlesel siyasi göçler yaşanmaktadır (Sayın, 2010, s. 133). Bir diğer önemli neden de siyasal koşullardır. Çünkü kişi ve grupların siyasi nedenlerden dolayı yaşayacakları işkenceden kaçmak, dilsel ve dinsel özgürlüklerini serbestçe yaşamak ve ırkından dolayı maruz kalacağı ayrımdan kurtulmak amacı da göçe neden olmaktadır. Ayrıca savaş, ülke içi siyasi kaos ve çalkantılar, can güvenliğinin sağlanamaması, aç kalma tehlikesi veya bir takım temel ihtiyaçların karşılanamaması veya insanların başka yerlere seyahat etmelerini engelleyen siyasi ve yasal engellerin kalkması göçleri arttıran bir nedendir (Başel, 2003, s. 49).

1.3.3. Toplumsal ve Doğal Nedenler

Ekonomik ve siyasi nedenlerin dışında bunlarla ilişkili olarak büyük iklim olayları kuraklık, volkanik patlama, deprem vb. gibi hadiseler de insanları göçe zorlamıştır. Yine insanların inançlarını yaşayacağı ya da daha rahat yaşayacağı yerlere taşınması da farklı bir göç nedenidir. Ayrıca hasımlık, kan davası vb. nedenler sonucu yaşanan göçler de vardır.

Bunların dışında kişilerin farklı tecrübeler edinme isteği, macera yaşama arzusu ve dünyanın farklı yerlerini gezip görmek istemesi de insanları göçe sevk etmiştir. Diğer yandan bazı kimselerin farklı ülkelerde çalışıp döndükten sonra karşılaştığı sosyal saygınlık da göçün başka bir nedenidir (Kutlu, 1991, s. 23).

Zaman içinde toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler hem göçe neden olmakta hem de ondan etkilenecek göçün sonucu olmuştur (Başel, 2003, s. 47).

Göçe neden olan olaylar tek başlarına siyasi, ekonomik ve toplumsal olmayıp birbiri içine geçen daha karmaşık bir yapı arz etmektedir. Yani ortaya çıkan bir neden

kişiyi veya grubu hem siyasi hem ekonomik hem de toplumsal noktada etkileyebilmektedir. İnsanları göçe sevk eden nedenler çoğu kez benzer özellikler göstermektedir ve gerek iradi göç olsun gerekse de zorunlu göç olsun en özünde insanları göçe yönlendiren ya da göçten beklenen şey daha iyi bir yaşam düşüncesidir. İnsanlar ister siyasi ister sosyal ister ekonomik gerekçeyle olsun daha iyi bir yaşam düşüncesiyle başladıkları göç varış yerinde birtakım sonuçlar meydana getirmektedir.

1.4. Göçün Sonuçları

Göç meydana gelirken hem çıkış noktasında hem de varış noktasında birtakım sonuçlara yol açmaktadır. Ayrıca göç, göç edilen yerdeki tüm kişi ve yerleri etkilerken esasında en büyük etkiyi göç ile varılan yerde yapmaktadır (Şen, 2014, s. 232). Göç bulunduğu toplumda olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Göç olayının gerçekleşmesiyle beraber ortaya çıkan ilk sonuç göç alan yerde nüfusun artması ve göç veren yerde ise nüfusun azalmasıdır. Bu artış ve azalış da ilgili toplulukta göçün etkilerinin neler olacağını belirliyor (Güreşçi, 2016, s. 1062).

Nüfus açısından yeterli istihdam sayısına sahip olmayan ülkeler için dışarıdan göç almak olumlu bir etki yaratmaktadır. Çünkü bu ülkeler göç sonucu ihtiyaç duyduğu işgücünü elde ederek ekonomilerini geliştirmektedirler. Bu nedenle göç alan ülke alım tercihlerini genç, erkek ve çalışabilir durumda olmasına dikkat etmektedir. Alınan göç sonucu firmalar ücret maliyetlerini artırmadan ekonomilerini daha iyi hale getirmektedirler. Yine göç alan ülkeler göçmen kabul ettiği ülkelerle ilişkiler geliştirerek bu ülkelerden işgücü dışında akademik personel de çekerek durumu daha da bir fırsat haline getirebilmektedirler. Göç alan ülke alınan göçmenler için okul, hastane, konut ihtiyaçlarından dolayı ekonomik külfetlere katlanması göçün olumsuz yönünü ihtiva eder. Ayrıca gelen göçmenler geldikleri ülkelerde edindikleri bilgi, tecrübe ve sermayeyi kendi ülkelerine aktararak ülkelerinin gelişimine katkı sağlamaktadırlar (Bayraklı, 2007, s. 42).

Şüphesiz toplumların tarih içinde göstermiş olduğu gelişme sonucunda bulup çıkaracağımız en önemli şey göçün ekonomik ve toplumsal anlamda meydana gelen değişimlerin sonucu olduğudur ve bu nedenle göç nihai bir sonuçtur. Aynı zamanda göçün bizzat kendisi de toplumsal ve ekonomik açıdan bir değiştirme faaliyeti içinde olduğudur ve bu açıdan bakıldığında göç bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır (Sirkeci, İçduygu, 1999, s. 250).

Göç hareketlerinin en önemli sonuçlarından birisi de göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki topluma ve devlete ne denli uyum sağlayacağıdır. Yani göçün önemli sonuçlarından birisi de entegrasyondur. Çünkü göç eden topluluğun ne derece entegre olduğu o ülkeyi ekonomik, sosyal, güvenlik, sağlık gibi birçok alanda etkilemektedir.

1.5. Entegrasyon

1.5.1. Entegrasyon Kavramı

Türkçede “bütünleşme, uyum” anlamına gelmektedir (TDK, 2021). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün çıkarmış olduğu Göç Terimleri Sözlüğünde “... göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç...” olarak ifade edilmiştir. “Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçte atıfta bulunur” (IOM, 2013, s. 30).

Entegrasyon genel olarak göçmenlerin göç ettikleri topluma dahil olmaları manasında kullanılan bir kavramdır. Ancak birçok farklı disiplin tarafından ele alınan entegrasyon kavramının literatürde üzerinde uzlaşılmış bir tanımı bulunmamaktadır. Kavramın bir tanımının olmamasının nedeni göçmenlerin o topluma dahil olmalarına karar veren kişilerin kim olduklarına, ne düzeyde ve nasıl dahil olacaklarına bağlı olarak değişeceğinden dolayı kavram sürekli bir değişim içerisinde. Her ne kadar üzerinde anlaşılmış bir tanımı bulunmasa da kavramı ele alan bilim insanlarının ve siyasetçilerin bir kısmı kavramı çok kültürlülüğe bir kısmı da asimilasyona yakın anlamda kullanır. Bu da kavramın göçmenler için toplumda asimile olarak mı yoksa kendi öz değerlerini koruyarak çokkültürlü olarak mı yaşayacaklarına kadar geniş bir anlam kazanmasını sağlamaktadır (Erat, 2018, s. 81).

Göçmen entegrasyonu şüphesiz birden fazla tabakadan oluşan bir süreçtir. Göçmenlerin yasal ve hukuki statülerinin neler olacağı; göç sonucu ulaşılan ülkedeki vatandaşlık, kimlik ve entegrasyon politikalarının nasıl olduğu; ırkçı ve ayrımcı davranış ve tutumlara karşı göçmenlerin yasal olarak korunması, politik ve ekonomik entegrasyonun altyapılarının sağlanması, göçmen bireylerin eğitime katılım ve başarı oranlarının ne kadar olduğu, barınma koşullarının iyileştirilmesi, dil eğitimi almalarının desteklenmesi, sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması gibi birçok konu entegrasyon sürecinin katmanlı ve birbirleriyle ilişkili parçalarını oluşturmaktadır. Bu konuların yanında, göçmenlerin entegre olmak için gönüllü ve istekli olmaları, göç sonucu ulaştıkları ülkeye etkin bir şekilde iştirak etmeleri; göç edip yerleşilen ülkenin dilini,

kültürünü ve tarihini öğrenmeleri gibi konular da entegrasyon sürecinin çok önemli etkisi yüksek parçaları sayılmaktadır (Dikici, 2021, s. 971).

Sosyolojide, toplum içerisinde bulunan kurumlar, gruplar ve sosyal yapıların diğer kısımları arasındaki ahengi açıklayan kelime olarak entegrasyona Weber ve Durkheim'in çok fazla katkıları olmuştur. Özellikle Durkheim'in fikir babalığını yaptığı bütünleşme, sosyal uyum, uyumsuzluk ve sosyal çözülme konuları entegrasyon konusunda ana alanı oluştururken, Weber kapsama ya da dahil etme ve dışlama çerçevesinde entegrasyonu ele almıştır. Parsons entegrasyonu, sosyal düzenin sürdürülebilirliğini, kültürel, kişilik ve sosyal sistem arasındaki uyum çerçevesinde incelemiştir. David Lockwood ise toplumsal entegrasyon ve sistem entegrasyonu kavramlarını dahil etmiştir. Toplumsal entegrasyon, bir toplumda yer alan kişiler veya gruplar arasındaki ilişkilerin kriterlerini ortaya koyarken, sistem entegrasyonu ise bir toplumun kendi içindeki ya da toplumun diğer kesitleri arasındaki ilişkileri belli etmektedir. Göç konusunda işlenen sosyal entegrasyon, göçmenlerin toplumsal şekillenmeye çeşitli biçimlerde uyumunu yine göçmenler için göstermektedir. Bu uyum sosyo-ekonomik politik konum, kimlik, kültürleşme ve etkileşim düzeylerinde kendini göstermektedir (Yaman, 2017, s. 95-96).

Entegrasyon kavramının algısı göçmene, göçmenin geldiği ülkeye ve geline ülkenin tutum ve davranışlarına göre değişiklik göstermektedir. Göçmenin entegrasyondan beklentileri ile devletlerin entegrasyonla varmak istedikleri amaçlar entegrasyon kavramına yakın veya yerine kullanılacak asimilasyon, akültürasyon, seperasyon, segregasyon, adaptasyon gibi kavramlar ortaya çıkarmıştır. Asimilasyon göçmenin beraberinde getirdiği dil, kültür ve sosyal yaşam alışkanlıklarının tamamından vazgeçerek geline ülkenin egemen motiflerini alması demektir. Akültürasyon (kültürel etkileşim) göçmenin kendisine ait değerlerini inkâr etmeden geline ülkenin değerlerini öğrenmesi ve öncü kabul etmesini gerektiren anlayıştır. Segregasyon (yalıtma) ve seperasyon (ayrışma) kavramları göçmenin geline ülkedeki insan topluluğundan yerleşim, kültürel değer ve yaşam alanı olarak ayrı konuşturulmasını ifade eder. Segregasyonda devlet göçmen topluluğunu ayrı tutarken, seperasyonda göçmen topluluk kendini muhafaza etmek için ayrı durmaktadır (Erat, 2018, s. 82).

Entegrasyon kavramının genel geçer bir tanımının olmamasının nedeni, ilgili devletlerin tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Castles ve Miller (2008: 361-365) devletleri göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarına göre üçe ayırmaktadırlar. Bunlardan ilki Kademeli Ayrımcı Modeldir. Bu model ulus kavramını doğum ve soy

birliği üzerinden tanımlayan devletlerde görölr. Ülkedeki egemen kesim göçmenleri ve çocuklarını mevcut ulusun bir parçası olarak kabul etmek istemez. Bu model aile oluşumunu kısıtlayan, yerleşme statüsü vermeye sıcak bakmayan, vatandaşlık durumunda dışlayıcı bir tutum ve davranış içindedir. Ayrıca bu modelde göçmen nüfus sivil topluma tüketici, işçi ve ebeveyn olarak bağlı olup, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel noktada tamamıyla dahil edilmezler. Bir diğer ikincisi Asimilasyoncu Model'dir. Bu modelde göçmenlerin topluma kendilerine has olan dillerini, kültürlerini, sosyal yaşam adetlerini tamamıyla bırakarak egemen kesim içinde erimesi beklenir. Burada devlet asimilasyon için göçmen çocuklarının eğitim yoluyla dili kullanmasını sağlamaya çalışır. Asimilasyoncu modeli uygulayan devletlerde entegrasyon politikaları asimilasyonun daha yavaş, daha nazik bir biçimi şeklindedir. Üçüncüsü Çokkültürlülük Modeli'dir. Diğer modellerden farklı olarak göçmenlerin egemen kültüre adapte olmaları beklense de kendi öz değerlerini korunmasına müsaade edilmektedir. Çokkültürlülük modeli göçmenin gelişine izin verilmesinden başlayıp ardından devlete ve ulusa tam üyeliğe kadar uzanan bir süreçtir.

1.5.2. Entegrasyon Çeşitleri

Entegrasyon kavramı göç eden göçmen topluluğuna ve göç edilen ülkenin göçmenlere karşı takındığı tutum ve davranışa göre farklılık gösterdiği için birçok farklı entegrasyon modeli ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan modeller ülkenin gelen göçmenleri ülke içinde ne şekilde ve ne düzeyde konuşturacağına göre değişkenlik göstermektedirler. Entegrasyon konusunda ülkelerin politikaları asimilasyondan çokkültürlülüğe kadar geniş bir yelpaze uzanmaktadır.

1920'lerde Chicago Sosyoloji Okulu göçmenlerin ülke içine yerleşimini geleneksel olarak ele aldığı ve entegrasyonu ya da kendilerinin ifadeleriyle asimilasyonu, "ırk ilişkileri döngüsü" adıyla dört aşamaya ayırmışlardı. Bu aşamalar temas, çatışma, uyum ve asimilasyondur. Amerikan Erime Potası fikrinin bir yansıması olan bu model asimilasyonu mutlak son olarak görmüştür. Bu amaçla göçmenler ile yapılan evlilikler önemlidir (Martikainen, 2010, s. 265). Benzer bir düşüncüyü 1964'te yazdığı kitabında ele alan Milton Gordon, asimilasyonun yedi alt sürecini ya da evresini genel veya özel isimleriyle şu şekilde sıralamıştır: (i) yerli toplumun kültürel öğelerine doğru dönüşümün sağlandığı kültürel ve davranışsal asimilasyon; (ii) yerli toplumun kulüplerine ve kurumlarına girişine göre yapısal asimilasyon; (iii) yaygın karışık evlenmelerin çoğalmasına göre evlilikle asimilasyon; (iv) yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının

geliştirilmesine göre kimliğe dayalı asimilasyon; (v) önyargıların yok olmasına göre kabullenilmiş tutum-durum asimilasyonu; (vi) ayrımcılığın yok olmasına göre davranışsal kabullenme asimilasyonu ve (vii) güç ve değer çatışmalarının yok olmasına göre yurttaşlık asimilasyonudur (Erat, 2018, s. 83; Martikainen, 2010, s. 265).

Göçmen toplulukları arasında hiçbir farklılık göstermeyen ve asimilasyonu en nihayetinde doğal bir şekilde meydana geleceğini ortaya koyan bu fikirler daha sonraki çalışmalar tarafından eleştirilmişlerdir. Bu çalışmalar entegrasyonun göçmen halk ile yerleşik halk arasında kaynaşmanın olduğu iki taraflı bir süreç olduğunu belirtmişlerdir. Göç toplumu birçok yönüyle etkilediği için entegrasyonun da kültürel, yapısal ve politik yönleri bulunmaktadır. Kültürel entegrasyon, hem göçmen ve göçmen topluluğun yerel halkın değerleri, kuralları ve sosyal adetleriyle ilişkisi ve uyumu hem de yerel halkın göçmen adet ve geleneklerinin yansımalarına olan tavırlarını barındırır. Sivil toplumda meydana gelen kültürel entegrasyon güçlü etnik yapılar oluşturur. Yapısal entegrasyon, göçmenlerin ilgili ülkenin birçok kurumuna, organizasyonuna ve sektörüne girmiş ve bu kurum, sektör ve organizasyonların alternatiflerini veya benzerlerini ürettikleri durumda oluşur. Yerel işgücü piyasasında ortaklık söz konusudur. Politik entegrasyon, göçmenin vatandaşlık elde etmesi, eşit hakların kazanılması için mücadelesi gibi konuları barındırır. Göçmenler bu aşamada kendileri ile ilgili kararlara katılıp nihayetinde ayrımcılığa karşı da mücadele etmektedir (Martikainen, 2010, s. 266). Castles, Vasta, Korac ve Vertovec, yapısal entegrasyon kavramını kullanmak yerine sosyal entegrasyon kavramını tercih etmişlerdir. Ancak entegrasyona bağlı alt parametreleri daha geniş bir düzeyde açıklamışlardır. Bunlar; istihdam, eğitim ve sağlık verileri, sosyal, yasal ve siyasal entegrasyonların verileri ve doğurganlık, yaşam beklentileri, ölüm oranları, hizmetlerden yararlanma gibi durumları içeren genel entegrasyon verileridir. Yazarların bahsedilen verilerin detaylı veya noksanlığı yokmuş gibi değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yazarların görüşüne göre, entegrasyon verilerinin yapılmasında ve değerlendirilmesindeki başat sorunlar, entegrasyon alanında daha fazla çalışmanın yapılmasını gerektirmekte ve böylece entegrasyon için ihtiyaç duyulan parametreler oluşturulabilecek (Erat, 2018, s. 84).

Castles ve Miller genelde en çok görülen üç farklı entegrasyon modelinden bahsetmektedir. İlki, göçmenlerin bir kesiminin yerel halkla ve yerel halk içindeki sokak insanlarıyla birleşenler. İkincisi, etnik olarak farklı oldukları için bir dönem ayrımcılığa maruz kalmış kişilerin yerleştikleri haliyle vatandaşlığa kavuşanlar. Üçüncüsü ise etnik

azınlık olarak kalmış ve yeterince yasal hak edinememişlerdir (Martikainen, 2010, s. 267).

Göçmenleri ve göçmen çocuklarını vatandaşlığa kabul etme ve ölkelere entegrasyon konusunda dört modelden bahsedebiliriz. Birincisi, etnik ve ırk olarak farklı tebaaları bir araya getiren entegrasyon modeli İmparatorluk Modelidir. Örneğin Fransa ve Britanya. İkincisi, ulusal kimliğin bir etnik kimlikle sağlandığı entegrasyon modeli Etnik Modeldir. Bu modelde vatandaşlık verilecek kişinin çok iyi mevcut ölkenin dilini bilmesi ve nispeten asimile olmuş olması beklenir. En belirgin örneği Almanya'dır. Cumhuriyetçi Model ise entegrasyon modellerinin üçüncüsünü oluşturmaktadır. Yeni gelen göçmenler ölkenin yasal kaidelerini ve milli kültürünü kabul ettikleri, yani topluma benzeştikleri oranda vatandaşlığa kabul edilmektedirler. Esasında azınlık nüfusun siyasi hakları ve kültürel değerleri tanınmamaktadır. Fransa cumhuriyetçi modelin en klasik örneğidir. Sonuncusu çokkültürlölük esasına dayanan modeldir. Bu model göç edenlerin vardıkları ölkenin siyasi kurallarına uydıkları müddetçe, ulusal devletin azınlık ve çoğunluk kesiminin kendi öz kültürlerini koruyacağı düşüncesine dayanır. Çeşitli kültürlerin varlığının kabul edilmesi ve değişik etnik grupların farklı sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması çokkültürlölük olarak düşünölmüştür. Bu düşüncenin sonucunda göçmenler ve toplumu oluşturan diğer kesimler arasında eşitlik sağlanması ve var olan dışlayıcı durumları ortadan kaldırmak amacıyla ayrımcılığı önleyecek yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir (Dedeoğlu, Gökmen, 2011, s. 27-29).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ÜLKELERİNİN GÖÇMEN POLİTİKASI

Kıta Avrupa'sında göç politikaları ile entegrasyon politikaları o kadar birbirine karışmıştır ki AB'nin bugünkü halini almasını göç alanındaki politikaların gelişimi üzerinden okumak mümkündür. Bu noktada göz gezdirildiğinde AB'nin göç politikaları hem kendi içinde bir entegrasyonu sağlarken hem de kendisine yapılan göçleri bir düzene sokmaktadır. Bu yüzden AB ikinci dünya savaşından sonra kendi kara sınırları içinde entegrasyonu geliştirerek insanların serbest hareketliliğini sağlamış öbür yandan dış sınırlarını güçlendirerek kontrolsüz göçü minimal seviyeye düşürmüştür (ORSAM, 2012, s. 11).

AB ülkelerinin entegrasyon politikalarını anlamak için AB'nin göç politikasını incelememiz gerekmektedir. Bu sayede entegrasyonu hangi kavram ve değerler üzerinden ve ne boyutta inşa ettiklerini anlayabiliriz.

2.1. Avrupa Birliği Göç Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Bir bütünlük oluşturma çabası içinde olan Avrupa'da göç önemli bir yer tutmaktadır. 1951 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile başlayıp ve 1992 yılına gelindiğinde Avrupa Topluluğu (AT) adıyla anılan AB, göç alanında birçok düzenleme yapmıştır.

Ortak ekonomik politikalar oluşturmak amacıyla II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan AB'nin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan biri de Avrupa'ya olan göçtür. Yasal ve yasadışı kanallarla daha sonra birlik olacak Avrupa'ya yapılan göçler birliğe ekonomik, sosyal ve politik etkilerde bulunmuş ve birliği göçmen konusunda daha köktenci çalışmalara itmiştir. AB göçmenlerin neden olduğu ekonomik, sosyal ve politik etkilerden dolayı göçü kontrol altına alma çalışmalarına ağırlık vermiştir. Ayrıca bütüncül bir yapı haline gelmeyi amaçlayan AB, göç konusunda da ortak bir politika oluşturmak istemiştir (Güleç, 2015, s. 82).

II. Dünya Savaşına kadar Avrupa Amerika kıtasına göç veren konumundaydı (Aykaç, Yertüm, 2016, s. 14). Avrupa'ya yapılan göçler esasında II. Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir. Savaş sonrası genç insan nüfusunun çoğunu kaybeden Avrupa yeniden üretim yapabilmek için çalışacak insana ihtiyaç duymuştur. Ucuz işçi ihtiyacı için Türkiye, Yugoslavya, Kuzey Afrika, İspanya, İtalya, Portekiz'den göçmen işçiler kabul etmiştir. Getirilen işçilere misafir gözüyle bakılmış ve geçici bir süreliğine

konaklayacakları düşünülmüştür. Avrupa'nın yeniden toparlanması ve işgücü yetersizliğinin giderilmesi bu işçiler sayesinde olmuştur. 1970'li yıllarda OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) krizinin ortaya çıkması dünya geneli bir durgunluğa yol açmış ve işsizlik çoğalmıştır. Bu nedenle ülkedeki vatandaşlar işlerini kaybetme korkusuyla göçmenlere karşı tavır almış ve göçmen karşıtı politikaları desteklemişlerdir (Koçak, Gündüz, 2016, s. 68).

AB'nin göçe dair politikalarının ana belirleyicisi ekonomi olmuştur. Meydana gelen ekonomik krizler veya ekonomiyi etkileyen ciddi siyasi ve coğrafik sorunlar AB'nin göçe yönelik yaklaşımını da etkilemiştir (Özer, Uzun, 2016, s. 79).

Göçün değişen özellikleri ile birlikte AB'nin ortak göç politikası oluşum süreci kademeli olarak meydana gelmiştir ve AB'nin göç alanında ortak bir genel politika geliştirmesi bir hayli zor olmuştur (Aydın, 2017, s. 540). İkinci Dünya Savaşından başlayarak günümüze kadar AB'de yaşanan göç politikaları üç dönem halinde incelenebilir (ORSAM, 2012, s. 11).

2.1.1. Misafir İşçi (İşgücü- Açık Kapı) Dönemi

Avrupa'ya yapılan göçlerin ilki kuzeydeki sanayi yönünden ilerlemiş ülkelere özellikle İkinci Dünya Savaşına müteakip oluşan ekonomik ve sosyal yıkım sonrasında Avrupa'yı yeniden inşa etmek için güneydeki çevre ülkelerden yapılan niteliksiz işçilerin oluşturduğu "misafir işçilerin" çağrılmasıyla olmuştur (ORSAM, 2012, s. 11). Savaşın ülke ekonomilerine ve alt yapılarına verilen zararların yeniden toparlanması ve iyileştirilmesi için üçüncü dünya ülkelerinden işçiler kabul edilmiştir (Aykaç, Yertüm, 2016, s. 14). Avrupalı devletler, bunların başında İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda olmak üzere, öncelikle eski kolonilerinden göçmen almışlardır. Bu süreçte Fransa çoğunlukla Fas, Tunus ve Cezayir'den; İngiltere ise Pakistan, Hindistan ve İrlanda'dan göçmen almıştır (Özerim M. G., 2012, s. 41). Kuruluş döneminde göçmenlere yönelik herhangi bir eleştiri ve ortak bir politika yapma düşüncesi gerekmediği için, topluluğun da bu konuda bir çalışma yapmasına gerek duyulmamıştır ki gelen göçmenlerin sürekli bir ikamet arz etmeyecekleri düşünülmüş ve istenilen zamanda önünün kesilebileceği fikri egemen olmuştur. Ayrıca her ülkenin kendi politikaları olması ortak bir politikanın ortaya çıkmasını engellemiştir (Samur, 2008, s. 3). Misafir işçi dönemi dediğimiz II. Dünya Savaşı sonrası dönem; Avrupa'ya yapılan göçlerin ülke ekonomilerine olumlu katkılar yaptığı ve bu nedenle yapılan dış göçlerin kısıtlanması fikrinin aksine daha fazla

göçmenin teşvik edilmesi ve gelen bu göçmenlerin kontrol edilmesi politikalarından oluşmaktadır (Aykaç, Yertüm, 2016, s. 15).

2.1.2. Aile Birleşmeleri (Sınırlandırılmış Göç) Dönemi

İkinci göç evresi ise ülkede yaşayan göçmenlerin kendi aileleri ile birleşmeleri sonucu yaşanmıştır (ORSAM, 2012, s. 12). 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizi devletleri ekonomik sıkıntılardan kurtulmak için birtakım politikalar yapmaya yönlendirmiştir. Ülkeler kriz nedeniyle göçmenleri ekonomik bir yük olarak görmeye ve göçmen yerine yabancı kavramını kullanmaya başlamıştır (Özer, Uzun, 2016, s. 80). Bu nedenle Avrupa işgücü talebiyle yapılan göçleri kesmiş, yapılacak göçmen işçi taleplerine sınırlama koymuş ve göçmenlerin gelmiş oldukları ülkelere geri dönmeleri teşvik edilmiştir. Ancak çok azı geri dönmüştür (Gençler, 2004, s. 175). Avrupa göçmen girişlerini kapatsa da aile birleşimleri, sığınma başvuruları ve yasadışı kanallarla göçler devam etmiş ve göçün istenildiği zaman kesilmeyeceği anlaşılmıştır (Samur, 2008, s. 3). Birçok Avrupa ülkesinden vatandaşlık ve sürekli çalışma izni alanlar önce eşleri ve çocuklarını hatta bir kısmı anne babalarını da yanlarına alarak göçmen sayısının artmasını sağlamışlardır. Bunun göç alan Avrupa ülkesine etkisi ise; göçmenlerin artık sadece işçi ihtiyacını karşılayan kişiler olarak değil, sosyal devletin vatandaşlara sunduğu imkânlardan yararlanmaya çalışan, toplumdaki sosyal düzeni ve refahı tehlikeye sokan ve son olarak ülke sınırları için tehdit oluşturan bir kitle olarak algılanmaya başlanmıştır (Aykaç, Yertüm, 2016, s. 15-16). Bu dönemde Avrupa’nın henüz güçlü bir göçmen politikası olmadığı için her ülke kendi politikalarını geliştirmeye ve uygulamaya çalışmıştır. Ancak yapılan politikalar göçmen akışını engelleyememiş, artış devam etmiş ve işsizlik göçmenlerin de bir sorunu olmuştur. Özellikle aile birleşimlerinin oluşmasını engellemeye yönelik girişimlerden sonuç alınamamıştır. Avrupalı devletler hâlihazırdaki bu konuyu insan hakkı bağlamında değerlendirmek mecburiyetinde kaldığından, göç meselesi artık yerel bir sorun olmaktan çıkıp tüm ülkeyi ilgilendiren ulusal bir mesele haline gelmiştir. Avrupalı devletler 1973 yılından sonra meydana gelen “yasadışı göç” dalgası sonucu güvenlik politikalarını “işbirliği” esasına göre yapmak zorunda kalmışlardır (Ayдын, 2017, s. 541).

2.1.3. Sovyetler Birliği’nin Dağılması Sonrası Dönem

Üçüncü göç evresi ise 1989 yılı itibariyle Berlin duvarının yıkılışına müteakip Doğu Blok ülkelerindeki komünist rejimlerin yıkılması sonucu batıya olan göçlerdir (ORSAM, 2012, s. 12). 1989’dan sonra en yüksek seviyelerine çıkan göç, 1990’lara kadar

ülkelerin kendi sorunu şeklinde konumlandırılmışken, daha sonralarında “güvenikleştirme” konusuna dönüşüp ülkeler üstü bir hal almıştır. Göç toplum formlarını değiştirebilmekte hatta mevcut toplumu zayıflatma tehlikesini de barındırmaktaydı (Aydın, 2017, s. 541). Toplumda bir tehlike halini alan göçmenler ile yerliler arasında “biz ve onlar” ayrımı başlamış, özellikle Avrupa ve ABD’de meydana gelen terör eylemleri sonucu göçmenler bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Ülkeleri ekonomik olarak zor durumda bırakmanın yanında terör ile de pekiştirilen göç konusu ülkeler üstü bir politika ile yönetilme ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. AB göç konusunda göçü çıktığı ülkede engellemeye ya da Avrupa’ya girişlerde kısıtlamalar yapmaya çalışmıştır (Özer, Uzun, 2016, s. 80).

Avrupa ülkelerinde göç genellikle 1990’lı yıllara kadar kıta içinde meydana gelirken, daha sonra 2000’li yıllarda başını Doğu Avrupa’nın çektiği Asya ve Afrika merkezli göçler etkili olmaya başlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak da AB’nin göçmenlere yönelik politikalarında ciddi değişiklik yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. AB birlik dışındaki göçlere öncelikle oturma ve çalışma izni vermiş sonrasında da Mavi Kart uygulamasına geçmiştir. Mavi Kart uygulamasıyla emek göçünün daha nitelikli ve daha işlevli olacağı düşünülmüştür. Ayrıca 2010 yılı itibariyle Tunus’ta başlayıp diğer Kuzey Afrika ülkelerine ve Ortadoğu’ya kadar sıçrayan “Arap Baharı” diye anılan siyasi olaylar AB’ye daha büyük göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur (Aykaç, Yertüm, 2016, s. 17-20).

Özetle Avrupa’da göç ve göçmenlere karşı tutum zamanla değişmiş, misafir olarak görülen göçmenler zaman içinde yabancı, sonrasında sorun ve günümüzde tehdit olarak görülmeye başlanmıştır (Özer, Uzun, 2016, s. 80).

AB’nin göç politikasını her ne kadar tarihsel gelişimiyle üç dönem halinde açıklansa da aslında göç politikasını belirleyen bir takım kilit çalışmalar olmuştur. Bu çalışmaları ayrı başlıklar altında incelemek yerinde olacaktır.

2.2. Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası Oluşturma Çalışmaları

2.2.1. TREVİ Grupları

TREVİ Grupları 1976 tarihinden sonra yalnız topluluk hukuku değil, devletlerarası işbirliği ve yine üye devletlerarası iç güvenlik konusunda işbirliği sağlamak üzere kurulmuşlardır (Özcan, Yardımcı, 2004, s. 203). TREVİ ismi Terörizm, Radikalizm, Aşırıçılık, Şiddet ve Uluslararası kelimelerinin İngilizce karşılıklarının baş

harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir kavramdır (Akçadağ, 2010, s. 76). 1976 yılından başlayarak üye devletlerin İçişleri ve Adalet Bakanlıkları tarafından yetki verilmiş kişilerle toplantılar yapılmış, terörizm, nükleer güvenlik ve sivil havacılık güvenliği gibi birçok konu hakkında bilgi paylaşımı yapılmıştır (ORSAM, 2012, s. 12). TREVI Grubu'nun amacı, terör faaliyetlerinin önlenmesi ve sorumluların adalete teslimi konusunda üye devletlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla üye devletler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesidir. Bu çerçevede aynı zamanda terörizmle mücadele, uyuşturucu ticaretiyle mücadele ve polis işbirliği ile gümrük işbirliği arasında bağ kurulmuştur. TREVI Grubu çalışmaları, Maastricht Antlaşması ile AB'nin Adalet ve İç İşlerinde İşbirliği'ne ilişkin üçüncü sütunu içerisine dâhil edilmiştir (Özçelik, 2021, s. 1042).

TREVI grubunun stratejik hedeflerini ortaya koyduğu iki temel metin bulunmaktadır. Bunların ilki Paris Deklarasyonu bir diğeri de Dublin Eylem Programı'dır (Akgün, 2011, s. 81).

2.2.2. Paris Deklarasyonu

15 Aralık 1989'da TREVI Bakanları, hukuk kurallarının uygulanması ve güvenliğin sağlanması konularında iş birliği yapmayı kararlı bir şekilde ortaya koymayı amaçlayan 'Paris Deklarasyonu'nu kabul ettiler. TREVI Grubu Paris Deklarasyonu ile terörizmle mücadele, göçmen kaçakçılığını önlemek, uyuşturucu trafiğini engellemek, kara para aklamanın önüne geçmek ve bunların dışında ciddi nitelik arz eden organize suçlarla mücadele edilmesini öncelikli hale getirerek, bu belirlenen amaçları gerçekleştirmek için birtakım önlemler ortaya koymuştur. Alınan önlemler arasında; ülkelerarası bilgi alışverişini daha iyi hale getirebilmek için iletişim yöntemlerinin geliştirilmesi, karşılıklı bağlantı kuracak görevlilerin atanması, alınan haber ve bilgi değişiminin sağlanması, Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri arasında deniz ve kara sınır güvenliğinin daha iyi kontrol edilmesi, sıcak takip imkanlarının sağlanması, eğitim eylem ve hareketlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılması ve henüz AT üyesi olmayan devletlerle iş birliğinin geliştirilmesi gibi birtakım kararlar yer almaktadır (Akgün, 2011, s. 82). Paris Deklarasyonu AT'nin dış ülkelere sınırlarının kapatılması fikrini reddetmekte, serbest dolaşımın sağlanmasını savunmaktadır. TREVI Grubu profesyonel suçluların ülkeler arasındaki açıkları iyi kullandıkları için sınır dışı suçlarda artış yaşanmaktadır. Bu yüzden deklarasyon, bu noktada işbirliğinin geliştirilmesine, insan

haklarına, bireysel ya da toplumsal özgürlüklere ve hukuk devleti prensiplerine saygı duyulmasını gerektiğine vurgu yapmaktadır (Beşe, 2001, s. 50).

2.2.3. Dublin Eylem Programı

1989 yılında Paris Deklarasyonu'nda ana hatlarıyla belirlenen önlemler, daha da kapsamlı hale getirilerek, 1990 yılının haziran ayında yapılan Dublin Toplantısı'nda TREVİ Bakanları tarafından "Eylem Programı" olarak kabul edildi. Eylem Programı, polis iş birliği konusunda daha iyi bir çalışma gerçekleştirilmesi için birtakım kararlar alınmıştır. Terörizmi önleme, göçmen kaçakçılığının önüne geçme, uyuşturucu kaçakçılığını engellemek ve organize suçlarla mücadele etmek amacıyla bilgi ve personel değişiminin fazlaştırılması ve deniz limanları, tren istasyonları ile hava limanları gibi sınır bölgelerinde görev yapmakta olan polis birimlerinin planlı bir şekilde bir araya gelip toplanmaları öneriler arasında yer almıştır. Toplantıda belirlenen diğer birtakım tedbirler arasında aranan kişilerin poster ve afişlerinin çıkarılması, soruşturmayı ortak bir şekilde yapacak birimlerinin kurulması, araştırma ve eğitim imkanlarının geliştirilmesi ve bilgi paylaşımı da bulunmaktadır (Beşe, 2001, s. 50).

Dublin Sözleşmesi iltica konusunda Avrupa devletlerinin siyasi diyaloglarının başlangıcını ve topluluk içinde iltica konusunda yapılacak kanuni düzenlemelerin neler olacağının esas zeminini oluşturmaktadır. Sözleşme, kendilerine iletilen iltica taleplerinin topluluğa dahil ve bir defaya mahsus sözleşme ile belirlenen ve topluluğa üye bir devlet eliyle değerlendirmeye tabi tutulacağına karar vermiştir. Bu şekilde bir bireyin topluluğa üye tüm devletlerde iltica başvurusu yapmasının ve iltica sisteminin kötü bir şekilde kullanılması engellenmeye çalışılmıştır (Güleç, 2015, s. 85).

Özellikle 1992-93 yıllarında TREVİ Gruplarının çalışmaları, Avrupa'da belli alanlarda polis iş birlikleri konusunda çalışmalar yapmıştır. TREVİ Grupları polis işbirliklerinin gelişmesi ve daha işlevli hale gelmesi için ciddi çalışmalar yapmıştır. Özellikle terörizm ve diğer ciddi suçlar noktasında ortak bir politika geliştirerek devletler arası güvensizlik azaltılmaya çalışılmıştır. Polis birimleri arasında işbirliği ve topluluk içi güvenlik konularında TREVİ Grubu Avrupa'da siyasi anlamda bir kararlılığın meydana gelmesini sağlamıştır (Akgün, 2011, s. 83).

2.2.4. Avrupa Tek Senedi

Üye devletlerin hukuki anlamda AT'nin ortak bir dış politika ortaya çıkarması ve uygulamaya başlanması sorumluluğu 1987 yılı itibarıyla yürürlüğe konulan Tek Senet ile

sağlanmaya çalışılmıştır (Çayhan, 2002, s. 45). Avrupa Tek Senedi'nin temel amacı iç sınırların olmadığı bir alan oluşturmak olup bu AB sürecinde hükümetler arası işbirliği alanında dönüm noktası olmuştur. Tek Sened dört alanda serbestlik sağlamıştır: bunlar (i) kişilerin bağımsız bir şekilde dolaşımı, (ii) malların bağımsız bir şekilde dolaşımı, (iii) hizmetlerin bağımsız bir şekilde dolaşımı ve (iv) sermayenin bağımsız bir şekilde dolaşımıdır. Özellikle ikamet ya da yerleşme konusunda işçilerin serbest dolaşımı detaylı bir şekilde ele alınmıştır (Beşe, 2001, s. 53). Tek Avrupa Senedi'nin imzalanması, topluluk içi hareket serbestliğini arttırması yanında topluluk dışındaki hareketliliğinin de önüne geçmek için ülkeler arası işbirliğini zorunlu kılmıştır. Kişilerin ülkelerarası serbest dolaşımı düşüncesi, ülkeden ülkeye geçerken sınır kontrollerinin tamamen kaldırılması ya da azaltılmasını gerektirmenin yanında yeni ihtiyaçların ve bunlara bağlı sonuçların da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çünkü, ülkelerarası sınır denetimlerinin kalkması birtakım güvenlik problemi ortaya çıkaracaktır bu yüzden topluluğun dış sınırlarının güvenliğini arttırmak gerekecektir. Ayrıca bahsedilen bu konularla bağlantılı olan iltica ve göç alanındaki politikalarını tekrardan belirlemeleri ve ortak bir eylem içinde olmaları gerekecektir (Güleç, 2015, s. 85).

Avrupa Tek Senedi sonrası AB içindeki göçmenlerin ülkelerarası sınırları geçerken uygulanan kontroller kaldırılarak yatay hareketlilik önündeki engeller azaltılmış, uyuşturucu trafiğini engellemek, terörizmi önlemek, uluslararası suçlar ve göçü kontrol etmek için üye olan devletler arasında işbirliğinin meydana getirilmesi öngörülmüş ve üye devletlerin sığınma taleplerine yönelik uygulamaya konulacak yöntemler ve prosedürler 1990 yılına kadar belirlenmiştir (Gençler, 2004, s. 186).

2.2.5. Schengen Antlaşması

AB ülkeleri gerek kendi aralarındaki uyum ve iletişimi arttırmak, gerekse de iltica, göç ve yasadışı göç konularında karşı karşıya kaldıkları sorunları çözmek amacıyla birtakım çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan ilki, AB ülkelerinin ilgili bakanlarının belirli zaman dilimlerinde bir araya gelerek karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak ve birliğe uydurulacak yasaları görüşmek. İkincisi ise, genel olarak yasadışı göçü engelleme ve gerekli kanuni düzenlemeleri güçlendirme amacıyla ortaya çıkan Schengen Antlaşması'dır (Akgün, 2011, s. 100).

14 Haziran 1985 tarihinde daha önce kendi aralarında iç sınır kontrollerini kaldıran Hollanda, Belçika ve Lüksemburg devletleri ile Almanya ile Fransa tarafından imzalanmıştır. Schengen Antlaşması ile üye olan beş devlet bir Schengen Alanı

oluşturmuştur ve 2000 yılına gelindiğinde İrlanda ve İngiltere haricinde kalan bütün Avrupa ülkelerini kapsayan bir duruma gelmiştir. AB'nin İskandinav üyeleri olan ve İskandinav Pasaport Birliği'ne dahil olan İzlanda ve Norveç de Schengen Alanı'nın ortak üyeleridirler. Schengen Alanı zaman içerisinde diğer üye devletleri etkileyerek Schengen uygulamalarının daha geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır (Dağdemir, 2001, s. 39).

Schengen Antlaşması'nın esas maksadı; bir taraftan iltica, vize, polis ile adli işbirliğine ilişkin düzenlemeleri daha uyumlu hale getirmek için dış sınır kontrollerini güçlendirmek, diğer taraftan sosyal, kamu ve hukuk düzenini bozmayacak şekilde düzenlemeler yapmak ve bu düzenin bozulmasını engelleyecek uygun güvenceler ortaya koyarak, iç sınır kontrollerinin kaldırılmasını daha kolay hale getirmektir. Bu şekilde üye ülkeler arasında iç sınırlar yokmuş gibi tüm üye devletleri çevreleyen tek bir sınır yapılmış oldu. Bu oluşturulan sınırın kontrolü için, herkesçe kabul edilen ve içine vize, iltica hakları ile giriş-çıkış kontrollerini de kapsayan bir kurallar bütünü oluşturuldu (Beşe, 2001, s. 55-56).

İngiltere'nin bu düzenlemenin dışında kalma nedeni kendisinin bir ada ülkesi olmasından dolayı ortak bir sınır politikasının uygulanabileceğine inanmamasıdır. Schengen Antlaşmaları sayesinde üye devletler dış sınır kontrollerinin kaldırılmasını büyük oranda sağlamışlardır (Gençler, 2004, s. 188). İç sınırları kaldırarak serbest dolaşımı sağlamanın ötesinde, Schengen Antlaşması AB ülkeleri ile AB üyesi olmayan ülkeler arasındaki dış sınırları kesin bir şekilde belirleyerek bir "Schengen Ülkesi" meydana getirmiştir (Özerim G. , 2014, s. 29).

Fransa Schengen Antlaşmasının kurucu üyesi olmasına rağmen Libya ve Tunus'ta 2011 yılında meydana gelen siyasi kriz sonrası AB'ye sığınmaların fazla olmaya başladığı ve kendisinin bu durumdan aşırı etkilendiğini ileri sürerek Schengen Antlaşmasının askıya alınmasını dahi gündeme getirmiştir ve bu durum Schengen Antlaşmasının geleceği konusunda kaygı uyandırmıştır (Tan, 2019, s. 49).

2.2.6. Maastricht Antlaşması

1992 yılında imzaya sunulup kabul edilen ve 1993 senesi itibariyle yürürlüğe sokulan Maastricht Antlaşması kapsamında AT, AB adını almıştır ve bu sayede AB'nin "üç temel direği" meydana getirilmiştir. Maastricht Antlaşması'ndan önce ülkeler eliyle eş zamanlı yürütülen TREVI ve Göç Grubu gibi oluşumların kurum noktasında birleştirilmesi ve TREVI Grubu'nu AB yapısının esas anlamında üçüncü zeminini teşkil

eden Adalet ve İçişleri alanına uyumlaştırması AB'nin göç yönetimi konusundaki en büyük çalışması olmuştur (ORSAM, 2012, s. 12).

Maastricht Antlaşması'nın bir kısım hükümleri önceden yapılan antlaşmaların hükümlerini değiştirirken diğer kısmı AB kurmuş ve siyasi bir birlik sağlamıştır. Böylece Avrupa bütünleşmesi üç sütunlu bir yapı halini almıştır. İlk sütun var olan Avrupa Topluluklarına ve onları kuran antlaşmalara dayalı, uluslararası ekonomik bütünleşme sütunuydu. İkinci sütun olarak ifade edilen Ortak Dış ve Güvenlik Politikasından oluşuyordu. Üçüncü sütun olarak bahsedilen ise yine Maastricht Antlaşması'nın Adalet ve İçişlerinde İşbirliği konularından meydana geliyordu. Bu iki siyasi bütünleşme alanı AB çatısı altında, Maastricht Antlaşmasıyla düzenleniyor ve hükümetler arası bir nitelik gösteriyordu (Baykal, 2021, s. 788).

Maastricht Antlaşması, adalet ve içişleri konularında ortak yarar görmüş ve işbirliği teşvik etmiştir. Üçüncü Sütunun esas amacı, AB üye devletlerine bir yandan terörizm, insan kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği ve örgütlü suç trafiği gibi konularda etkili ve tutarlı sonuçlar alabilmek için ortak mücadele ve çalışmaların yapılması, diğer yandan kişilerin serbest dolaşımını gerçekleştirmektir (Beşe, 2001, s. 60).

2.2.7. Avrupa Polis Bürosu (Europol)

Avrupa Polis Bürosu oluşturma düşüncesi resmi anlamda ilk kez 1991'de AB Bakanlar Konseyi tarafından Lüksembourg Toplantısı'nda ortaya çıkmıştır. Aslında bu tür bir yapı oluşturma fikri AB üyesi devletlerin polis şefleri tarafından uluslararası polis teşkilatının zafiyetlerinden dolayı çok zaman önce dile getiriliyordu (Beşe, 2001, s. 69).

Europol, ulusüstü bir polis gücü olmayıp, bir merkez aracılığıyla farklı AB üye devletlerindeki ulusal polis teşkilatlarının faaliyetlerini düzenleyen bir uluslararası işbirliği ağıdır. Bir suçun iki veya daha fazla üye devleti etkilemesi ve sınır ötesi cezai soruşturma açılması halinde Europol devreye girmektedir. Europol'ün görev ve yetki alanlarını yasadışı uyuşturucu ticareti, yasadışı araç ticareti, radyoaktif ve diğer nükleer maddelerin yasadışı ticareti, seks amaçlı çocuk ticareti de dahil insan ticareti, gizli göç ağlarını içeren suçlar, terörizm, para ve diğer ödeme araçlarına ilişkin sahtekarlık, siber suçlar ve bütün bu suç türleriyle bağlantılı olan yasa dışı para aklama faaliyetleri oluşturmaktadır. Europol'ün temel görevi yukarıdaki sayılan yasadışı faaliyetlerle ilgili veri toplama, paylaşma ve analiz etmektir. Europol'ün telefon dinleme, ev arama veya tutuklama gibi yetkileri bulunmamaktadır (Candan, 2021, s. 260).

2.2.8. Amsterdam Antlaşması

1997 yılında imzalanan ve iki yıl sonra yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, AB'nin göç yönetimi noktasında edindiği bilgileri politikalarına entegre edilmesinin en önemli noktasıdır (ORSAM, 2012, s. 12). Antlaşmanın dört ana maksadı bulunmaktadır: (i) vatandaşların haklarını ve istihdam konusunu, AB'nin politika merkezine yerleştirmek; (ii) güvenliği artırmak ve bireylerin serbest hareket etmelerinin önündeki son engelleri kaldırmak; (iii) AB'nin sesinin dünya piyasalarında daha duyulur bir seviyeye çıkarmak ve (iv) büyüyen genişleyen AB'nin kurumsal yapısını daha görünür ve etkili bir hale getirmek (Beşe, 2001, s. 78).

Amsterdam Antlaşması sonrası birliğin esasında “bir özgürlük, güvenlik ve adalet” sahası haline geldiği ifade edilmiş; antlaşma içeriğine göç ve iltica konularının yanında birlik içerisinde serbest hareketi de kapsayan bir bölüm eklenilmiş; antlaşma çerçevesinin içine Schengen Sözleşmesini de dahil etmiş; etnik kimlik ile ırk ayrımcılığı noktasında yasa koyucunun önünü açmıştır. Göç ve iltica konularının devletlerarası bir alandan (Adalet ve İçişleri) alınıp AB Antlaşmasının esasına dahil edilmesi bu uygulamaların en önemli sonucudur. Göç ve iltica politikalarının bağlayıcı bir hale gelmesi için AB çalışmaları çerçevesinde düzenlenmesi bu sayede mümkün hale gelmiştir (ORSAM, 2012, s. 12). AB'nin oluşmasını sağlayan antlaşmalarda değişiklik meydana getiren Amsterdam Antlaşmasında, kişi ve malların hiçbir engelle karşılaşmadan serbestçe hareket etmesinin sağlanmasının yanı sıra, topluluk sınırlarında bir emniyet alanı oluşturulması sağlayacak önlemler alma düşüncesi de yer almaktadır. Daha öncesinde üye devletlerin ulusal egemenliği içerisinde yer alan, üye devletler arasında meydana gelen göç ve göçe bağlı olarak iltica başvuruları ile topluluk sınırlarının korunması gibi başlıkların da topluluğun ana hedeflerini kapsayan birinci alana eklenmesi öngörülmüştür (Güleç, 2015, s. 86).

2.2.9. Tampere Zirvesi

1999 yılının Ekim ayı ortasında Amsterdam Antlaşması sonrası Tampere Zirvesi yapılmış ve zirvede birlik topraklarında güvenlik, özgürlük ve adalet alanı oluşturabilmek için nasıl bir yol izleneceğini belirlemek amaçlanmıştır (Güleç, 2015, s. 86). Zirvede göç ve sığınma alanlarında Amsterdam Antlaşması'nda ilerde yapılması düşünülen amaçlara ulaşabilmek için bir eylem planı oluşturulmuştur. İlki menşe ülke ile transit ülke ile birçok alanda işbirliği yapılmalıdır. İkinci olarak sığınma hakkı ile ortak iltica prosedürü için Avrupa iltica sisteminden vazgeçip değişmez bir düzleme geçmeyi öngörmüştür. Üçüncü

olarak ülke vatandaşlarının ev sahibi ülkeye entegrasyonu için adil muamele edilmesi. Ve son olarak Avrupa Konseyi yapılan göç akınları ile ilgili olarak gerekli idari prosedürlerin yürütülmesini istemiştir (Değirmenci, 2011, s. 27). Avrupa Komisyonu Tampere'deki zirvesinin sonrasında “Ortak Bir Sığınma Prosedürü için Tebliğ” ile “Ortaklığın Göç Politikası Üzerine Tebliğ” olmak üzere iki önemli belge yayınlamıştır (Toksöz, 2006, s. 55). Bu çalışmalar neticesinde bir sorun olarak görülen göç konusunda kaynak ülke, transit ülke ile bu bölgelerdeki sosyal, ekonomik ve siyasi durumları esas alacak şekilde kapsamlı yaklaşılmasına önem gösterilmesi gerektiği ve bu konu çerçevesinde üye olan devletlerin daha çok ortak eylem içerisinde olmaları belirtilmiştir (Güleç, 2015, s. 86). Göç yönetiminde kaynak olan ülke ile ortaklık kurulması üzerinde anlaşma sağlanmıştır; bu nedenle üye ülke vatandaşları hangi hak ve yükümlülüklerle sahipse, üçüncü ülke vatandaşlarının da aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olması gerekmektedir (ORSAM, 2012, s. 12).

2.2.10. Seville Zirvesi

Avrupa'nın geleceğinin nasıl olacağı, genişlemesinin boyutu, istihdam ile göç ve iltica politikaları neler olacağı gibi konular, 21-22 Haziran 2002 tarihinde yapılan Avrupa Konseyi Zirve toplantısında ele alınmıştır (Kılıç, 2006, s. 69).

Zirvede ele alınan ilk konu ortak iltica politikası oluşturmak maksadıyla üye olan devletler kendi öz sınırlarını muhafaza eden ayrı ayrı kolluk güçlerinin yerine bütün AB sınırlarını muhafaza edip denetleyecek ortak hareket edecek bir sınır polisi oluşturma fikrinde karar kıldılar. Ancak bu girişimin ulusal egemenliği tehdit edeceği düşünülmüş, bunun yerine vize bilgileri ve diğer istihbaratların paylaşılacağı ortak bir düzlem oluşturmaya karar vermişlerdir. Zirvede konuşulan diğer bir konu, İspanya ve İtalya'nın da desteklemesiyle getirilen, başında Britanya'nın olduğu bir öneridir. Aralarında Türkiye'nin de olduğu ve çok fazla sığınmacı üreten ülkelerin gerekli önlem almadıklarında ekonomik yaptırım uygulanması bu öneride yer alıyordu. Bu öneri gerek AB üyesi ülkelerde gerekse de Britanya'da ağır bir biçimde eleştirildi. Bu karara Lüksemburg, Fransa, Belçika, Finlandiya ve İsveç'in karşı çıkması sonrası metin, çok fazla sığınmacı çıkaran devletlere ekonomik yaptırımlar uygulamak yerine “kendilerinden kaynaklanan sığınmacı sayısını azaltmaları karşılığında ekonomik teşvik verilmesi” fikrine yer verilerek değiştirilmiş ve kabul edilmiştir (Danış, 2004, s. 4).

Amsterdam Antlaşması ve Tempere Zirvesinde ortaya konan amaçlara nasıl erişileceğine dair yapılacak çalışmalar Seville Zirvesi sonrası alınan kararlarda ele

alınmıştır. Buna göre, göçmenlerin topluma entegrasyonunun temel haklar çevresinde sağlanması, yabancı düşmanlığının önlenmesi ve ırkçılıkla mücadele edilmesi, sığınma sisteminin yanlış amaçlarla kullanımının önlenmesi, sığınma talepleri kabul edilmeyen göçmenlerin kendi ülkelerine geri dönmelerinin sağlanması, yasadışı göçle mücadele için vize verilerinin ortak olduğu bir sistem oluşturulması, dış sınırların korunmasında ortak hareket sağlanması, insan kaçakçılığı ile mücadele için ceza çerçevesinin belirlenmesi, Avrupa sınır koruma polisi oluşturma kararları alınmıştır (Öztan, 2005, s. 482).

2.2.11. Nice Antlaşması

Nice Antlaşması 2001 senesinde imzalanmış 2003 senesi itibariyle uygulamaya girmiştir. Temelde yeni genişleme dalgasını karşılayabilmek ve genişlemenin ardından AB'nin etkili biçimde işlemlerini sağlamak için gerekli kurumsal reformları öngörmektedir (Baykal, 2021, s. 844). Nice Antlaşması, birlik içinde göç ve sığınma konusunda nasıl karar alınacağına dair birtakım değişikliklere gitmiştir. Birlik bazı politikalarını uygularken oybirliği aramak yerine nitelikli oy çoğunluğuyla karar almaya karar vermiştir. AT Antlaşması'nın "Vize, Göç, Sığınma ve Kişilerin Serbest Dolaşımına ilişkin Diğer Politikalar" başlığı altında yer alan konularda nitelikli çoğunluğa geçişte kısmi ve ertelenmiş bir geçiş öngörmüştür. Ayrıca, oybirliği istenmek yerine nitelikli çoğunluk istenen alanların birçoğunda da ortak karar usulüne geçilmiştir. Bu yüzden göç politikaları, sınır kontrolleri, sığınma ve sığınmacılar ile ilgili düzenlemeler de ortak karar kapsamına alınmıştır (Öztan, 2005, s. 483).

2.2.12. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı

Temel Haklar Şartı, 7 Aralık 2000 tarihinde toplanan Nice Zirvesi'nde Avrupa Parlamentosu Konsey ve Komisyonuna başkanlık eden kişiler tarafından imzalanmış ve yapılan bir merasimle ilan edilmiştir. AB temel haklar şartı entegrasyon noktasında sadece ekonomik değil, siyasal ve anayasal bir birlik alanında da büyük önem taşımaktadır. AB'nin meşruiyetini güçlendirerek, birlik içinde yaşayan kişilerin temel haklarını daha da görünür hale getirmek ve bu hakların korunmasını daha iyi hale getirmiştir. Bunun yanında şart AB anayasası çerçevesinde atılmış önemli bir adımdır ve AB vatandaşlarının ortak kimliği noktasında oldukça değer taşımaktadır (Metin, 2002, s. 36-37).

Pakt AB vatandaşlarının temel haklarına ve vatandaşlarına karşı sorumluluklarının yanında göçmenler açısından da büyük önem taşımaktadır. Tüzük ile "kölelik, insan kaçakçılığı ve zorla çalıştırma yasağı" getirilmiş (Madde 5), "sığınma

hakkı, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne saygı gösterilmek şartıyla güvence altına alınmıştır" (madde 18). Ayrıca sığınmacıların "ölüm cezası, işkence ve diğer insanlık dışı muamele veya cezalara maruz kalma riskinin bulunduğu bir ülkeye iade edilmesi" (Madde 19) ve "ırk, dil, din vb. her türlü ayrımcılık" yasaklanmıştır (madde 21) (Tepealtı, 2020, s. 107).

2.2.13. Lahey Programı

1999 yılında yapılan Tampere Zirvesi'nin "özgürlük, adalet ve güvenlik" konularında 2000 ile 2004 yılları arasında ulaşılmak istenen nihai hedeflerin belirlendiği genel programın devamı niteliğinde olan Lahey Programı, AB'nin bu alanlarda 2005 ile 2010 yılları arasında yapmak istediği amaçları kapsamaktadır. Lahey Programı ile esas sağlanmak istenen; kişilerin haklarını asgari düzeyde korumak, hukuk kanalıyla adalete ulaşmalarını sağlamak, göçün yönünü değiştirerek akışını düzenlemek, birlik sınırlarını korumak ve kontrol etmek, terör tehdidini ortadan kaldırmak, uluslararası organize olmuş suçlarla mücadele etmek, Eurojust ile Europol yapılarının işlevselliğini kavramak, alınacak adli kararlar için özel hukuk ile adli konulardaki belgelerin devletlerarası geçerliliğini sağlayarak devletleri aşan etkilere sahip aile konuları ve özel hukuk sorunlarının çözümünde karşılaşılabilecek engelleri ortadan kaldırmak için birlik içerisinde tüm devletlerarası ilişkileri düzenlemek ve güçlendirmektir. Bunları yaparken 1951 tarihli Mülteciler Hakkında Cenevre Sözleşmesi ile diğer uluslararası sözleşmelere aykırı davranmaması gerekmektedir (Köktaş, 2011, s. 12).

Lahey'de birtakım ilkeler kabul edilmiştir. Bunlar yasadışı gerçekleşen göç ile mücadele edilmesi, üçüncü ülkelerdeki iltica sisteminin geliştirilmesi için o ülkelerle ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi, mültecilerin iltica ettiği ülkelerden koruma ve yardım alabilecekleri bir başka ülkeye gitmelerinin sağlanması, kaçak yolla gelen göçmenlerin tekrar geldikleri ülkeye gönderilmesinin sağlanması, birlik sınırlarını korumak üzere oluşturulan bağımsız birim olan Frontex için kaynak oluşturulması şeklinde sıralanabilir (ORSAM, 2012, s. 13; Güleç, 2015, s. 87).

2.2.14. Avrupa Göç ve İltica Paktı

2009 yılında kabul edilecek olan Stockholm Programı için alt zemin sağlamak üzere, 24 Eylül 2008 yılında AB'nin daha sonraki yıllarda göç politikalarının çerçevesini oluşturmak üzere Avrupa Göç ve İltica Paktı kabul edilmiştir (Şemşit, 2010, s. 100).

Avrupa Göç ve İltica Paktı esas itibariyle beş ilke çerçevesinde meydana getirilmiştir: (i) üye olan ülkelerin her birinin kendi prensipleri çerçevesinde kendi yasal göç politikasını oluşturması, bu göçlerin iş hayatına dağılımı ve entegre oluşları vurgulanmıştır; (ii) üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapılarak yasa dışı göçmenlerin kaynak veya transit ülkesine kesin bir şekilde geri gönderilmesi yoluyla yasadışı göçün kontrol altında tutulması vurgulanmıştır; (iii) ülkelerin sınır kontrolleri noktasında daha başarılı olmaları hedeflenmiştir; (iv) genel geçer bir sığınma yönteminin oluşturulması ve mültecilere uygulanacak statünün tek hale getirilmesi ile (v) kaynak ve transit ülkeleri ile göç ve kalkınma arasında birbirini karşılıklı etkileyecek şekilde birlik oluşturulması amaçlanmıştır (ORSAM, 2012, s. 13).

Pakt bildirgesinde dünya üzerindeki yerleşim alanları arasındaki gelişmişlik düzeyindeki fark mevcut olduğu sürece devletlerarası göç hareketlerinin devam edeceği ve bunun göç alan ülkeler için bir fırsat teşkil edeceği dile getirilmiştir. Bu nedenle “Sıfır Göç Hipotezi”nin çok da gerçeği yansıtmadığı ve tehlike barındırdığı ifade edilmiştir (Tepealtı, 2020, s. 110).

2.2.15. Stockholm Programı

Stockholm Programı, “özgürlük, güvenlik ve adalet alanı” ile bağlantılı olarak 2009 yılında kurul tarafından kabul edilen, AB’nin 2010-2014 yılları arasında gerçekleştirmek istediği hedefleri gösteren programdır (Köktaş, 2011, s. 15). Program “Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Daha Açık ve Güvenli Avrupa” adıyla kabul edilmiştir. 2010-2014 yılları arasında göç ile ilgili yapılması düşünülen çalışmalara yön vermek amacıyla yapılan program, Tampere ve Lahey Zirvelerinden alınmış olan kararların bir devamı şeklindedir. Stockholm Programı, Lizbon Antlaşması’nın ortaya koyduğu ilkelerle uyumlu olarak birlik’in göç ile ilgili asıl hedeflerini yerine getirmek için diğer ülkelerle ortak hareket edip genel geçer bir göç politikası oluşturması, emek piyasasının ihtiyaçları çerçevesinde üye ülkeleri bağlayacak bir politika geliştirmek, başarı oranı daha yüksek bir entegrasyon politikası meydana getirmek, yasa dışı gerçekleştirilen göçle mücadeleyi artırmak, küçük yaştaki kimsesizler için koruyucu önlemler benimsemek olarak belirlenmiştir. Stockholm Programı, demokratik hak ve özgürlüklerin ve iltica hakkının kısıtlanacağını savunan başta insan hakları örgütleri olmak üzere, Frontex’in daha sonra gelişip güçlenmesiyle sınırları silahlandıracağını ve daha da sert ve baskıcı denetim mekanizmasının olacağını düşünenler tarafından eleştirilmiştir (Güleç, 2015, s. 89).

2.2.16. Lizbon Antlaşması

Avrupa derinleşme aşamasının sonuncusunu oluşturan Lizbon Antlaşması, 2007 senesinde imzalanmış 1 Aralık 2009 tarihinde uygulamaya girmiştir (Baykal, 2021, s. 777). Lizbon Anlaşması ortak göç politikasının oluşumunda Amsterdam Anlaşması kadar önemlidir (Kıyıcı, Kaygısız, 2018). Birliğin kurumsal yapısına, faaliyet ve yetkilerine dair kaidelere yer vererek daha demokratik, şeffaf ve etkili çalışan bir yapı oluşturulmak istenmiş, bu yüzden Lizbon Antlaşması'nda siyasi ve ekonomik bir araya geliş açısından bir hayli değişiklik yapılmıştır (Baykal, 2021, s. 777). Antlaşmanın ikinci kısmında göç ve sığınma konusunda birtakım düzenlemeler yer almıştır. AB'nin içinde kalan sınırların herkes için tamamen kaldırılarak tam hareketliliğin sağlanmasının yanında dış sınırlardaki insan geçişlerinin de kontrol altında olması, dış sınırlar için uyumlu sınır yönetimi oluşturmak antlaşmanın başat amaçlarından biridir (Akgün, 2011, s. 104). AB'nin daha iyi bir şekilde çalışan açık, demokratik ve uluslararası siyasette daha çok söz sahibi olan, yaptığı işlerde hukuku önceleyen, üye olan ülkelerin birlikle ilişkili olan kurumlarıyla daha yakın bağlantılar kuran bir yapı olması için Lizbon Antlaşması birçok değişiklik getirerek ilgili girişimleri başlatmıştır. Bu şekilde birliğin 21. yüzyılda siyasi ve ekonomik olarak daha iyi bir bütünlük ortaya koyması için çalışmalar hızlandırılmıştır (Baykal, 2021, s. 779).

Yukarıda başlıklar halinde işlenen konular göz önüne alındığında AB bu çalışmalarla hem kendi formunu oluşturmuş hem de kendisine gerçekleşen göçlere hem içeride hem dışarıda nasıl bir politika uygulanacağı ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar sonucu göçmenlerin AB ülkeleri içinde nasıl entegre edilecekleri veya yönetileceği durumu belirlenmiştir.

2.3. Avrupa Birliği'nin Yasadışı (Düzensiz) Göç İle Mücadele Araçları

AB zamanla gelişerek göç edenler için çekim alanı oluşturmuştur. İlk başlarda kontrollü başlayan göçler bir süreden sonra önüne geçilemez bir boyuta gelmiş ve AB'nin Sovyetlerin dağılmasından sonra daha da artan bu göçleri kontrol ve engellemek için birtakım çalışmalar yapmak zorunda kalmıştır. AB'nin yasadışı göçmenlere karşı mücadelede Frontex, Vize Bilgi Sistemi (VIS), Eurosur, Eurodac ve geri kabul anlaşmaları önemli yer tutmaktadır.

2.3.1. FRONTEX

AB'nin düzensiz göçle mücadele etmedeki en önemli araçlardan biri olarak karşımıza Frontex (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı) çıkmaktadır.

2004 yılında Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansı adıyla kurulmuş ve 2005 yılında Varşova’da faaliyetlerine başlayan ajans tüzel kişiliğe sahip ve bağımsız işlevsel mali bir yapıdadır (Köktaş, 2011, s. 13). Frontex, kara ve deniz sınırları ile bunlara ait havaalanları ve deniz kapıları dahil olmak üzere AB’ye üye olan devletlerin dış sınırlarının uyumlu bir şekilde korunması, kişilerin birlik sınırları içerisinde dış sınırları korumak ve geliştirmek için alınacak önlemlerin kolay ve etkili hale gelmelerini sağlamak amaçlarına hizmet etmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 141). Bu bağlamda Frontex’in görevleri (Tepealtı, 2020, s. 128);

- İşlevsel olarak üye devletlerin sınır kontrollerini beraber yürütmelerini sağlamak,
- Gerekli eğitimleri vererek sınırı koruyacak kişilerin ortak bilgi düzeyine gelmelerine yardımcı olmak,
- Düzensiz göçlere yönelik risk analizi yapmak,
- Dış sınırın korunması için analizler araştırmalar yapmak ve geliştirmek,
- Üye olan devletlere sınır yönetimi konusunda ihtiyaç halinde yardım etmek,
- Kişilerin geri iadesinde üye devletlerin ortak hareketini sağlamaktır.

Frontex kendisine yüklenen bu görevleri yerine getirirken gerek AB ülkeleri gerek düzensiz göçmenlerin kaynak ve transit ülkeleriyle eşanlı operasyonlar yapmak için koordinasyon sağlamaktadır. Düzensiz-yasadışı göçmenleri tespit etmek, durdurmak, denizden karaya çıkarmak, toplama merkezlerine iletmek ve geri göndermek gibi güvenlik esaslı uygulamalar ile ortak politikalar yapılmaktadır. Devletlerarası işbirlikleri yapılması özellikle deniz sınırlarında yürütülen askeri olarak yapılan saldırılar, korsanlık faaliyetleri ve uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi güvenlik sorunlarına karşı uygulanan tutumların göç alanında da uygulanması göçün artık bir tehdit olduğunun kabul edildiği ve ona göre yönetildiğini ortaya koymaktadır (Koca, 2014, s. 63).

2.3.2. Vize Bilgi Sistemi (VBS) ve Schengen Vize Bilgi Sistemi (SVBS)

Schengen bölgesine üye olan devletlere bilgi paylaşımına olanak sağlayan bir sisteme vize bilgi sistemi (VBS) denir (İKV, 2022). Birtakım düzenlemeler sonucunda bugünkü halini alan VBS, AB’nin yasadışı düzensiz göçe karşı yaptığı mücadelede en önemli araçlardan birisi olmuştur. Üye ülkeler arasında vize bilgilerinin karşılıklı alışverişi amacıyla konseyin 2004’te almış olduğu bir karar sonucu kurulan VBS, ilgili ülkelerin vize bilgilerini güncelleyip ve bu bilgilere internet üzeri ulaşımını sağlayan

sistemdir. Kurulma amacı ortak bir vize politikası uygulamak olan VBS, Schengen vizesi veren tüm konsolosluklar ile tüm dış sınır geçiş noktalarıyla birlikte faaliyet göstermektedir. VBS, Otomatik Parmak İzi Kimlik Sistemi ve merkezi veri tabanı olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir. Sınır kontrol noktalarında biyometrik vize kontrolü ile çapraz parmak izi kontrolü yapılabilmesine olanak sağlayan sisteme kolluk kuvvetleri, belirli şartlar altında üçüncü ülkeler, Europol ve uluslararası kuruluşlar da erişim sağlayabilmektedirler (Tepealtı, 2020, s. 129-130).

Esasında konsolosluklar uzun senelerdir schengen vize bilgi sistemini kullanmaktaydılar. SVBS, AB'ye üye ülke vatandaşları ile üye ülke içinde kalan üçüncü ülke vatandaşlarına ait bilgilerin paylaşılmasına olanak tanıyan sistemdir. Vize yöntemlerinin kolaylaştırılması, vize talep ofislerinin artırılması, kötüye kullanma ile mücadele ve başvuran kişilerin güvenliklerini korumak başlıca amaçlarıdır (İKV, 2022).

2.3.3. EURODAC

Duplin sözleşmesi ile öngörülen sığınmacıların vardıkları ilk ülkeye iltica başvurusu yapmasını esas almasından sonra AB bir sığınmacının başka bir ülkeye iltica başvurusu yapıp yapmadığını öğrenebilmek amacıyla bir sistem yapmaya karar vermişlerdir. AB ülke bakanları 1991'de sığınmacılardan iltica başvurusu yapanların parmak izlerini alarak ortak bir sistem tarafından denetlenmesi amacıyla 2000 yılında Eurodac adıyla Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanıma Sistemi kurulmuştur (Adıgüzel, 2016, s. 141).

14 yaşından büyük iltica başvurusunda bulunan herkesin parmak izi 10 yıl boyunca Eurodac sisteminde saklanmaktadır. Bu sistem kişinin birden fazla ülkeye iltica başvurusunda bulunmasının önüne geçmektedir. Kişilerin bu parmak izleri sürenin dolması, bir ülkeden kabul görmesi veya oturum alması ya da ülkeden ayrılması sonucu otomatik silinmektedir (Tepealtı, 2020, s. 131).

2.3.4. EUROSUR

AB'nin dış sınırlarını gözetlemek maksadıyla kurulmuş olan Eurosur (Avrupa Sınır Gözetim sistemi)'un asıl görevi düzensiz yasadışı göçü engellemek, sınırı aşan suçları önlemek ve yetkisiz bir şekilde yapılan sınır geçişleridir (Tepealtı, 2020, s. 131). Düzensiz yasadışı göçler esnasında gerçekleşen insan ölümlerinin azalmasına yardımcı olacağı gibi tekne gibi küçük deniz taşıtlarıyla yapılan göçleri de engelleyeceği düşünülmektedir. Eurosur, deniz, kara ve hava alanlarında gerçekleşen olay ve durumları,

bunlara ait analiz, rapor ve istihbaratları hatta devriyeleri paylaşan bir sistem olarak dikkat çekmektedir. Diğer bir yandan sahip olduğu mali ve teknolojik imkan nedeniyle yasadışı göç konusunda Frontex'e yardımcı olmakta ve istenmeyen göçü engellemektedir (Bostancı, 2018, s. 63).

2.3.5. Geri Kabul Anlaşmaları

Geri kabul anlaşması (GKA) düzensiz yasadışı yollarla ülkeye girmiş kişilerin kendi öz yurtlarına veya transit bir şekilde geçtikleri ülkeye geri gönderilmesi için devletlerarası geri gönderilme prosedürlerini düzenleyen uluslararası sözleşmelerdir (IOM, 2013, s. 35). Yani GKA ülkeye girişi için gerekli olan vize, pasaport, oturma izni veya seyahat belgesine sahip olmadan girmiş ve ülkeye giriş için yasa ile düzenlenmiş noktalar ile gümrük kapıları dışında bir kanaldan geçmiş ve ülkede halen kalan veya girerken ilgili şartları taşımasına rağmen sonradan vize ve benzeri gibi şartları kaybeden kişilerin vatandaşı olan ülkeye geri gönderilme şeklini düzenleyen anlaşmalardır (Özsöz, 2014, s. 145).

GKA'nın Avrupa'daki tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Prusya ile diğer Alman devletleri arasında 1818-1819 yıllarında, Hollanda ve Almanya arasında 1906 yılında imzalanan GKA bugünkü GKA'nın en eski örnekleri olarak kabul edilmektedir (Kıyıcı, Kaygısız, 2018, s. 475). AB'nin günümüze kadar imzaladığı geri kabul anlaşmaları üç nesil olarak gruplanabilir. Birinci nesil GKA, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Avrupa devletlerinin kendi aralarında yaptığı anlaşmalardır. Serbest dolaşım hakkından sadece işçilerin yararlandığı ve sınır kontrollerinin ortadan kalkmadığı dönemdir. Üçüncü kişileri kapsamakla beraber geri kabulü istenen kişi ve kişilerin talep edilen devlette daha önce yasal olarak bulunmuş kişi ve kişiler olması gerekmektedir. İkinci nesil GKA, 1990'lı yıllarda Doğu Blokunun yıkılması ile beraber doğu ve orta Avrupa ülkeleriyle imzalanmıştır. Bu ülkelerden ya da bu ülkeler üzerinden transit gelen göçmenlerin geri gönderilmesini esas almaktadır. İlki ülkelerin kendi vatandaşlarını kabul etme zorunluluğu, bir diğeri üçüncü ülke vatandaşları ile vatansızları geri gönderen iki kısımdan oluşan anlaşmalardır. Üçüncü nesil GKA ise 2000'li yıllardan sonra birtakım üçüncü ülkeler ile AB arasında imzalanan ve henüz vatandaşlık kazanmamış kişileri de kapsayan anlaşmalardır. GKA arasında uyumlaştırma ve vize muafiyet ile vize kolaylığı bu anlaşmalarla sağlanmaya çalışılmıştır. Üçüncü nesil GKA'yı diğer anlaşmalardan ayıran iki temel özellik bulunmaktadır. Bunlardan ilki bu anlaşmaların üye devletlerin aksine AB tarafından imzalanmış olmasıdır, diğeri ise yalnızca vatandaşların geri

kabulünün dışında ilgili devleti geçiş olarak kullanan kişileri de kapsamaktadır (Batır, 2017, s. 588-596).

GKA'larında genel manada geri gönderme usulleri, transit bir şekilde geri gönderme tertipleri, sorumlu kişi ve kurum kriterleri, ispat etme standardı, zaman sınırları ve maliyet dağıtımına dair esaslar kaideler bulunmaktadır ve bu esaslar ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Şemşit, 2010, s. 229). AB geri kabul anlaşmaları için birtakım teşvikler uygulamakta ve bunların başında vize kolaylığı ya da vize muafiyeti gelmektedir (Kıyıcı, Kaygısız, 2018, s. 477). AB yapmış olduğu teşvikler sonucunda birçok ülkeyle geri kabul görüşmeleri yapmış ve yürürlük tarihi farklı farklı olan 17 ülke ile GKA imzalamıştır. Bu ülkeler; Arnavutluk, Hong Kong, Rusya, Makao Özerk Bölgesi (Çin), Sri Lanka, Ukrayna, Bosna-Hersek, Karadağ, Cape Verde, Makedonya, Pakistan, Gürcistan, Moldova, Azerbaycan, Ermenistan, Sırbistan ve Türkiye'dir. AB görüşme yürüttüğü her ülke ile imza safhasına gelememektedir. Tunus, Fas, Belarus, Cezayir, Çin ve Nijerya ülkeleri ile görüşmeler devam etmektedir (Tepealtı, 2020, s. 133-134).

GKA'sına taraf ülkelerin düzensiz göçmenleri geri göndermesinde kanıt zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kanıt anlaşmaya taraf devletlerin yasadışı göçmeni geri göndermek istediğinde bu isteğe sahip devlet o kişinin gönderilmek istenen ülkede yasal olarak bulunduğunu ispatlamak zorundadırlar. İspat zorunluluğu geri göndermeleri zorlayıcı bir etkiye sahiptir. Sadece AB ile değil diğer tüm devletlerin birbirleri arasında imzaladıkları GKA çok fazla maliyetli olmaktadır ve bu yönüyle çok eleştirilmektedir. GKA'nın maliyetinin yüksekliği nedeniyle AB tarafından Avrupa Geri Dönüş Fonu oluşturulmuştur (Özsöz, 2014, s. 146-147).

2.4. Genel Değerlendirme

İlk zamanlarda göç AB'nin arzuladığı bir alan iken zamanla kendisi için tehdit olarak görmüş ve göçü kısıtlamak, denetlemek ve gelineen noktada engellemek istemiştir. AB göçe dair çalışmalar yaparken güvenlik kaygısını en önde tutmuştur. AB kendi içinde sınırları ne kadar saydamlaştırmaya çalışmış ise dış sınırlarda da o kadar güçlü, sağlam ve denetimli sınır korumasına önem vermiştir.

AB her ne kadar kendisini bir güvenlik, özgürlük ve adalet alanı haline getirmeyi arzulamış olsa da bu amaçlardan güvenliğin ikisinin önünde bir amaç olduğu göze çarpmaktadır. AB ilk aşamada birliğin sınırlarının güvenliği üzerinde durmuş ve buna yönelik ilk başlarda TREVI Grupları oluşturulmuştur. Akabinde yapılan Paris

Deklarasyonu ile Dublin Eylem Planı gibi çalışmalarının ilk amacı da güvenlik olmuş ve AB sınırlarının terörizm, uyuşturucu ticareti, göçmen kaçakçılığı ve daha bir sürü tehlikeden korumak amaçlanmıştır. Daha sonra yapılan Schengen, Sevilla, Maastricht, Amsterdam, Lahey, Nice, Stockholm ve daha bir çok antlaşma, zirve ve programda da ilk olarak AB sınır güvenliği dile getirilmiştir.

AB'nin yapmış olduğu çalışmalarla ilk önceliğinin dış sınır güvenliği olması AB'yi bu noktada birtakım düzenlemeler yapmaya itmiştir. AB sınırları içerisinde gelen göçmenlerin entegrasyonundan önce bu kişilerin güvenlik noktasında bir tehdit oluşturup oluşturmadığı üzerinde durulmuştur. Güvenlik boyutuna çok önem verilmiş ve bu kapsamda Frontex, Eurosur gibi kurumlar kurulmuştur. Hatta güvenliği tehdit eden ya da kendisi için tehdit gördüğü kişileri GKA ile geri göndermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE GÖÇMEN ENTEGRASYON POLİTİKASI

3.1. Veri Toplama Aracı Olarak: MIPEx

3.1.1. MIPEx Nedir?

Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MIPEx), Birleşik Krallık dahil olmak üzere bütün AB üye ülkeleri, bunların dışındaki diğer Kıta Avrupası devletleri (Kuzey Makedonya, Moldova, Arnavutluk, Norveç, Ukrayna, İzlanda, İsviçre, Türkiye, Sırbistan ve Rusya vb.), Asya kıtası devletleri (Endonezya, Çin, İsrail, Hindistan, Japonya, Suudi Arabistan, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, Güney Kore), Amerika kıtası devletleri (Meksika, Arjantin, ABD, Şili, Kanada, Brezilya), Yeni Zelanda, Avustralya ve Güney Afrika olmak üzere toplam 56 ülkede 8 politika alanı üzerinden alınan verilerin incelendiği bir araştırma endeksidir. MIPEx, entegrasyon politikasını değerlendirmek, karşılaştırmak ve geliştirmek için kullanılabilecek kapsamlı bir araç sağlamayı amaçlamıştır (MIPEx, 2022a).

MIPEx, CIDOB Barselona Uluslararası İlişkiler Merkezi (CIDOB Barcelona Centre for International Affairs) ile Göç Politikası Grubu (Migration Policy Group-MPG) lider ortaklığının yanında birçok kuruluşun ortaklığı ile oluşturulmuştur (MIPEx, 2022b).

İlk olarak 2004 yılında Avrupa Yurttaşlık Vatandaşlık ve Katılım Endeksi olarak yayınlanan MIPEx'in birinci baskısı, AB-15'in göçmenler için yaptığı politikaları şeffaf, özlü ve karşılaştırmaya müsait bir şekilde kamuoyuna sunmuştur. Bu tarihteki endeks sivil toplum kuruluşları (STK), hükümetler, akademisyenler, basın ve Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Komisyonu gibi Avrupa Kurumları tarafından pozitif karşılanarak Madrid, Londra ve Brüksel'de piyasaya servis edilmiştir. MIPEx'in 2007'de oluşturulan ikinci baskısı, göçmenlerin 25 AB üye ülkesinde ve Norveç, Kanada ve İsviçre'de uyumlaştırmaya yönelik politikaları incelemiştir. Bir göçmenin vatandaş olana kadar izlediği süreci iş piyasasına erişim, aile birleşimi, uzun süreli ikamet, siyasi katılım, vatandaşlığa erişim ve ayrımcılıkla mücadele şeklindeki altı politika alanında 140 politika parametresini kullanmıştır. Bulgaristan ve Romanya'nın katılımından önce kabul edilen ikinci baskı Brüksel'de uluslararası basına tanıtılmıştır. MIPEx'in 2011'de gerçekleştirilen üçüncü baskısı, 27 AB üye devletinde ve Avustralya, Kanada, Japonya, Yeni Zelanda, Norveç, Sırbistan, Güney Kore, İsviçre ve ABD'de göçmenleri entegre etmeye yönelik politikaları ölçmüştür. Göçmenlerin vatandaşlığa giden sürecine eğitimin

de dahil edilmesiyle yedi parametre üzerinden 148 politika göstergesiyle incelemiştir. MIPEx'in dördüncü baskısı 2013-2015 yıllarında oluşturulmuş ve tüm AB üye devletleri, Avustralya, Kanada, İzlanda, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve ABD'deki göçmenleri entegre etmeye yönelik politikaları ölçmüştür. Mevcut göstergelere sağlık eklenerek 8 parametre üzerinden incelenmiştir (MIPEx, 2022c).

MIPEx puanı, kendi uzmanlık alanlarında karşılaştırmalı araştırma kullanan ve yürüten bilim insanları ile kurumlara danışarak halihazırdaki yasaları ve politikaları en yüksek seviyede karşılaştırmak için düzenlenmiş sekiz politika alanını içeren bir sürü göstergeye dayandırılmıştır. MIPEx'in kapsadığı entegrasyon politika alanları şunlardır: İşgücüne katılım, aile birleşimi, eğitim, siyasi katılım, daimi ikamet, vatandaşlığa erişim, ayrımcılıkla mücadele ve sağlıktır. Her yanıt için, ilişkili değerlere sahip bir dizi seçenek var olup, politikalar eşit muamele için en yüksek standartları karşılayan ülkeye maksimum 100 verilmiştir (MIPEx, 2022d).

Politika göstergeleri, göçmenlerin topluma katılma fırsatlarının zengin, çok boyutlu bir resmini oluşturmak için geliştirilmiştir. Şimdi 2007-2019 dönemini kapsayan endeks, analiz edilen tüm ülkelerde göçmenlerin entegrasyonunu teşvik etmek için hükümetlerin neler yaptığını değerlendirmek ve karşılaştırmak için yararlı bir araç olmuştur. Proje, entegrasyon yönetişimi ve politika etkinliğini geliştirmek için göstergelerin nasıl kullanılacağı konusunda kilit politika aktörlerini bilgilendirmiş ve onlarla etkileşime girmiştir. Bu amaçla, proje entegrasyon politikalarını uluslararası bilimsel çalışmalardan yararlanarak ölçer, sonuçlarını ve kamuoyu arasındaki bağlantılarını tanımlamıştır (MIPEx, 2022a).

MIPEx, tüm toplumlarda entegrasyonu teşvik eden politikaları ölçmüştür. Hem sosyal hem de sivil anlamda entegrasyon, herkes için eşit fırsatlar kavramına dayanmaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan, göçmenler, nüfusun geri kalanı kadar onurlu, bağımsız ve aktif bir yaşam sürmek için eşit fırsatlara sahip olmalıdır. Yurttaşlık açısından, tüm sakinler kendilerini eşitlik temelinde karşılıklı hak ve sorumluluklara adayabilirler. Göçmenler kendilerini güvende, kendinden emin ve hoş karşılandıklarında, yeni ikamet ettikleri ülkeye yatırım yapabilir ve topluma değerli katkılarda bulunabilirler. Zamanla, göçmenler katılım için daha fazla fırsat, daha fazla hak, daha fazla sorumluluk ve isterlerse tam ulusal vatandaşlık elde edebilirler. Entegrasyon süreci, her bireyin ve her yerel topluluğun ihtiyaç ve yeteneklerine özeldir. Hükümet politikası, entegrasyonu etkileyen birkaç faktörden yalnızca biri olmasına rağmen, entegrasyonun

diğer yönlerinin meydana geldiği yasal ve politik çerçeveyi belirlediği için hayati önem taşımaktadır. Devlet, herkesin aktif katılımına, karşılaştırılabilir hak ve sorumlulukların uygulanmasına ve kültürlerarası yeterliliklerin kazanılmasına yatırım yaparak engelleri kaldırmak ve eşit sonuçlar ve eşit üyelik elde etmek için çaba gösterebilir. MIPEX, ülkelerin en yüksek, en yeni uluslararası standartlarda kıyaslama politikalarından yararlanabilecekleri, göçmenlerin entegrasyon fırsatları için kritik öneme sahip, genişleyen politika alanlarında düzenli bir değerlendirme olmayı amaçlamaktadır (MIPEX, 2022d).

Göstergelerinin alaka düzeyi ve titizliği sayesinde MIPEX, Avrupa çapında ortak bir hızlı başvuru kılavuzu olarak kabul edilmiştir. Politika yapıcılar, STK'lar, araştırmacılar ve Avrupa ile uluslararası kuruluşlar, verilerini yalnızca ulusal entegrasyon politikalarını anlamak ve karşılaştırmak için değil, aynı zamanda eşit muamele standartlarını iyileştirmek için de kullanmaktadırlar. Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi, MIPEX'i diğer endekslerle karşılaştırmış ve “başka hiçbir endeks şu anda aynı kapsamı sunmuyor. Ek olarak, belirli sayıda güncellemenin (ve daha sonraki güncellemelerin beklentilerinin) varlığı, endeksi göç politikaları için birkaç canlı bilgi kaynağından biri yapar ve ayrıca ülkeler arasında ve ülkeler içinde (zaman içinde) karşılaştırmaya izin verir” diye belirtmiştir (MIPEX, 2022a).

3.1.2. MIPEX'te Entegrasyonun Boyutları

Bir yerden başka bir yere kalıcı şekilde göç eden kişi veya grupların madden ve zihnen uyumu olarak karşımıza çıkan entegrasyon kavramı, iki taraflı bir durumdur. Bir yandan gelen kesimin yerleşik kesime uyumunu ifade ederken, diğer yandan ise yerleşik durumda olan kesimin göçle gelen kesimle uyuşmasını barış içinde yaşamasını ifade etmektedir. Bu entegrasyon sağlanmadığı zaman birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Göç sonucu kalıcı geldikleri toplumun kültürünü, sosyal-siyasal yapısını, devlet anlayışını, çalışma ahlaklarını, devlet hizmetlerine ulaşma yollarını, iş-meslek sahibi olmalarını, kabiliyet geliştirmelerini, eğitim alma ve iş bulma yol ve yöntemlerini bilmeyen kişilerin sağlıklı ilişkiler geliştirmesi beklenemez (Hak-İş, 2017, s. 21). Bu nedenle entegrasyon politikaları entegrasyonun tüm boyutları olan sosyal, siyasal ve ekonomik hakları, yurttaşlık ve katılımı, kültürel ve dinsel çeşitlilik gibi konuları kapsaması gerekmektedir (Şimşek, 2022).

MIPEX bu entegrasyon boyutlarını tarihsel süreç içerisinde derleyerek MIPEX II'de altı, MIPEX III'de yedi ve son ileri sürüm MIPEX'de 8 politika göstergesi

çevresinde toplamıştır. Bunlar; İşgücüne Katılım, Aile Birleşimi, Eğitim, Siyasi Katılım, Daimi ikamet, Vatandaşlığa Erişim, Ayrımcılıkla Mücadele ve Sağlık'tır (MIPEx, 2022c).

Göç ve işgücü piyasaları birbirlerini karşılıklı etkileyerek, küreselleşmenin etkisiyle yeni boyutlar kazanmıştır (Bahar, Bingöl, 2010, s. 44). Göç eden kişi ve grupların özünde daha iyi bir yaşama kavuşma hayali ve buna bağlı olarak ekonomik gereksinimden dolayı İşgücüne katılım politikaları oldukça önem arz etmiştir.

İşgücüne katılım politikaları noktasında, aile üyeleri ve daimi ikamet edenler çoğu ülkede, sosyal güvenlik ve yardımın yanı sıra iş piyasasına ve iş eğitimine erişebilir. Bununla birlikte, özellikle kamu sektöründe, işgücü piyasasında tam hak ve fırsat eşitliği hala sağlanmaktan uzaktır. İş arayan göçmenler, akademik niteliklerinin tanınmasını sağlayabilir ve neredeyse ulusal vatandaşlarla aynı ölçüde kamu istihdam hizmetlerine güvenebilir, ancak güçlü hedefli programlara güvenemezler. Bu destek eksikliği, süreci özellikle kadınlar ve gençler gibi hassas gruplar için karmaşık hale getirmiştir. Entegrasyon alanlarının çoğunda olduğu gibi, 56 MIPEx ülkesinin 33'ünde son beş yılda işgücü piyasasında önemli bir reform gözlemlenmemiştir. MIPEx 56 ortalama puanı 2014 ile 2019 arasında değişmemiştir. 16 ülke işgücü piyasası entegrasyonunu kolaylaştıran reformlara yatırım yapmıştır. Orta ve Doğu Avrupa'da önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bu reformlardan bazıları, göçmen işçiler ve girişimciler için temel destek ve bilgiye erişim sağlama konusunda geliştirildikleri için AB hukuku ile bağlantılıdır (MIPEx, 2022e).

Aile birleşimi, Avrupalı devletler tarafından tanınmasına rağmen göçmen kontrolü üzerindeki yetkinliklerini kaybetmemek için konuya çok sıcak bakmamışlardır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi aileyi toplumu oluşturan en temel ve doğal yapı olarak görmekte ve devlet ile toplumun bu yapıyı korumakla görevli olduklarını ifade etmiştir. Bunun yanında birçok uluslararası antlaşma da aile hayatı hakkı güvence altına alınmıştır. Fakat göçmenlerin aile fertleri ile ayrı ayrı devletlerde yaşamak zorunda kalmaları bu haklarından mahrumiyet doğurmuştur. Devletler aile birleşimi ve hayatını temel hak çerçevesinde ele almanın yanında kendi ulusal bütünlükleri bağlamında da değerlendirmek istemektedirler. Çünkü devletler yabancı göçünü kontrol altında tutmak amacıyla aile birleşimini kullanmaktadır. Ülkelerin bu konuda büyük bir değerlendirme yetkileri var olmasına karşın aile birleşimi bu yetkiye bir istisna oluşturmaktadır. Aile birleşimi göçmenlerin ülkeye girişini kısıtlayan zorlu engellerin olmasına karşın

vatandaşlığını henüz kazanmadığı bir ülkeye girişi ve orada yerleşmesi bakımından önemli bir kanuni dayanak haline gelmiş ve son yıllarda kanuni göçün büyük bir kesimini meydana getirmiştir (Cin, 2014, s. 264).

Çoğu ülkede, yeniden bir araya gelen aileler güvenli bir statüye ve temel eşit haklara sahiptir. Ancak, konu aile kavramının ve yeniden birleşmenin koşullarının tanımlanmasına gelince, politika yapıcılar ve taraflar çoğu zaman aynı fikirde değildirler. Bir uçta, kapsayıcı tanımlar gereksinimleri asgari düzeyde tutar (örneğin, sosyal yardım veya altında gelir düzeyinde; özel barınma gereksinimleri yoktur). Öte yandan, birçok Batı Avrupa ülkesi, uygunluğu çekirdek aileyle sınırlandırmakta ve ulusötesi ailelerin, birçok ulusal ailenin sağlayamayacağı standartlara uygun yaşamasını beklemektedir: örneğin yüksek gelir beklentisi, hiçbir sosyal yardım yapılmaması ile dil veya kültürel testleri geçmelerinin beklenmesi. Genellikle yüksek bir ücret ve çok az destek söz konusudur. Ülkeler artan bir şekilde yüksek vasıflı ve zenginler için istisnalar uygularken, nadiren en savunmasız olanlar (küçükler ve uluslararası korumadan yararlananlar) için istisnalar yapmaktadır. Mevcut siyasi iklim ve artan popülist etki göz önüne alındığında, ulusötesi aileler belirsiz bir gelecekle karşı karşıyadır. Aile birleşimi giderek daha fazla siyasallaşılıyor ve politikalar entegrasyonla ilgili kanıtlar yerine başvuruların sayısına göre sınırlandırılıyor. İyileştirmeler, Avrupa hukukuna ve ulusötesi ailelerin davalarının sonuçlarına dayalı olarak yapılma eğilimindedir (MIPEX, 2022f).

Yabancıların entegrasyonu için, iş edinmesi, içinde yaşadıkları ülkenin tarihi ile dili ve temel bazlı kurumları önemli olduğu kanısı mevcuttur. Bu konuların tamamına olan katkısından dolayı eğitimin önemi yadsınamaz (GİB, 2022, s. 15). Eğitim hakkı, temel hak ve özgürlükler sınıflandırılırken bireyin toplumdan ve devletten talep edebileceği haklar olarak açıklanan isteme hakları sınıfında yer almaktadır. Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü gibi organizasyonlarca kabul edilmiş belgelerde bir tanıımı yapılarak birçok sözleşme, karar, ilke, tavsiye, bildirge gibi bir sürü bölgesel ve uluslararası insan hakları belgesinde koruma altına alınmıştır. Eğitim hakkı; dil, din, soy, cinsiyet, köken, renk gibi niteliklerin yanında, yaş nedeniyle de bir ayrıma tabi tutulmaksızın tüm insanlara sağlanmış bir haktır (Topsakal, Merey, vd. , 2013, s. 547). Okul iklimini ve insan hayatını kötü yönde etkileyen göç, taşındığı ülkenin eğitim sistemi ile başarılı bir uyumun gerçekleşmemesi, aile kültürü ile okul kültürünün uyuşmaması, kişilerde kendini ait hissetme duygusunun oluşmaması gibi entegrasyon ve adaptasyon

sorunlarına neden olabilmektedir. Mevcut ÷lkeye gö÷le gelen çocuklar için eğitim hayatının başlaması ve devam etmesi, gö÷ün olumsuz yönlerini azaltma ve uyum sürecini hızlandırma noktasında çocuklar açısından faydalı olabilmektedir (Bahar, Yılmaz, 2018, s. 241-242).

Eğitim, entegrasyon için artan bir önceliktir ancak eğitim sistemleri yanıt vermekte yavaştır. Eğitim, çoğu ÷lkenin entegrasyon politikalarındaki en büyük zayıflıktır. Çoğu göçmen öğrenci, doğru okulu veya sınıfı bulmada ya da akranlarına yetişme konusunda çok az destek almaktadır. Çoğu ÷lke, kültürel sorunları düzeltmeyi (veya daha da kötüleştirmeyi) genel eğitim sistemine bırakır. Eğitim politikaları genellikle çok sayıda göçmen öğrencinin bulunduğu ÷lkelerde daha iyi hedeflenir. Küçük göçmen topluluklarına sahip yeni hedef ÷lkeler, tutarsız hedefli destek sunmaktadır. Büyük göçmen topluluklarının bulunduğu yeni hedef ÷lkelerde, zayıf hedefli eğitim politikaları, şu anda çok sayıda göçmen öğrenciyi yakalayamamıştır (MIPEX, 2022g).

Gö÷ün sağlık üzerinde büyük bir etkisi vardır ve göç kişilerin sağlığını etkileyen bir sosyal olgudur. Göç toplumda farklı etkiler ortaya çıkardığı gibi sağlık alanında da benzerlerini yaratmaktadır (Gümüş, Bilgili, 2015, s. 64). Genel anlamda mülteciler ve sığınmacılar özel anlamda ise kadınlar ve çocuklar yaşam alanlarındaki zorluklar, yetersiz beslenme ve kötü barınma şartlarının neden olduğu sorunların yanında sağlık hizmetlerine ulaşma ve şiddet konularında da kırılgan kesimi oluşturmaktadır. Göç ile bulaşıcı hastalıklar arasındaki bağlantı tartışmalı olsa da ister bulaşıcı ister bulaşıcı olmayan hastalıklar göçmenlerde sık gör÷lmekte ve onlarla beraber taşınabilmektedir (Beşer, Kerman, 2017, s. 144-145). Göç süreci sağlığın genel hatlarını etkilemekle beraber alkol ve sigara tüketimi pek çok olumsuz risk düzeyi yüksek sağlığı tehdit eden davranışlar göç eden kişilerde göz÷kmektedir. Göçe maruz kalan yerlerde ihtiyacı karşılayacak düzeyde sağlık kuruluşu ve personeli olmaması, göçmenlerin fakir olması, dil bilmemeleri, yeterli beslenmemeleri, adetlerini terk etmemeleri, sağlık güvencelerinin olmayışı, sosyal ve psikolojik stres gibi nedenler göç eden kişilerin sağlıkları kötü yönde etkilemektedir (Topçu, Beşer, 2006, s. 38-39). Sağlık ırk, cinsiyet, sosyal sınıf, din, politik görüş farkı olmaksızın kişilerin en başat hakkıdır ve bu yönüyle yaşama hakkının bir parçasıdır (Beşer, Kerman, 2017, s. 145).

Göçmenlerin sağlık hizmetleri kapsamında ve hizmetlere erişim becerilerinde ÷lkeler arasında büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin hedef ÷lkelerin sağlık sistemine dahil edilmesi, entegrasyonlarının önemli bir bileşeni olarak gör÷lmeye

başlandı. Göçmen sağlığı, “Kimseyi Geride Bırakmama” zorunluluğu ile BM’nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Gündeminin 15 Hedef Alanı ile ilgilidir. Sağlık politikaları, sağlık sigortası kapsamı ve göçmenler için hizmetlere erişim olanağını teşvik etmek için yarı yarıya elverişlidir. MİPEX ölçeğinin en üstünde, eşit haklara ve fırsatlara güçlü bir bağlılığın olduğu ülkelerde sağlık sistemleri genellikle daha göçmen dostudur. Göçmen sağlığı politikaları, ülkelerin göç deneyimleri ve finansal kaynakları ile ilgilidir. Daha küçük göçmen nüfusuna sahip ülkelerde, sağlık sistemine dahil edilmelerini teşvik etmek için çok az şey yapılabilir veya hiçbir şey yapılmayabilir. Buna karşılık, göçmen sağlığı politikaları, daha fazla uluslararası göçmenin bulunduğu ülkelerde daha iyi gelişme eğilimindedir. Ülkeler içinde, büyük göçmen nüfusa sahip bölgelerdeki sağlık hizmetleri, göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarına daha duyarlı olma eğilimindedir. Kişi başına düşen GSYİH ile ölçülen bir ülkenin zenginliği, sağlık alanındaki puanları da güçlü bir şekilde etkiler. Bazen vergiye dayalı sağlık sistemlerinin göçmenler için sigortaya dayalı olanlardan daha kapsayıcı olduğu varsayılmaktadır. Sağlık sigortası hakkında ilgili hiçbir bağlantı bulunamamıştır, ancak vergiye dayalı sistemlerin hizmet sunumunu göçmenlerin ihtiyaçlarına göre uyarlaması daha olasıdır (MİPEX, 2022h).

İkamet göç olgusunun nihai sonucudur, çünkü gücün gerçekleşebilmesi için bir kişi veya grubun kalıcı veya geçici bir şekilde bir yerde yaşaması, yerleşmesi gerekmektedir. Mülteci ve göçmen kavramı ikametle doğrudan ilişkilidir. İkametin kalıcı veya geçici olması göçmenlere ve mültecilere yönelik politikaları şekillendirmektedir.

Bir AB ülkesi vatandaşı olmayıp AB’de üç aydan daha fazla kalmak isteyen bir kişi oturma izni almalıdır. Bu oturma izni kişinin mevcut ulusun vatandaşlarıyla aynı hakları kullanmasının önünü açmaktadır. AB’de Bilimsel Araştırmacılar için Geçici Oturma İzni, Avrupa Mavi Kartı ve Aile Üyeleri için Oturma İzni olmak üzere üç oturma izni çeşidi bulunmaktadır. Avrupa oturma izni herhangi bir AB ülkesinde kalmak için kalıcı bir izindir ve alınmış olunan oturma izni mevcut milletin vatandaşlarından ayrı olmayan haklar sağlamaktadır (Aizen, 2022).

Daimi ikametın güvenliği, tam vatandaşlığa ve daha iyi entegrasyon sonuçlarına giden yolda temel bir adım olabilir. Sakinlerin çoğu uzun süreli ikamet statüsü ve ulusal vatandaşlara eşit haklar için ancak kendi kendine yeterli olduklarını kanıtladıktan 5 yıl sonra başvurabilirler. Yardıma ihtiyacı olanlar veya yüksek ücretleri ödeyemeyenler, entegrasyonlarını ilerletmek için gerekli destek ve fırsatlardan yoksun olarak geçici

statüde kalmaktadırlar. Daimi ikamet ülkelerde entegrasyon sürecinin normal bir parçasıdır. 16 ülke, göçmen işçiler, aileler ve mültecilerin güvenli ve neredeyse eşit haklara sahip olarak yerleşme süreçlerine başlayabilmeleri için geleneksel olarak varışta veya sadece birkaç yıl sonra kalıcı oturma izni vermiştir. Ülkeler daimi ikamet için yasal yollarda nadiren reform yaparlar (MIPEX, 2022).

Her ülkenin toplumsal formları, kültürü ve tarihsel arka fonu farklı olmasından dolayı ayrımcılık noktasında da değişik yaklaşımları bulunmaktadır. Uzun insanlık tarihi boyunca özgürlük ve adalet arayışına rağmen toplumlarda daha baskın, ayrıcalıklı veya avantajlı bir kesim bulunmaktadır. Herkesin kendisine biçilen rolü kabul ettiği hiyerarşinin sorgulanmadığı bir yerde ayrımcılıktan bahsedilemez ancak küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonucu ayrımcı durum sorgulanmaya başlanmıştır (Çayır, 2012, s. 8). Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık birbirine çok karıştırılan ve birbirini yerine kullanılmaktadırlar. Önyargı, insan belleğinde beliren fikir iken, ayrımcılık bu fikir yapısının eylem haline dönüşümüdür. Kalıpyargı ise ön yargının bir grup ya da kesime karşı genel geçer inanışıdır. Bu üç durum birbiriyle beraber görünse de ayrı ayrı da görülebilir. Önyargılar kişileri ciddi bir şekilde olumsuz etkileyerek kişilerde sosyal etiketlenmeye maruz kalma, kişinin kendine duyduğu değer, saygı ve psikolojik olarak iyi hissetmede düşüş, başarısız ve dezavantajlı durumda kalma hissiyatı, stereotip tehdidi algılama gibi durumlara yol açmaktadır. Bunun yanında kalıp önyargılar da insanların kişisel durumlarını bir yana bırakarak tüm grubun aynı olduğu anlayışını egemen kılmaktadır. Bunlar ayrımcılığa neden olmaktadır (Yayak, 2017, s. 561).

Ayrımcılık, sosyal psikolojinin alan konuları içinde yer alan etnik köken, cinsellik ile cinsel yönelim, yaş, ideoloji, toplumsal-ekonomik statü, bedensel bir engel gibi nedenlere dayanarak oluşturulan önyargıya göre davranmak ve bu nedenle bir kişinin ya da grubun birtakım kaynaklara erişmesini kısıtlama veya engelleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bireysel olabildiği gibi sistemsek ve kurumsal da olabilmektedir (Bakırcıoğlu, 2012, s. 178). Diğer bir tanımla ayrımcılık, istenerek ya da istenmeyerek, kasten veya ihmalen bir hukuk düzleminde eşit olan kişi ve gruplara bir hak veya hükümlülüğü yerine getirirken gerekçe olmaksızın eşit davranılmaması olarak ifade edilmektedir (Karan, 2012, s. 139). Doğrudan ayrımcılık, Dolaylı ayrımcılık ve Kesişimsel ayrımcılık gibi çeşitleri vardır (AI, 2022). Yapılan çalışmalarda ayrımcılığın en çok etnik köken yani göçmen olmak ile din ve inanç noktasında yapıldığı göze çarpmaktadır (Yayak, 2017, s. 564).

Neredeyse tüm MIPEX ülkeleri artık etnik, ırksal ve dini ayrımcılıkla mücadele eden özel yasalara sahiptir. 2000 yılında AB yasasının kabul edilmesinden bu yana, ayrımcılıkla mücadele, Avrupa genelinde entegrasyon politikasında en büyük ve en tutarlı iyileştirme alanı olmuştur. Artık birçok MIPEX ülkesi, kamusal yaşamın tüm alanlarında etnik, ırksal, dini ve sıklıkla milliyet ayrımcılığına karşı koruma sağlamaktadır (MIPEX, 2022i).

Siyasi katılım, kişiler ile siyasal iktidarın birbirlerine karşı takındıkları durumlarını niteleyen ve siyasal iktidarı etkilemeye yönelik eylemlerini ifade etmektedir (Yontar, Savut, 2016, s. 251). Diğer bir ifade ile politik bir toplumda yaşayan bireylerin yerel ve genel seçimlerde iktidar olacak yöneticileri seçmek, karar alıcı mercilerin kendileri lehine karar almalarını sağlamak amacıyla uyguladıkları davranış, eylem ve eğilimlerdir (Şimdi, 2020, s. 150). Bireyin siyasal katılımında yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir seviyesi, medeni ve sağlık durumu, politikayla kurulan ilişki gibi bireysel ve toplumsal durumlar da etkili olmaktadır (Bilecen, Araz, 2015, s. 190). Genel olarak bakıldığında; erkek bireyler, boş zamanı olanlar, eğitim almışlar, şehirli olanlar, yüksek gelir düzeyine ve statüye sahip olanlar, bir örgütte üyeliği bulunanlar arasında siyasal katılımın daha yüksek seviyede olduğu söylenebilir (Yontar, Savut, 2016, s. 259). Göçmenler ve azınlıklar kendilerini daima ezilme ve bölünme tehdidi altında hissettiklerinden dolayı kendilerini bu noktada korumak istemektedirler. Bu nedenle göçmen ve azınlıkların sayıca fazla olduğu yerlerde siyasal sürece katılabilme, etkili olabilme gayreti vardır ve bu durum siyasi katılımı arttırır (Yücekök, 1987, s. 25). Akademik camiada kimi çalışmalar göçmenlerin siyasi katılımının yüksek kimisi de katılımın düşük olduğunu söylemektedir. Birçok çalışma göçmenlerin dil bilme düzeyleri, ekonomik durumları, eğitim seviyelerinin katılımı etkilediğini ifade etmektedir. Göçmenlerin ekonomik olarak ücret karşılığı çalışan işçiler olması katılımın dışında kalmalarına yol açmaktadır. Diğer bir söylemle çalışmaktan siyasal faaliyetlere katılmaya fırsatları kalmamaktadır (Bilecen, Araz, 2015, s. 191).

Çoğu ülkede, yabancı vatandaşlara hak tanınmamakta, düzenli olarak bilgi verilmemekte, onlara danışılmamakta, yerel sivil toplum ve kamu yaşamına dahil edilmemektedir. Siyasal katılım, entegrasyon politikasının en zayıf alanıdır. Çoğu göçmene, kendilerini günlük olarak etkileyen politikaları bilgilendirme ve iyileştirme konusunda çok az fırsat veriliyor. Siyasi fırsatlar ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösteriyor (MIPEX, 2022j).

Esas olarak ulus devletle ortaya çıkan vatandaşlık Antik Yunan'da şehir devletine tabiiyet, eski Roma'da ise topluluğun bir bireyi olarak kullanılmıştır (Yıldız, 2017, s. 40). Vatandaşlık, bir kişiyi devletle ilişkilendiren hukuki bağ (Aybay, 1962, s. 4) (Güney, Konak, 2016, s. 119) veya siyasi katılımı sağlama ve temsil edilebilme hakkına sahip durum olarak tanımlanabilir (Türk, 2020, s. 165). Vatandaşlık bir yandan bireylerin devletten talep ettikleri haklar, diğer yandan devletin bireylere sağladığı statü ve kimlik şeklinde gelişmiştir (Polat, 2011, s. 129). Ulus ötesi vatandaşlık kavramı yalnızca göçmenlerin davranışlarına ve sosyal ilişkilerine gönderme yapmak için değil, onların dahil olduğu veya hayatını sürdürdüğü geniş siyasi topluluklardaki kimliklerini ve siyasi kurumlarda meydana gelen değişimleri de tanımlamaktadır (Güney, Konak, 2016, s. 119). Vatandaşlık göçmenlerin gözüyle değerlendirildiğinde, içinde bulundukları toplumun tüm haklarına ulaşımın sağlandığı, siyasi katılımın ve temsiliyetin bulunduğu, devlet memuriyeti de dahil olmak üzere geniş birçok iş olanağına ulaşım, kişilerin serbest dolaşımı ve aile birleşiminin veya aile üyelerinin de vatandaşlığa ulaşmasının en temel yoludur (Yıldız, 2017, s. 41).

Vatandaşlığa erişimi kolaylaştırmak, vatandaşlığa kabul oranlarını ve entegrasyon sonuçlarını önemli ölçüde artırabilir. Vatandaşlığa giden yol isteğe bağlı son derece pahalı, genellikle göçmenleri başvurmaya teşvik etmek yerine caydırmaktadır (MIPEX, 2022k).

Yukarıda entegrasyon için bazı göstergelerin sosyal bilimler açısından önemini ve MIPEX'in de bu göstergelerle neler amaçladığı ve neden bu göstergelere yer verdiğine değinmeye çalıştım. Şimdi 56 MIPEX ülkesinin bu göstergeler bağlamında hangi düzeyde olduğuna bakalım.

MIPEX ülkeleri genel seviyelerine göre altı gruba ayırmıştır. Bunlar çok olumsuz (0), olumsuz (1-20), biraz olumsuz (21-40), orta düzey (41-60), biraz olumlu (61-79) ve olumludur (80-100) (MIPEX, 2022m). Aşağıdaki tabloda 56 MIPEX ülkesinin 8 gösterge bağlamında sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3.1. 56 MİPEX Ülkesinin Entegrasyon Boyutlarında Ortalaması

Entegrasyon Boyutları	Ortalaması	Derecesi (Seviyesi)
İşgücüne Katılım	49	Orta düzey
Aile Birleşimi	58	Orta düzey
Eğitim	40	Biraz olumsuz
Sağlık	49	Orta düzey
Daimî İkamet	58	Orta düzey
Ayrımcılıkla Mücadele	70	Biraz olumlu
Siyasi Katılım	25	Biraz olumsuz
Vatandaşlığa Erişim	44	Orta düzey

Kaynak: MİPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 3.1'e bakıldığında 8 gösterge bağlamında çok olumsuz, olumsuz ve olumlu şeklinde bir kategoriye denk gelinmemiştir. Entegrasyon boyutlarında genel olarak bakıldığında en başarılı olunan alan ayrımcılıkla mücadele iken en başarısız alan ise siyasi katılım olmuştur. Yine 8 göstergenin 5'inde total seviye orta düzey iken, 2 göstergede biraz olumsuz olmuş ve sadece 1 göstergede biraz olumlu derecesi yakalanmıştır. Elde edilen ortalamalarda hiçbir ülkenin herhangi bir gösterge düzeyinde olumlu derecesi alamadığı düşünülmemelidir, çünkü yukarıda elde edilen sonuçlar her gösterge alanında 56 ülkenin toplam başarısının ortalamasıdır. Yani herhangi bir gösterge alanında olumlu, olumsuz ya da çok olumsuz derecelerini alan ülke veya ülkeler de bulunmaktadır.

3.1.3. MİPEX Ülkelerinin Genel Olarak Değerlendirilmesi

Daha önceki başlıklarımızda MİPEX'in 56 ülkeyi 8 politika alanında değerlendirdiğini ve entegrasyonu ne düzeyde sağladıklarına dair puanladığını belirtmiştik.

MPG'nin araştırma ekibi nicel analizler aracılığıyla bir ülkenin entegrasyon politikasının tüm alanlarının altında yatan üç temel boyut belirlemiştir. Bu üç boyut, bir ülkenin entegrasyona yönelik genel yaklaşımını tanımlamaya yardımcı olur: Temel haklar, Eşit fırsatlar ve Güvenli gelecek. Ülkeler daha sonra bu boyutlardaki puanlarına göre gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar, farklı ülkelerin entegrasyon yaklaşımlarını temsil etmektedir. Dört ana yaklaşım belirlenmiştir: Kapsamlı entegrasyon, göçmenler için eşit haklar, fırsatlar ve güvenliği garanti etmektedir. Kâğıt üzerinde eşitlik, göçmenlerin eşit haklara ve uzun vadeli güvenlikten yararlanması, ancak eşit fırsatlara sahip olmaması anlamına gelmektedir. Geçici entegrasyon, göçmenlerin temel haklara ve eşit fırsatlara

sahip olmaları, ancak uzun vadede yerleşmek için engellerle karşılaştıklarından eşit güvenlikten yararlanamamaları anlamına gelmektedir. Entegrasyon Olmadan Göçmenlik (Entegrasyon Reddedildi), göçmenlerin ülkede uzun süreli yerleşebilseler bile temel haklardan ve eşit fırsatlardan mahrum bırakılması anlamına gelmektedir (MIPEX, 2022m).

Tablo 3.2. 56 MİPEX Ülkesinin Entegrasyon Genel Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)	Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	İsveç	86	Olumlu	29	İsrail	49	Orta Düzey
2	Finlandiya	85	Olumlu	30	Danimarka	49	Orta Düzey
3	Portekiz	81	Olumlu	31	Malta	48	Orta Düzey
4	Kanada	80	Olumlu	32	Güney Afrika	48	Orta Düzey
5	Y. Zelanda	77	Biraz Olumlu	33	Slovenya	48	Orta Düzey
6	ABD	73	Biraz Olumlu	34	Ukrayna	48	Orta Düzey
7	Norveç	69	Biraz Olumlu	35	Japonya	47	Orta Düzey
8	Belçika	69	Biraz Olumlu	36	Moldova	47	Orta Düzey
9	Avustralya	65	Biraz Olumlu	37	Yunanistan	46	Orta Düzey
10	Brezilya	64	Biraz Olumlu	38	Avusturya	46	Orta Düzey
11	Lüksemburg	64	Biraz Olumlu	39	Macaristan	43	Orta Düzey
12	İrlanda	64	Biraz Olumlu	40	Türkiye	43	Orta Düzey
13	İspanya	60	Biraz Olumlu	41	Arnavutluk	43	Orta Düzey
14	Almanya	58	Orta Düzey	42	Kuzey Makedonya	42	Orta Düzey
15	Arjantin	58	Orta Düzey	43	GKRY	41	Orta Düzey
16	İtalya	58	Orta Düzey	44	Polonya	40	Biraz Olumsuz
17	Hollanda	57	Orta Düzey	45	Bulgaristan	40	Biraz Olumsuz
18	İzlanda	56	Orta Düzey	46	Hırvatistan	39	Biraz Olumsuz
19	Fransa	56	Orta Düzey	47	Slovakya	39	Biraz Olumsuz

20	Birleşik Krallık	56	Orta Düzey	48	Letonya	37	Biraz Olumsuz
21	Kore	56	Orta Düzey	49	Litvanya	37	Biraz Olumsuz
22	Şili	53	Orta Düzey	50	Çin	32	Biraz Olumsuz
23	Meksika	51	Orta Düzey	51	Rusya	31	Biraz Olumsuz
24	İsviçre	50	Orta Düzey	52	Birleşik Arap Emirlikleri	29	Biraz Olumsuz
25	Sırbistan	50	Orta Düzey	53	Endonezya	26	Biraz Olumsuz
26	Çekya	50	Orta Düzey	54	Hindistan	24	Biraz Olumsuz
27	Estonya	50	Orta Düzey	55	Ürdün	21	Biraz Olumsuz
28	Romanya	49	Orta Düzey	56	S. Arabistan	10	Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 3.2'ye bakıldığında 56 MIPEX ülkesinin genel skoru içinde dört tanesi olumlu, dokuz tanesi biraz olumlu, otuz tanesi orta düzey, on iki tanesi biraz olumsuz, bir tane de olumsuz yer almıştır ve çok olumsuz olan hiçbir ülke bulunmamıştır. MIPEX ülkelerinin çoğu entegrasyon konusunda orta düzeyde bir başarı sağlamıştır.

MIPEX geliştirdiği dört ana entegrasyon yaklaşımının her biri üstüne bir dizi politika geliştirmiştir. Başka bir deyişle entegrasyonda aynı yaklaşıma sahip ülkeler farklı politikalar geliştirmiş olabilirler. Bu nedenle ülkeler, entegrasyona genel yaklaşımlarını ve politika geliştirme düzeylerini yansıtan 10 farklı grup altında kategorize edilmiştir. MIPEX 2020 sıralaması, bu grupları her gruptaki ülkelerin ortalama puanına göre sıralamıştır (MIPEX, 2022m). Aslında MIPEX ülkeleri entegrasyondaki başarı durumlarına göre değil, nasıl bir entegrasyon istedikleri ve bunu sağlamak için hangi benzer politikaları geliştirdiği üzerinden kategorize etmiştir. Bu gruplar aşağıdaki gibidir:

1. Grup: Kapsamlı Entegrasyon- İlk10 Ülke: (ortalama puan: 75/100). Bu gruptaki ülkeler, 56 MIPEX ülkesinden ilk onu temsil etmektedir. Göçmenler ve vatandaşlar için eşit haklar, fırsatlar ve güvenliği tamamen garanti eden kapsamlı bir entegrasyon yaklaşımı benimsiyorlar. Bu ülkelerdeki politikalar genel olarak halkı göçmenleri eşitleri, komşuları ve potansiyel vatandaşları olarak görmeye teşvik etmektedir. Bu ülkeler

Kanada (80), Finlandiya (85), Yeni Zelanda (77), Portekiz (81), İsveç (86), Avustralya (65), Belçika (69), Brezilya (64), İrlanda (64), ABD (73).

2. Grup: Kapsamlı Entegrasyon- Biraz Olumlu (ortalama puan: 60/100). Bu ülkeler entegrasyon için kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Ancak, bu ülkelerdeki politikalar, “İlk 10” MIPEX ülkelerinden daha az kapsamlı ve daha az gelişmiştir. Bu ülkelerdeki politikalar, halkı göçmenleri eşitleri, komşuları ve potansiyel vatandaşları olarak görmeye her zaman teşvik etmemektedir. Bu ülkeler İzlanda (56), İsrail (49), Lüksemburg (64), Norveç (69), İspanya (60).

3. Grup: Geçici Entegrasyon- Orta Olumlu (ortalama puan: 57/100). Bu ülkeler göçmenlere temel haklar ve eşit fırsatlar sağlamakta, ancak ülkede güvenli bir gelecek sağlayamamaktadır. Bu ülkelerdeki politikalar, halkı göçmenleri eşitleri ve komşuları olarak değil, aynı zamanda potansiyel vatandaşlardan ziyade yabancılar olarak görmeye teşvik etmektedir. Bu ülkeler Fransa (56), Almanya (58), İtalya (58), Hollanda (57), Birleşik Krallık (56).

4. Grup: Kapsamlı Entegrasyon- Orta Olumlu (ortalama puan: 50/100). Bu ülkelerde, politikalar göçmenlere eşit haklar, fırsatlar ve güvenli bir gelecek sağlamaya yönelik olmasına rağmen, her üç boyutta da minimum düzeydedir. Bu ülkeler Çekya (50), Estonya (50), Kore (56), Malta (48), Türkiye (43).

5. Grup: Kâğıt Üzerinde Eşitlik- Orta Olumlu (ortalama puan: 49/100). Kâğıt üzerinde eşitlik, göçmenlerin eşit haklara ve uzun vadeli güvenlikten yararlanması, ancak eşit fırsatlara sahip olmaması anlamına gelir. Politikalar genellikle halkı göçmenleri kendileriyle eşit, potansiyel vatandaşlar olarak değil, komşulardan ziyade yabancılar olarak görmeye teşvik etmektedir. Bu ülkeler Arjantin (58), Meksika (51), Sırbistan (50), Slovenya (48), Güney Afrika (48), Ukrayna (48).

6. Grup: Geçici Entegrasyon- Orta Olumsuz (ortalama puan: 48/100). Bu ülkeler, göçmenlere temel haklar ve eşit fırsatların henüz yarısını vermiştir. Ayrıca, göçmenlere ülkede güvenli bir gelecek sağlamamışlardır. Bu ülkelerdeki politikalar, halkı göçmenleri tamamen eşit ve komşu olarak değil, yabancı olarak görmeye teşvik etmektedir. Bu ülkeler Avusturya (46), Danimarka (49), İsviçre (50).

7. Grup: Entegrasyon Olmadan Göç- Orta Olumsuz (ortalama puan: 47/100). Bu ülkeler, politikaları ülkenin bir hedef ülke haline geldiğini inkar ettiği için “Entegrasyonsuz Göç” olarak sınıflandırılmaktadırlar. Göçmenler uzun vadede yerleşmenin yollarını

bulabilirler, ancak topluma katılma hakları ve eşit fırsatlarla tam olarak desteklenmiyorlar. Bu grup ülkeler, eşit fırsatlara yatırım yapma yolunda orta seviyede ilerlemektedirler. Politikalar, halkı göçmenleri komşu değil astları olarak görmeye teşvik etmektedir. Örneğin Japonya (47).

8. Grup: Kâğıt Üzerinde Eşitlik- Orta Olumsuz (ortalama puan: 43/100). Kâğıt üzerinde eşitlik, göçmenlerin eşit fırsatlardan yararlanamaması anlamına gelmektedir. Bu grup ülkeler, esas olarak göçmenler için temel haklara odaklanmakta ve onlara uzun vadeli güvenlik sağlamada yarı yarıya başarılı oluşlardır. Politikalar, halkı göçmenleri eşit, ancak potansiyel vatandaşlar olarak değil, bağımlı olarak görmeye teşvik etmektedir. Bu ülkeler Bulgaristan (40), Şili (53), Macaristan (43), Moldova (47), Kuzey Makedonya (42), Romanya (49), Slovakya (39).

9. Grup: Kâğıt Üzerinde Eşitlik- Biraz Olumsuz (ortalama puan: 39/100). Bu ülkeler grubu, göçmenlere temel haklar ve güvenli bir gelecek sağlama yolunda sadece orta seviyede ilerlemektedirler. Politikalar, halkı göçmenleri eşit ve potansiyel vatandaşlar olarak değil, astlar olarak görmeye teşvik edebilmektedir. Bu ülkeler Arnavutluk (43), Hırvatistan (39), Yunanistan (46), Letonya (37), Litvanya (37), Polonya (40).

10. Grup: Entegrasyon Olmadan Göç- En Olumsuz (ortalama puan: 28/100). Bu ülkeler, politikaları ülkenin bir hedef ülke haline geldiğini inkar ettiği için “Entegrasyonsuz Göç” olarak sınıflandırılmaktadır. Göçmenler uzun vadede yerleşmenin yollarını bulabilirler, ancak topluma katılmak için temel haklar veya eşit fırsatlarla desteklenmiyorlar. Politikalar, halkı göçmenleri astları ve yabancılar olarak görmeye teşvik edebilmektedir. Bu ülkeler Çin (32), GKRY (41), Hindistan (24), Endonezya (26), Ürdün (21), Rusya (31), Suudi Arabistan (10), Birleşik Arap Emirlikleri (30) (MIPEX, 2022m).

Devletler çok farklı entegrasyon politikaları uygulamaktadır. Aynı zamanda benzer politikaları sergileyen devletlerin başarı durumlarının farklı olmasından dolayı benzer bir entegrasyon düzeyi de yakalanamamıştır. Bu o devletin tarihsel, ekonomik, siyasal kültür gibi birçok bileşenine bağlı bir süreçtir.

56 MIPEX ülkesindeki entegrasyon politikaları ortalama olarak sadece yarı yarıya olumludur (49/100). Bu, ortalama olarak, ülkelerin politikalarının göçmenlerin yeni anavatanlarına katılmaları ve yerleşmeleri için fırsatlar kadar engeller yarattığı anlamına gelmektedir. Göçmenler birçok temel haktan ve uzun vadeli güvenlikten bir dereceye

kadar yararlanmaktadır. Ancak hayatın her alanına tam olarak katılmak için ihtiyaç duydukları eşit fırsatlardan yararlanamamaktadırlar. Entegrasyona yönelik bu yarım yamalak yaklaşım aynı zamanda halkın kafasını karıştırabilir ve entegrasyonun iki yönlü bir süreç olduğu mesajını baltalayabilir. Bazı politikalar halkı göçmenleri eşitleri olarak görmeye ve muamele etmeye teşvik ederken, birçok politika göçmenlerin hem komşu hem yabancı hem de potansiyel vatandaş olduğu konusunda çelişkili mesajlar göndermektedir. Bir ülkenin entegrasyon politikaları, kısmen demokrasinin ve ekonomik kalkınmasının durumu ve göç geçmişi ile açıklanabilir. Bir yandan göçmenler genellikle az sayıda göçmenin ve yüksek düzeyde göçmenlik karşıtı duyarlılığın olduğu gelişmekte olan hedef ülkelerde daha büyük engellerle karşı karşıyadır. Öte yandan, daha zengin, daha büyük ve geleneksel hedef ülkelerde göçmenler genellikle daha eşit haklardan ve fırsatlardan yararlanırlar. Bölgesel eğilimler, entegrasyon politikasının üç boyutunu açıklamaya da yardımcı olabilir. MIPEX ülkelerinin çoğunda göçmenler temel haklara erişimden yararlanırken, Batı Avrupa'da ve geleneksel göç ülkelerinde eşit fırsatlara verilen destek çok daha fazladır. Dünyadaki entegrasyon politikalarındaki büyük farklılıklar, dünyadaki entegrasyon sonuçları ve tutumlarındaki büyük farklılıkları yansıtmaktadır. MIPEX tarafından belirlenen entegrasyon politikaları, göçmenlerin ve halkın bu eşitsizliklere nasıl tepki vereceğini de şekillendiriyor. Bir ülkenin entegrasyona yaklaşımı önemlidir çünkü bu politikalar entegrasyonun iki yönlü bir süreç olarak nasıl çalıştığını etkilemektedir. Birincisi, bir ülkenin entegrasyon yaklaşımı, halkın göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarını güçlü bir şekilde etkiler. Entegrasyon politikaları, halkın göçmenleri kabul etme ve onlarla etkileşim kurma istekliliğini şekillendiren en güçlü faktörlerden biridir. İkincisi, entegrasyon politikaları göçmenlerin kendi tutumlarını, aidiyet duygularını ve hatta yeni anavatanlarındaki sağlıklarını şekillendiren en güçlü faktörlerden biridir. Bir ülkenin entegrasyona yaklaşımı, göçmenlerin yeni memleketleri hakkında ne kadar iyi düşündüklerini ve hissettiklerini de şekillendirir (MIPEX, 2022m).

3.2. Bulgular: Avrupa Birliği Ülkelerinde Entegrasyon Politikası

AT, 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile AB adını almıştır. Bugün AB'nin 27 üyesi bulunmaktadır. Bunlar; Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç ve Hırvatistan'dır (K.T.B, 2022).

AB kendisine yapılan göç konusunda entegrasyona büyük önem vermektedir. MIPEX verilerine göre AB ülkelerinin genel entegrasyon başarı ortalaması aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.3. 27 AB Ülkesinin Entegrasyon Genel Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	İsveç	86	Olumlu
2	Finlandiya	85	Olumlu
3	Portekiz	81	Olumlu
4	Belçika	69	Biraz Olumlu
5	Lüksemburg	64	Biraz Olumlu
6	İrlanda	64	Biraz Olumlu
7	İspanya	60	Biraz Olumlu
8	Almanya	58	Orta Düzey
9	İtalya	58	Orta Düzey
10	Hollanda	57	Orta Düzey
11	Fransa	56	Orta Düzey
12	Çekya	50	Orta Düzey
13	Estonya	50	Orta Düzey
14	Romanya	49	Orta Düzey
15	Danimarka	49	Orta Düzey
16	Malta	48	Orta Düzey
17	Slovenya	48	Orta Düzey
18	Yunanistan	46	Orta Düzey
19	Avusturya	46	Orta Düzey
20	Macaristan	43	Orta Düzey
21	GKRY	41	Orta Düzey
22	Polonya	40	Biraz Olumsuz
23	Bulgaristan	40	Biraz Olumsuz
24	Hırvatistan	39	Biraz Olumsuz
25	Slovakya	39	Biraz Olumsuz
26	Letonya	37	Biraz Olumsuz
27	Litvanya	37	Biraz Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

MIPEX verilerine göre AB ülkeleri içerisinde olumlu entegrasyon düzeyine erişen 3 ülke bulunmuştur. Bunun yanında AB ülkelerinin hiçbirinde olumsuz ve çok olumsuz düzeyinde ülke bulunmamıştır. Tüm AB ülkeleri değerlendirildiğinde genel entegrasyon düzeyinde orta düzey bir başarı sağlandığı görülmüştür. Bu oran 53/100'dür.

3.2.1. İşgücüne Katılım

MIPEX verilerine göre, AB'nin işgücüne katılım boyutunda olumlu 4, biraz olumlu 6, orta düzey 9, biraz olumsuz 7, olumsuz 1 ülke bulunmaktadır ve çok olumsuz kategorisinde hiçbir ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin işgücüne katılım entegrasyon ortalaması 53/100'dür, yani orta düzeydir.

Portekiz, iş piyasası politikalarında birinci sırada yer almaktadır. Almanya ve İskandinav Ülkeleri'nin yanı sıra hem Portekiz hem de AB dışı vatandaşlar için eşit muameleyi ve hedeflenen desteği garanti etmektedir. Uzun vadede, göçmenler daha iyi işlerden, becerilerden ve halkın kabulünden yararlandığından, bu politikalar daha adil işgücü piyasası sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir (MIPEX, 2022a).

Finlandiya, yeni gelenlere eşit fırsatlarla daha iyi bir emek piyasası yaratmak için uzun vadeli zorluklarla mücadele etmektedir. Finlandiya'da AB üyesi olmayan yeni gelenler, Finlandiya'daki iş ve kariyerlerini geliştirmek amacıyla yetişkin eğitime, mesleki eğitime ve dil kurslarına erişme olasılığı diğer MIPEX ülkelerinin çoğundan daha fazla olmuştur. Yeni çalışanlar ve girişimciler, yüksek öğrenim, çalışma bağışları ve sosyal güvenlik için yalnızca birkaç gecikmeyle işgücü piyasasına anında erişebilmektedirler. Finlandiya emek piyasası politikalarını, yeterlilik tanıma prosedürlerini ve bireysel entegrasyon planlarını değerlendirmeye ve iyileştirmeye devam etmektedir. Bu planların 2011'de başlamasından bu yana, yeni başlayanlar ve kadınlar eğitim ve iş deneyimi için ayrı ayrı değerlendirilmekte, tavsiye edilmekte ve desteklenmektedir (MIPEX, 2022u).

İsveç, Finlandiya ile birlikte işgücüne katılım alanında ikinci sırada yer almaktadır. İsveç'te AB üyesi olmayan vatandaşlar, iş piyasasındaki haklara ve ülkenin sosyal güvenlik ağına eşit erişim hakkına sahiptirler. Ancak bir göçmenin ülkedeki ilk iki yılı boyunca, çalışma izni yalnızca belirli bir işveren ve meslek ile bağlantılı olarak geçerlilik taşımaktadır. İş öğretme amaçlı eğitim açısından, AB vatandaşı olmayanlar İsveç'te diğer ülkelerin çoğuna göre daha fazla erişime sahip olabilmektedirler. Yasal sakinleri hem genel desteğe hem de ek hedefli desteğe eşit erişim sağlayarak eğitim ve becerilerine yatırım yapabilirler. MIPEX tarafından kullanılan iki düzine bağımsız bilimsel çalışmaya göre, bu iş piyasası politikaları göçmenlerin dil ve mesleki becerilerini, kariyer umutlarını ve kamu kabulünü iyileştirmelerine yardımcı olabilmektedir (MIPEX, 2022an).

Almanya bu alandaki Uluslararası İlk 10'da yer alarak, AB dışındaki göçmenlerin istikrarlı ve kaliteli istihdamda ilerleme kaydetmeleri için eşit fırsatlara verdiği desteği güçlendirmiştir. Zayıf yönler açısından, geçici olarak ikamet eden herkes emek piyasasına, mesleki eğitime veya kamu sektörü işlerine anında erişememektedir. MIPEX'in kullanıldığı iki düzine bağımsız bilimsel araştırmaya dayanan bu gibi güçlü

politikalar, göçmen erkek ve kadınların dil ve mesleki becerilerini, kariyerlerini ve kamuoyu kabulünü iyileştirmelerine yardımcı olabilmektedir (MIPEX, 2022v).

Estonya’da, göçmen işçiler istihdam ve serbest istihdamın önündeki bazı engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar, ancak yüksek öğrenim ve mesleki eğitime, hedeflenen önlemlere, sosyal güvenlik ve yardıma eşit erişime sahiptirler (MIPEX, 2022t).

İspanya’da, AB dışı göçmenler istihdam, serbest istihdam ve genel istihdam desteğine eşit erişime sahiptirler. Hedefli bir destek almamaktalar (MIPEX, 2022am).

İtalya’nın biraz avantajlı politikaları kapsamında, AB üyesi olmayan vatandaşlar (temel) istihdam ve serbest istihdama erişebilmektedirler. Hedeflenen desteğin olmaması, AB’li olmayan vatandaşların nitelikler ve becerilerine uygun güvenli iş bulma olasılığını azaltabilmektedir (MIPEX, 2022ab).

Hollanda’da AB üyesi olmayan yeni gelenler tüm kamu ve özel sektör işlerinde çalışabilmektedirler. Uzun süreli ikamet edenler ve göçmen aileleri eğitim, öğretim ve öğrenim ödeneklerine eşit erişim hakkına sahip olmaktadır. Yakın tarihte, göçmen gençlerin iş piyasası konumunu destekleme ve teşvik etme amaçlı bir ulusal program başlatılmıştır. Ancak Hollanda’daki göçmenler, hedefli destek alma konusunda hala bazı engellerle karşılaşabilmektedirler (MIPEX, 2022ag).

Danimarka’da Daimi ikamet edenler, aile üyeleri ve yeşil kart sahipleri herhangi bir sektörde (özel, kamu ve serbest meslek) iş başvurusunda bulunabilmektedirler. AB üyesi olmayan çalışma izni sahipleri, Danimarka vatandaşları ve diğer göçmenlerin aksine, kamu istihdam hizmetlerine ve mesleki eğitime erişimde gecikmelerle karşılaşabilmektedirler. 2015 yılında, yeni gelen mültecilere ve göçmenlere çalışmak için daha fazla teşvik vermeyi amaçlayan daha düşük bir entegrasyon ödeneği oluşturulmuştur (MIPEX, 2022ş).

Yunanistan’da AB üyesi olmayan yasal sakinler, işgücü piyasasına ve genel destek önlemlerine yasal erişime sahiptir, ancak becerilerini veya çalışma durumlarını geliştirmek için hedeflenen desteği çok az almaktadırlar veya hiç almamaktadırlar (MIPEX, 2022y).

Avusturya’da daimi ikamet edenler ve aile birleşimi izinlerine sahip ikamet edenler, vatandaşlar olarak istihdama eşit erişime sahiptirler. Kamu sektörüne erişim ve serbest meslek için sınırlamalar bulunmaktadır. Avusturya’daki göçmenler genel ve

hedeflenen destekten faydalanmaya devam etse de AB dışındaki göçmen işçiler AB vatandaşlarıyla aynı eğitim veya çalışma olanaklarına sahip değillerdir (MIPEX, 2022n).

Belçika'nın katı işgücü piyasası, gecikmeli erişim ve sınırlı hedefli destek ile birleştiğinde, Belçika'da hem düşük hem de yüksek eğitilmiş AB üyesi olmayan vatandaşlar için çoğu Avrupa ülkesinde olduğundan daha düşük istihdam oranlarına, kaliteye ve eğitime erişime yol açmaktadır. AB üyesi olmayan yeni gelenler kamu istihdam hizmetlerine, mesleki eğitim ve tanıma prosedürlerine erişebilirken, Belçika'da özel, kamu ve serbest meslek ve sosyal güvenliğe erişim konusunda çoğu ülkeden daha fazla gecikme ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm yeni gelenler için hedeflenen destek, dil kursları, bilgi paylaşımı gibi genel destek hizmetlerine yönlendirme ile sınırlandırılmıştır (MIPEX, 2022o).

Çekya'da, göçmen işçiler daha düşük kaliteli güvencesiz işlerde sıkışıp kalabilmektedirler çünkü çalışma fırsatları olsa da becerilerini ve kariyerlerini geliştirmek için desteğe ve hedefli eğitimlere erişimde engellerle karşılaşmaktadırlar (MIPEX, 2022s).

Fransa, AB üyesi olmayan göçmenlerin işgücü piyasası hareketliliğini çoğu Batı Avrupa ülkesinden daha fazla geciktirmekte ve caydırmaktadır. Daimi ikamet edenler ve AB üyesi olmayan aileleri yeniden bir araya getirenler iş piyasasına erişebilir, ancak diğer tüm ülkelerde olduğundan daha fazla düzenlenmeye tabi mesleklere yasal erişimleri reddedilmektedir. AB üyesi olmayan yeni gelenler genel istihdam hizmetlerine, eğitime ve beceri doğrulamalarına erişebilmektedir, ancak çoğu prosedürlere, eğitim hibelerine veya AB dışı diplomalarının resmi olarak tanınmasına erişememektedirler. MIPEX analizleri, Fransa'nınki gibi zayıf işgücüne katılım politikalarının göçmen erkek ve kadınların eğitim, öğretim ve kaliteli istihdama erişimini baltalayabileceğini göstermektedir (MIPEX, 2022ü).

Litvanya'da becerilerini ve iş beklentilerini geliştirmek isteyen yeni gelenler, istihdam, eğitim, öğretim ve öğrenim hibelerine erişimde çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar (MIPEX, 2022ae).

Hırvatistan'da AB üyesi olmayan vatandaşların Hırvat işgücüne katılım fırsatları ortalama AB ülkesine benzer ve çoğu Orta Avrupa ülkesinden biraz daha elverişlidir. Uzun süreli ikamet edenler ve göçmen aileleri işgücü piyasasına eşit erişime sahiptirler. Göçmenler, 2018'den beri kamu istihdam hizmetleri aracılığıyla genel

desteğe erişebilmektedirler. Ancak, doğru işi bulmak için hala hedeflenmiş bir destek alamamaktadırlar (MIPEx, 2022p).

Bulgaristan'da iş piyasasına genel erişim, uzun süreli ikamet edenler için elverişli olmaya ve göçmen girişimcilere açık olmaya devam etmektedir. 2018 itibarıyla aile üyeleri de sosyal güvenlik ve yardıma erişimleri olan Bulgar vatandaşlarına eşittir (MIPEx, 2022ö).

Malta'da iş piyasası düzenlemeleri, AB dışında ikamet edenlerin ekonomiye katkıda bulunmaları için yalnızca yarı yarıya olumludur. Malta'daki AB üyesi olmayan vatandaşlar, işleri hızlı veya kolay bir şekilde değiştiremez veya Malta vatandaşlarının iş ve eğitim almak için kullandıkları aynı genel destek ve avantajlardan yararlanamazlar (MIPEx, 2022af).

Romanya'da iş piyasasına erişim, AB üyesi olmayan yeni gelenler için yarı yarıya olumludur. Romanya'ya yeni gelenler işler, hizmetler ve tanınma prosedürleri hakkında temel bilgiler alabilir ve AB üyesi olmayanlar Romanya vatandaşları ile aynı şekilde eğitim, öğretim ve sosyal güvenliğe erişimden yararlanırlar. Bununla birlikte, becerilerin ve iş beklentilerinin geliştirilmesinde göçmenlere yönelik çok az genel veya hedefli destek bulunmaktadır (MIPEx, 2022ai).

Macaristan'da 2014'ten bu yana, bazı geçici işçi kategorileri iş piyasasına hemen erişebilmektedir. Ancak, Macaristan henüz etkili hedefli programlar oluşturmamıştır ve AB üyesi olmayan yasal sakinler için iş ve eğitime eşit erişimde daha uzun gecikmeler yaratmaktadır (MIPEx, 2022z).

AB üyesi olmayan yeni gelenler, Lüksemburg'da iş beklentilerini, mesleki ve dil becerilerini geliştirmek için çoğu AB veya Batı Avrupa ülkesine göre daha az erişime ve daha az desteğe sahiptirler (MIPEx, 2022ae).

Letonya'da göçmen işçiler, eğitim, öğretim ve öğrenim ödeneklerine eşit erişimle becerilerini ve iş beklentilerini geliştirebilirler, ancak istihdama yalnızca kısmen eşit erişime sahiptirler (MIPEx, 2022ac).

Polonya işçi göçüne yeni açıldığı için, AB üyesi olmayan yeni gelenler giderek daha fazla iş bulabiliyor veya iş kurabiliyor, ancak hedeflenen destek Polonya vatandaşlarının becerilerini ve kariyerlerini geliştirmeleri için aynı genel destek ve avantajlardan yoksundur (MIPEx, 2022ah).

Slovenya son 10'da yer almaktadır. Politikalar, göçmen işçiler ve aileleri için biraz elverişsizdir. AB üyesi olmayan işçiler engellerle ve işgücü piyasasına erişim için hedefli zayıf önlemlerle karşı karşıya kalmaktadır. AB üyesi olmayan yeni gelenler, yalnızca belirli kategorilere verilen düzenlemeye tabi olmayan özel işlere eşit erişim sağlarlar, işlere erişim veya iş değiştirme konusunda sınırlıdır. AB üyesi olmayan birçok geçici sakin, ulusal ve AB vatandaşlarının işlerini ve becerilerini geliştirmek için kullandıkları çeşitli önlemlere eşit olarak erişememektedir (MIPEX, 2022ak).

GKRY, AB üyesi olmayan vatandaşların işgücü piyasasına erişimini kritik bir şekilde kısıtlamaktadır. Yani neredeyse hiçbir zaman iş değiştiremezler ve serbest meslek veya kamu sektörü gibi diğer sektörlerde çalışmak için büyük yasal ve yüksek dil engelleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. AB üyesi olmayanlar hala durumlarını iyileştirmek için genel ve hedefe yönelik destekten yoksundur ve geçici sakinler sosyal güvenlik ve yardıma erişememektedirler (MIPEX, 2022r).

İrlanda ortalamanın çok altında puan almıştır, işgücü piyasasında eşit fırsatları güvence altına almak için diğer AB ülkelerinden çok daha az destek sunmaktadır. Çalışma hakkına sahip AB üyesi olmayan vatandaşlar, her türlü işe, eğitime, öğretime veya sosyal korumaya eşit erişime sahip değildir. Yeni gelenler, yabancı niteliklerini kabul etmek veya yeni profesyonel ve dil becerileri kazanmak için yeterli desteğe de sahip değildir (MIPEX, 2022aa).

Slovakya'da göçmenler olumsuz politikalarla karşı karşıyadır. TCN'lerin (third country national) diploma tanıma prosedüründe küçük bir değişiklik yapılmasına rağmen, bazı göçmen kategorileri işgücü piyasasına entegrasyonlarında engellerle karşılaşmaya devam etmektedir. AB üyesi olmayan vatandaşlar ya da Slovakya'daki üçüncü ülke vatandaşları, istihdam ihtiyaçlarına yönelik çok az destek almakta veya hiç destek alamamaktadır (MIPEX, 2022aj).

Tablo 3.4. 27 AB Ülkesinin İşgücüne Katılım Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Portekiz	94	Olumlu
2	Finlandiya	91	Olumlu
3	İsveç	91	Olumlu
4	Almanya	81	Olumlu
5	Estonya	69	Biraz Olumlu
6	İspanya	67	Biraz Olumlu
7	İtalya	67	Biraz Olumlu
8	Danimarka	65	Biraz Olumlu
9	Hollanda	65	Biraz Olumlu
10	Yunanistan	61	Biraz Olumlu
11	Avusturya	59	Orta Düzey
12	Belçika	56	Orta Düzey
13	Çekya	54	Orta Düzey
14	Fransa	52	Orta Düzey
15	Litvanya	52	Orta Düzey
16	Hırvatistan	50	Orta Düzey
17	Bulgaristan	48	Orta Düzey
18	Malta	48	Orta Düzey
19	Romanya	46	Orta Düzey
20	Macaristan	37	Biraz Olumsuz
21	Lüksemburg	35	Biraz Olumsuz
22	Letonya	33	Biraz Olumsuz
23	Polonya	31	Biraz Olumsuz
24	Slovenya	26	Biraz Olumsuz
25	GKRY	24	Biraz Olumsuz
26	İrlanda	22	Biraz Olumsuz
27	Slovakya	17	Olumsuz

Kaynak: MIPEx verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.2. Aile Birleşimi

MIPEx verilerine göre AB'nin aile birleşimleri boyutunda olumlu 1, biraz olumlu 8, orta düzey 12, biraz olumsuz 6 ülke bulunmaktadır, olumsuz ve çok olumsuz kategorisinde hiçbir ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin aile birleşimi entegrasyon ortalaması 53/100'dür, yani orta düzeydir.

Portekiz, gelişmiş dünyadaki en “aile dostu” politikalardan bazılarını sahiptir. AB üyesi olmayan birçok aile yeniden bir araya gelebilmektedir ve Portekizli aileler gibi eşit muamele görebilmektedir (MIPEx, 2022a).

Estonya, özellikle 2016'dan beri getirilen iyileştirmeler sayesinde, Estonyalı ve AB üyesi olmayan ailelere genellikle eşit muameleyi garanti etmektedir (MIPEx, 2022t).

Slovenya hukukta ve uygulamada aile hayatına saygısı sayesinde ilk 10'da yer almıştır. Düzenli bir temel gelire sahip çoğu sponsor, aileleriyle kolayca yeniden bir araya

gelebilir. Biraz olumlu aile birleşimi politikalarına rağmen, Slovenya'daki ulusötesi aileler, isteğe bağlı süreç nedeniyle hala biraz güvensiz bir statüyle karşı karşıya kalmaktadırlar (MIPEX, 2022ak).

İsveç'in zayıf olduğu tek alan, kısıtlayıcı ekonomik kaynak gereksinimi yeni gelenleri aileleriyle yeniden bir araya gelme konusunda geciktirebilmekte veya caydırabilmektedir. 2016'dan bu yana, mülteci sponsorları hariç herkes, kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gelire ve sosyal haklara sahip bir iş bulmuş olmalıdır. Ayrıca, yalnızca çok özel durumlarda ebeveynler veya yetişkin çocuklar İsveç'te yeniden bir araya gelebilmektedir. Yeniden bir araya gelen aileler, İsveç'teki geleceklerinde nispeten güvende olabilirler (MIPEX, 2022an).

İspanya'nın kapsayıcı politikası, katı ekonomik koşullar olmasına rağmen birçok göçmenin bir yıllık ikamet sonra çocukları ve eşleriyle yeniden bir araya gelmelerine izin vermektedir. Yeniden bir araya gelen akrabalar güvenli statüye sahiplerdir (MIPEX, 2022am).

Romanya'nın biraz kapsayıcı kurallarına göre, uzun süreli yerleşmeye uygun olan sakinler, geleneksel aile üyeleriyle yeniden bir araya gelebilirler. Çoğu geçici ikamet türü, varışta hemen aileye sponsor olabilmektedir. Nitelikli aileler biraz daha güvenli bir statüye sahiptirler (MIPEX, 2022ai).

Finlandiya'nın entegrasyon politikalarında aile birleşimi yolu, geleneksel hedef ülkelerdeki ve diğer Avrupa ülkelerindeki politikalara benzemektedir. Mülteciler dışındaki tüm AB üyesi olmayan sponsorların birinci dereceden aileleriyle yeniden bir araya gelebilmeleri için Finlandiya'daki genel sosyal standartlara dayalı olarak kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayan temel bir yasal gelir kaynağına sahip olmaları gerekmektedir. Her ailenin kişisel koşullarının dikkate alınması gerekmesine rağmen, bu gereksinimler 2016'da güçlendirilmiştir. Bu temel seviyeler, Finlandiya'ya yeni gelen biri için veya çoğu Avrupa ülkesiyle karşılaştırıldığında nispeten yüksek görünebilir. Yeniden bir araya gelen aile üyeleri için özerk ikamet yolu, çoğu ülkede olduğu gibi Finlandiya'da da bir başka zayıf nokta olmaktadır (MIPEX, 2022u).

İtalya'da AB üyesi olmayan aileler yeniden bir araya gelmek ve bütünleşmek için biraz elverişli fırsatlara sahiptirler. Yakın aile üyeleri, sponsorlarıyla yeniden bir araya gelmek ve neredeyse eşit haklara sahip istikrarlı bir statü elde etmek için hızla başvurabilirler. Bununla birlikte, İtalya'daki mevcut ekonomik ve yerel gerçekler göz

önüne alındığında, kısıtlayıcı dil ve ekonomik gereklilikler aileleri ayırabilmektedir (MIPEx, 2022ab).

Çekya’da 2013’te getirilen daha zorlu şartları karşılayabilirlerse, ayrılmış aileler yeniden bir araya gelme hakkını kazanmaktadır (MIPEx, 2022s).

Slovakya’ya yeni gelenlerin, Slovakya’nın yalnızca asgari düzeyde takip ettiği AB standartları sayesinde aileleriyle yeniden bir araya gelmek için temel yasal hakları bulunmaktadır. AB üyesi olmayan sponsorların çoğu, çoğu ülkeden daha zorlu koşullara sahip, tipik olarak isteğe bağlı bir prosedürle başvurabilmektedir. Slovakya, bu aile üyelerinin sosyal ve ekonomik entegrasyon fırsatlarını sınırlandırmakta ve onlara sponsorlarının geçici bağımlıları olarak muamele etmektedir (MIPEx, 2022aj).

Polonya’daki yasa, AB üyesi olmayan aileleri yeniden birleşmeye ve topluma entegre olmaya biraz teşvik etmektedir (MIPEx, 2022ah).

Macaristan’ın aileye ilişkin kapsayıcı ulusal tanımına dayalı olarak, aile birleşimi politikası yalnızca temel ekonomik ve barınma gereksinimlerini belirlemektedir, ancak aileler Macaristan’daki statülerinde yalnızca bir ölçüde güvendedirler ve sponsorlarına neredeyse diğer ülkelerin hepsinden daha fazla bağımlıdırlar (MIPEx, 2022z).

Yunanistan’da AB üyesi olmayan daimi ikamet sahipleri, ailelerini yeniden bir araya getirmek için çoğu ülkeye kıyasla çok daha büyük zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedir. Ekonomik kaynak gereksinimlerine ek olarak, AB üyesi olmayanlar, ailelerinin uygunluğu konusunda gecikmeler ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Aileler yeniden bir araya gelirse, statüleri sponsorları kadar güvenlidir ve çocukları özerk oturma izni hakkına sahip olmaktadır (MIPEx, 2022y).

Lüksemburg, AB eğilimleri doğrultusunda 1 yıllık bekleme süresini kaldırarak AB üyesi olmayan aileler için biraz 'aile dostu' hale gelmiştir. Bununla birlikte, ailelerin yeniden birleştirilmesine ilişkin prosedürler, güvenlik ve haklar konusunda entegrasyonun önündeki engeller hala ortaya çıkmaktadır (MIPEx, 2022ae).

Belçika’daki AB üyesi olmayan ayrı aileler gelecekleri konusunda yarı yarıya güvendedirler. 2011 ve 2013’teki kısıtlamaların ardından Belçika’nın prosedürleri artık aile birleşimi ve entegrasyonu için uygun değildir. Zorlu ekonomik kaynak ve barınma şartları, süreci daha uzun ve daha isteğe bağlı hale getirmiştir. 2016’dan beri, aileler bütünleşmek için makul çabalar göstermeli ve izinleri için 5 yıl (3 yerine) sponsorlarına bağımlı kalmalıdırlar (MIPEx, 2022o).

İrlanda'nın politikası ortalamanın biraz altında puan almış ve çoğu MIPEX ülkesinden daha ihtiyari ve güvensizdir. 2013 INIS Politika Belgesi AB dışındaki ayrı ailelerin netlik ve güvenliğini artırsa da İrlanda'nın politikası AB ve İngilizce konuşan diğer ülkelerdeki standartların hala çok altındadır (MIPEX, 2022aa).

Hırvatistan'da ailelerin yeniden birleşmesi, aile birleşimi konusunda yarı yarıya lehte bir hakka sahiptir çünkü Hırvatistan AB standartlarını takip etmek için yalnızca minimum düzeyde çaba sarf etmektedir. Bununla birlikte, AB üyesi olmayan bir sponsor ve çekirdek aile, bağımlı akrabalar için kısıtlayıcı koşulları ve ekonomik gereksinimleri karşılamalıdır ve prosedürün kendisi, diğer Orta Avrupa ülkelerinde olduğu gibi insan kaynaklarında da isteğe bağlı olabilmektedir (MIPEX, 2022p).

Letonya'nın aile birleşimi politikaları çoğu ülkeye göre daha isteğe bağlıdır ve ülkede AB üyesi olmayan ailelerin sayısı nispeten azdır (MIPEX, 2022ac).

Fransa'da AB üyesi olmayan ayrı aileler, çoğu Batı Avrupa ülkesinden daha fazla kısıtlayıcı ve isteğe bağlı gerekliliklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Süreç isteğe bağlı ve potansiyel olarak uzun olabilirken, ekonomik ve konaklama gereksinimleri zorludur. Yeniden bir araya geldikten sonra, aileler eşlere ve çocuklara eşit sosyo-ekonomik haklar ve bağımsız ikamet yolu vererek Fransa'nın entegrasyon ve cinsiyet desteğinden yararlanabilmektedirler (MIPEX, 2022ü).

Litvanya, aile birleşimi için kapsayıcı tanım ve koşulları, Orta Avrupa genelinde tipik bir sorun olan, oldukça isteğe bağlı prosedürlerle birleştirmiştir (MIPEX, 2022ad).

Bulgaristan'da göçmenlerin aileleriyle yeniden bir araya gelmeleri için yalnızca temel yasal gelir ve standart barınma gerekir. Ancak yetkililer, kişisel koşulları (örn. şiddet, menşe ülke ile mevcut bağlantılar) dikkate almadan geniş gerekçelerle (örn. ailelerin dağılması, ekonomik kaynaklar, kamu güvenliği) takdire bağlı prosedürler yoluyla yasal statülerini reddedebilir veya geri alabilirler (MIPEX, 2022ö).

Malta'da AB üyesi olmayan vatandaşların aileleriyle yeniden bir araya gelme olasılıkları, Malta'nın uzun süredir ertelenen, kısıtlayıcı ve isteğe bağlı politikası nedeniyle çoğu Avrupa ülkesinden daha düşüktür (MIPEX, 2022af).

Avusturya'nın aile birleşimi politikası, MIPEX ülkeleri arasında hala en kısıtlayıcı politikadan biri olarak yer almaktadır. AB üyesi olmayan göçmenler, örneğin ekonomik kaynaklar ve bağımlılık tanımı gibi kısıtlayıcı koşullarla karşı karşıya kalmaktadır. Başarılı olmak için savunmasız gruplar için yeterli destek veya muafiyetler

olmadan, ailelerin birçok ulusal ailenin sağlayamayacağı standartlara uyması beklenmektedir (MİPEX, 2022n).

GKRY'nin aile birleşimi politikası kapsamında ayrılmış aileler dışlanır, caydırılır veya reddedilir. Uzun ikamet koşulları, bağımlı akrabalar için kısıtlamalar, zorlu ekonomik gereksinimler ve güvensiz bir süreç ve statü, GKRY'nin politikalarını MİPEX ülkeleri arasında en kısıtlayıcı hale getirmektedir (MİPEX, 2022r).

Hollanda'daki göçmenler, yıllar boyunca devam eden biraz olumsuz politikalar nedeniyle aileleriyle yeniden bir araya gelme girişimlerinde engellerle karşılaşmaya devam etmektedirler. Yasal gereklilikleri karşılayan aileler, ülkedeki geleceklerinde biraz daha güvence altında olabilmektedirler (MİPEX, 2022ag).

Danimarka'da AB üyesi olmayan göçmenler, MİPEX ülkeleri arasında en az aile dostu göçmenlik politikalarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Pek çok kısıtlayıcı uygunluk koşulu, çoğu aileyi yeniden bir araya getirip entegre edememektedir. Başvuru sahipleri birçok isteğe bağlı gerekçeyle reddedilebilmektedir (MİPEX, 2022ş).

Tablo 3.5. 27 AB Ülkesinin Aile Birleşimi Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Portekiz	87	Olumlu
2	Estonya	76	Biraz Olumlu
3	Slovenya	72	Biraz Olumlu
4	İsveç	71	Biraz Olumlu
5	İspanya	69	Biraz Olumlu
6	Romanya	67	Biraz Olumlu
7	Finlandiya	67	Biraz Olumlu
8	İtalya	64	Biraz Olumlu
9	Çekya	63	Biraz Olumlu
10	Slovakya	59	Orta Düzey
11	Polonya	58	Orta Düzey
12	Macaristan	58	Orta Düzey
13	Yunanistan	52	Orta Düzey
14	Lüksemburg	52	Orta Düzey
15	Belçika	48	Orta Düzey
16	İrlanda	48	Orta Düzey
17	Hırvatistan	48	Orta Düzey
18	Letonya	47	Orta Düzey
19	Fransa	43	Orta Düzey
20	Litvanya	43	Orta Düzey
21	Almanya	42	Orta Düzey
22	Bulgaristan	38	Biraz Olumsuz
23	Malta	36	Biraz Olumsuz
24	Avusturya	36	Biraz Olumsuz
25	GKRY	35	Biraz Olumsuz
26	Hollanda	31	Biraz Olumsuz
27	Danimarka	25	Biraz Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.3. Eğitim

MIPEX verilerine göre AB'nin eğitim boyutunda olumlu 2, biraz olumlu 5, orta düzey 9, biraz olumsuz 9, olumsuz 1 ve çok olumsuz 1 ülke bulunmaktadır. AB ülkelerinin eğitim entegrasyon ortalaması 46/100'dür, yani orta düzeydir.

İsveç'in hedeflenen politikaları göçmen öğrencilere ulaşmak ve onların temel ihtiyaç ve fırsatlarının çoğunu ele almaktır. Statüsü ne olursa olsun göçmen öğrencilerin ülkede okul öncesi, zorunlu ve mesleki eğitime eşit erişimleri garanti edilmektedir. Ayrıca, özel öğrenme ihtiyaçlarını hedefleyen, ana dillerini öğrenmelerini destekleyen ve kültürel çeşitliliği takdir etmeye teşvik eden girişimlerden yararlanmaktadırlar. Zorunlu eğitimden sonra, göçmen öğrenciler yüksek öğretime erişimi kolaylaştıran geçici önlemlerden de yararlanabilmektedirler (MIPEX, 2022an).

Finlandiya'nın hedeflenen politikaları göçmen öğrencilere ulaşmaktadır ve onların temel ihtiyaç ve fırsatlarının çoğunu ele almaktadır. Anaokulundan üniversiteye kadar göçmen öğrencilerin dil, ana dil ve ek akademik ve sosyal destek hakları bulunmaktadır. Eğitim sistemi, kültürlerarası eğitim ve müfredat, okul günü, ders dışı etkinlikler ve öğretmenlik mesleği genelinde çeşitliliği ele almak için daha fazlasını yapabilmektedir (MIPEx, 2022u).

Belçika'da yasal statüleri ne olursa olsun tüm öğrenciler okul öncesi ve zorunlu eğitimi tamamlayabilmektedirler. Flaman ve daha az ölçüde, Fransızca konuşan okullar, okul ayrımını, dil ihtiyaçlarını, öğretmen eğitimini ve çeşitliliğin takdir edilmesini ele almak için bilgi, finansman ve kaynaklar almaktadırlar. Bununla birlikte, göçmen öğrencilerin daha fazla akademik alana, yüksek öğrenime veya öğretmenlik mesleğine girmelerine yardımcı olacak hiçbir sistematik destek bulunmamaktadır (MIPEx, 2022o).

Portekiz'in kültürlerarası eğitime yaklaşımı gelişmekte, ancak yine de önde gelen İskandinav ülkelerinin ve geleneksel hedef ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Öğrenciler birçok açıdan eşit fırsatlardan yararlanmakta ve 2016'dan beri okulda kültürel çeşitliliğe daha fazla önem verilmektedir. Yüksek öğrenimde, öğretmenlik mesleğinde ve müfredat genelinde okul kalitesi ve çeşitliliğine daha fazla odaklanılması gerekmektedir (MIPEx, 2022a).

Estonya, farklı dilleri konuşan öğrencilerin farklı ihtiyaç ve fırsatlarına yanıt vererek Baltık ve Orta Avrupa'da lider konumunda olmuştur (MIPEx, 2022t).

Lüksemburg, göçmen öğrencilerin özel ihtiyaçlarını hedefler ve tüm öğrenciler için kültürlerarası bir yaklaşımı savunmaktadır. Ancak tüm gelişmiş demokrasilerde en fazla sayıda 1. ve 2. nesil öğrenciye sahip olan Lüksemburg'un önünde, her düzeyde eşit fırsatları teşvik etmek, karma okulları, dil öğrenimini, çok dilliliği ve öğretim sektöründe çeşitliliği teşvik etmek için özellikle büyük bir görev bulunmaktadır (MIPEx, 2022ae).

Çekya, 2015'ten bu yana öğretmenlere ve göçmen öğrencilere verdiği desteği geliştirerek Orta Avrupa'ya liderlik etmektedir, ancak erişim, ayrımcılık ve kültürlerarası eğitime daha fazla odaklanılması gerekmektedir (MIPEx, 2022s).

Hollanda'da göçmen öğrenciler, yasal statülerine bakılmaksızın zorunlu ve zorunlu olmayan eğitime erişebilmektedirler. Standartlar okullara ve şehirlere göre değişse de okullar hala göçmen öğrencilerin özel öğrenme ihtiyaçlarını hedeflemek için temel finansman ve eğitim almaktadırlar (MIPEx, 2022ag).

Almanya'daki eğitim politikaları, entegrasyon politikaları için bir öncelik olarak biraz iyileşmiştir. Daha büyük federal ve eyalet standartları ve rehberlik yoluyla Almanya, göçmen öğrencilerin tüm okul seviyelerinde özel ihtiyaç ve fırsatlarını ele alma konusunda orta düzeyde kalmıştır. Uluslararası İlk On ile karşılaştırıldığında Alman devleti, okulların eğitim sisteminin seviyelerine eşit erişimi garanti etmesini ve kapsamlı oryantasyon, dil desteği ve öğretmen eğitimleri yoluyla göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarını hedeflemesini şart koşma konusunda biraz daha az şey yapmaktadır (MIPEX, 2022v).

Avusturya'daki tüm göçmen çocuklar zorunlu eğitime erişimden ve dezavantajlı öğrenciler için genel önlemlerden yararlanmaktadırlar. Ek olarak, ilgili programları uygulamak için profesyonel destek eksikliği nedeniyle, öğretmenlerin çok dilli çeşitli bir sınıfta çalışmak üzere (hizmet içi veya hizmet öncesi) eğitim almaları gerekmez (MIPEX, 2022n).

Danimarka'da göçmen öğrencilerin okul öncesi ve zorunlu eğitime erişimleri desteklenmektedir. Danimarka'daki göçmen öğrenciler ve ebeveynler, okulları sosyal entegrasyon için alanlar haline getirmek için pilot programlardan yararlanabilmektedir, ancak çok dillilik ve çok kültürlülük yeni öğrenme fırsatları olarak hala göz ardı edilmektedir (MIPEX, 2022ş).

İrlanda'da, diğer yeni hedef ülkelerde olduğu gibi, okullar, artan sayıda göçmen öğrencinin getirdiği ihtiyaçlara ve fırsatlara yavaş yavaş yanıt vermeye başlamaktadır. İrlanda, ebeveynler için rehberler, öğretmenler için eğitimler ve okullar için yeni bir Göçmen Öğretmen Projesi de dahil olmak üzere geçici destek geliştirmiştir. Bununla birlikte, tüm okulların, göçmen öğrenciler için eşit fırsatları garanti altına almak ve çeşitliliği okul müfredatına ve faaliyetlerine entegre etmek için sistematik akademik ve finansal desteğe ihtiyacı bulunmaktadır (MIPEX, 2022aa).

İtalya'da 18 yaşın altındaki göçmenlerin eğitime erişimi olmasına rağmen, yeni gelen öğrenciler her tür okula (örneğin yüksek öğretim) erişim konusunda çok az yardım almaktadırlar. İtalya'nın hala artan öğrenci çeşitliliğine yatırım yapması ve ülke genelindeki okullarda eşit erişim ve kültürlerarası eğitimi bir gerçeklik haline getirmesi gerekmektedir. Ayrıca, göçmen öğrenciler için ek engeller yaratabilecek öğretmenler için destek eksikliği bulunmaktadır (MIPEX, 2022ab).

Litvanya’da yabancı öğrenciler hedeflenen destekten yararlanmaya başlarken, eğitim sistemindeki farklı seviyelere ve bölümlere erişimde hala zorluklarla karşılaşmaktadırlar (MIPEX, 2022ad).

İspanya’da giderek artan sayıda göçmen öğrenciler tüm okullara yasal olarak erişebilmektedirler. Dili öğrenmek ve akademik olarak yetişmek için sınırlı destek bulunmaktadır (MIPEX, 2022am).

Romanya’da göçmen öğrenciler için eğitim yarı yarıya olumlu olmaya devam etmektedir, ancak açık yetkiler olmadan yürürlükte olan zayıf çerçeveler bulunmaktadır. Örneğin, belgesiz göçmenler Romanya’daki eğitim sistemine kısıtlı erişimle karşı karşıya kalmaktadırlar. Zorunlu eğitimdeki tüm öğrenciler, standartlaştırılmış dil yardımı, eğitimli öğretmenler ve sürekli rehberlik dahil olmak üzere Orta Avrupa için ortalamanın üzerinde hedefli destek alma hakkına sahiptirler (MIPEX, 2022ai).

Malta eğitim politikaları, okullarda göçmen çocuklara yönelik artan destek sayesinde son yıllarda iyileşmiştir. Ancak okullarda kültürlerarası eğitimi ve çeşitliliği teşvik etmek ve yüksek öğretimin önündeki engelleri kaldırmak için daha fazla çalışma yapılabilmelidir (MIPEX, 2022af).

GKRY’de statüleri ne olursa olsun tüm öğrencilerin her tür okula erişmesine, sürekli dil desteği almasına ve okullarda daha hedefe yönelik destek ve eğitimli öğretmenler almasına izin verilmelidir. 2017’de Eğitim Bakanlığı, göçmenlerin eğitimi hakkında birkaç farklı dilde genel bir rehber hazırlamıştır. Ancak, GKRY’daki okullar, tüm öğrencilerin çeşitlilik içeren bir toplumda nasıl yaşayacaklarını öğrenmeleri için sosyal entegrasyon alanları olarak kullanılmamaktadır (MIPEX, 2022r).

Yunan eğitim sistemi, göçmen öğrencilerin her tür okula eşit erişimini garanti etmemektedir, öğrencilerin, öğretmenlerin ve okulların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çok az şey yapılmaktadır (MIPEX, 2022y).

Fransa, çok sayıda 1. ve 2. nesil öğrencilerinin getirdiği ihtiyaçlara ve fırsatlara yanıt vermekte yavaş kalmıştır. Yasal statüleri ne olursa olsun tüm öğrenciler, zorunlu ve zorunlu olmayan eğitim ve Fransa’daki dezavantajlı bölgelerden gelen öğrencilere genel destek konusunda eşit haklara sahiptirler. Vatandaşlık eğitiminde çeşitliliğin takdir edilmesi yetersiz kalmıştır. Fransa’nın nispeten zayıf hedefli desteği son on yılda biraz

iyi hale gelmiştir. 2015'ten bu yana, daha hedefli programlar göçmenlerin ve mültecilerin yüksek öğrenime erişmelerine yardımcı olmuştur (MIPEx, 2022ü).

Slovenya'da tüm göçmen öğrenciler zorunlu okula erişim için temel hak ve desteğe sahiptirler. Göçmen aileler ve okullar, Slovenya'da hala bir zayıflık olan göçmen öğrencilerin sosyal entegrasyonunu daha fazla teşvik etmek için çok az destek almaya devam etmektedirler (MIPEx, 2022ak).

Hırvatistan'da yasal olarak ikamet eden tüm göçmen çocuklar zorunlu eğitime kaydolabilmekte ve öğrencilere dil desteği verilmektedir, ancak okullar kültürlerarası bir ortamın yaratılması için kısıtlı destek almaktadırlar (MIPEx, 2022p).

Polonya'daki eğitim politikaları nispeten küçük ve yeni göçmen topluluklarına sahip ülkelerin çoğu gibi zayıf kalmıştır. Okullar, kültürlerarası eğitime ve göçmen çocukların özel ihtiyaçlarına hitap edecek donanıma sahip değildir. Ancak, Polonya son zamanlarda dil desteği ve öğretmen eğitimi politikalarını çeşitliliği yansıtacak şekilde geliştirmiştir (MIPEx, 2022ah).

Letonya okulları, erişimleri, ihtiyaçları, yeni fırsatları ve kültürlerarası eğitime daha geniş bir yaklaşım açısından yeni gelen öğrencileri karşılayacak temel altyapının çoğundan yoksundur (MIPEx, 2022ac).

Bulgaristan okul sistemi, belirli kategorilerdeki göçmen öğrenciler için erişim engelleri yaratır ve sınıfa getirdikleri özel ihtiyaçları ve faydaları büyük ölçüde göz ardı etmektedir. Göçmenler ve çocukları artık zorunlu eğitime erişimlerinde hiçbir engelle karşılaşmamakta ve okulda dil desteği almaktadırlar. Okullarda kültürlerarası eğitim, devlet eğitim standartlarının bir parçasıdır, ancak uygulamada hedeflenen önlemlerin eksikliği nedeniyle kritik olarak elverişsizdir (MIPEx, 2022ö).

Slovakya'daki göçmen öğrenciler için entegrasyon stratejileri ve desteği eksik kalmıştır. 2008'de açıklanan çok kültürlü eğitim müfredatı dışında, okullar sosyal entegrasyonu teşvik etmek için hiçbir destek almamakta ve göçmen öğrencilerin akademik olarak katılmalarına ve yetişmelerine yardımcı olmak için yalnızca zayıf destek almaktadırlar. Yalnızca oturma izni olan göçmen çocuklar tam eğitime ve dezavantajlı öğrenciler için genel desteğe erişebilirler (MIPEx, 2022aj).

Macaristan'daki göçmen eğitim politikaları kritik olarak zayıf kalmaya devam ediyor. Bazı göçmen kategorileri için zorunlu ve zorunlu olmayan eğitime erişim için

kanunda kısıtlamalar bulunmaktadır. Ayrıca, okullar göçmen öğrencilerin yeni ihtiyaçlarını ve fırsatlarını ele almak için en az desteği almaktadırlar (MIPEX, 2022z).

Tablo 3.6. 27 AB Ülkesinin Eğitim Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	İsveç	93	Olumlu
2	Finlandiya	88	Olumlu
3	Belçika	74	Biraz Olumlu
4	Portekiz	69	Biraz Olumlu
5	Estonya	69	Biraz Olumlu
6	Lüksemburg	64	Biraz Olumlu
7	Çekya	60	Biraz Olumlu
8	Hollanda	57	Orta Düzey
9	Almanya	55	Orta Düzey
10	Avusturya	52	Orta Düzey
11	Danimarka	45	Orta Düzey
12	İrlanda	45	Orta Düzey
13	İtalya	43	Orta Düzey
14	Litvanya	43	Orta Düzey
15	İspanya	43	Orta Düzey
16	Romanya	41	Orta Düzey
17	Malta	40	Biraz Olumsuz
18	GKRY	40	Biraz Olumsuz
19	Yunanistan	36	Biraz Olumsuz
20	Fransa	36	Biraz Olumsuz
21	Slovenya	33	Biraz Olumsuz
22	Hırvatistan	33	Biraz Olumsuz
23	Polonya	33	Biraz Olumsuz
24	Letonya	26	Biraz Olumsuz
25	Bulgaristan	21	Biraz Olumsuz
26	Slovakya	7	Olumsuz
27	Macaristan	0	Çok Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.4. Sağlık

MIPEX verilerine göre AB'nin sağlık boyutunda olumlu 4, biraz olumlu 8, orta düzey 6, biraz olumsuz 9 ülke bulunmaktadır, olumsuz ve çok olumsuz boyutunda hiçbir ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin sağlık entegrasyon ortalaması 53/100'dür, yani orta düzeydir.

İrlanda, 2018-2023 2. Ulusal Kültürlerarası Sağlık Stratejisi sayesinde göçmen sağlığı sonuçlarını ele almıştır. Göçmenlerin sağlık kartı alabilmeleri için hem yasal hem de idari engeller olsa da göçmen hastalar genellikle iyi bilgilendirilir ve duyarlı sağlık hizmetleri ve HSE (Sağlık-Güvenlik-Çevre) Ulusal Sosyal İçerme Ofisi tarafından desteklenmiştir (MIPEX, 2022aa).

İsveç'in sağlık politikaları, yasal göçmenlere, belgesiz göçmenlere ve İsveç vatandaşlarına neredeyse aynı düzeyde sağlık hizmeti alma hakkı tanımaktadır. Sağlık sistemine erişimi olan göçmenler, hakları hakkında düzenli olarak bilgilendirilir ve İsveç'te tercüme gibi diğer destek biçimlerini almaktadırlar (MIPEX, 2022an).

İspanya'daki göçmenler için sağlık hizmetlerine yönelik hiçbir yasal veya ekonomik engel bulunmamaktadır. Göçmenler duyarlı hizmetlerden yararlanır ve sağlık hakları konusunda gerektiği gibi bilgilendirilir, ancak idari engeller devam etmektedir (MIPEX, 2022am).

Avusturya'da yasal göçmenler, sigortaya dayalı sağlık sistemi koşulları altında Avusturya vatandaşları ile aynı muameleye tabi tutulurlar. Yasal göçmenler ve sığınmacılar, kültürlerarası arabulucular hala nadir olsa da web siteleri, broşürler, kampanyalar ve bireysel hizmetler aracılığıyla sağlık sorunları hakkında birkaç dilde bilgi alabilmektedirler (MIPEX, 2022n).

İtalya'da ulusal ve bölgesel politikaların birleşimi nedeniyle, göçmen hastalar sağlık hizmetlerine genellikle erişebilmektedirler. Tüm yasal göçmenler ve sığınmacılar Ulusal Sağlık Hizmeti'ne (SSN) kayıt olma hakkına ve yükümlülüklerine sahiptirler. Ancak sağlık hizmetlerine erişmek için gerekli belgeler, yasal göçmenler ve sığınmacılar için karmaşık olabilmektedir (MIPEX, 2022ab).

Belçikalı ve Belçikalı olmayan vatandaşlar sağlık hizmetlerinden nispeten eşit haklara sahiptir, ancak özellikle belgesiz kişiler için idari engeller ortaya çıkabilmektedir. Göçmen hastalar düzenli sağlık ve sağlık bilgileri ile göçmen sağlığı araştırmalarından faydalanabilirken, Flaman ve Frankofon topluluğu, tüm sağlık sunucularına ulaşan ve göçmenleri bu hizmetlere sistematik olarak dahil eden kapsamlı politikalardan yoksundurlar (MIPEX, 2022o).

Finlandiya'da hafif bir zayıflık alanı olan göçmen hastalar, kapsamlı göçmen sağlık politikalarından yararlanmamaktadırlar. Evrensel sağlık hizmetlerine erişim için koşullar, yasal göçmenler, sığınmacılar ve belgesiz göçmenler için hem yasal hem de prosedürel engellerle sınırlandırılmıştır. Hastalara ve bakıcılarına genellikle bilgi ve destek sağlanmıştır. Ancak işbirliği, eğitim ve hedefe yönelik hizmetlerden daha iyi yararlanabilirler. Kapsamlı bir ulusal göçmen sağlığı politikası, yerel uygulayıcılardan ve uluslararası iyi uygulamalardan ortaya çıkabilmektedir (MIPEX, 2022u).

Portekiz, COVID ile ilgili yakın tarihli uygulamaları tüm sağlık departmanlarında ve hizmetlerinde temel göçmen sağlığına yönelik uzun vadeli mevzuat ve politikalara dönüştürerek daha iyi sağlık sonuçları elde edebilmektedir (MİPEX, 2022aı).

Hollanda’da göçmenler biraz kapsayıcı sağlık haklarından yararlanır, ancak yalnızca bu haklara erişmelerine yardımcı olacak ve ana akım sağlayıcıların kendi özel ihtiyaçlarına daha duyarlı hale gelmesine yardımcı olacak politikalar orta düzeydedir. Yasal göçmenler ve sığınmacılar, haklara ilişkin temel bilgileri birçok yoldan almaktadırlar. Ancak, özellikle belgesiz göçmenlere yönelik haklara ilişkin bilgiler, tüm hastalara veya personele ulaşmayabilir. Bu uygulamada haklara erişimi engelleyebilir (MİPEX, 2022ag).

Fransa sağlık hizmetlerini kapsayıcı ve erişilebilir kılmakta, ancak göçmen hastaların özel sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için nispeten az şey yapmaktadır. Fransa’nın kapsayıcı sağlık sistemi kapsamında, çoğu göçmen hasta sağlık hizmetleri haklarına, bilgilere ve uygun sağlık hizmetlerine yönlendirmeye aynı yasal sakinler ve vatandaşlar gibi erişebilmektedir. Göçmen sağlığı konusunda hedeflenen araştırmalar geliştirerek daha kapsamlı bir ulusal politika oluşturabilir ve tüm sağlık hizmetlerini ihtiyaçlar hakkında daha iyi bilgilendirebilir ve destekleyebilir (MİPEX, 2022ü).

Almanya’nın sağlık hizmetleri göçmen hastaların özel ihtiyaçlarına cevap verme yeteneklerini geliştirmeye devam ederken, eyalet ve federal politikalar hala kapsamlı bir yaklaşımdan yoksundur ve belgesiz göçmenler ile sığınmacılar için yetkileri ve erişimi sınırlandırmaktadır (MİPEX, 2022v).

Çekya, göçmenler için sağlık bilgilerini iyileştirmek için ilk adımları atarak Orta Avrupa’ya öncülük etmektedir, ancak bu destek geçicidir ve erişim sınırlıdır (MİPEX, 2022s).

Malta’da ücretsiz sağlık hizmeti almaya hak kazanan veya sağlık hizmetleri için ödeme yapabilen göçmen gruplar için, bazı hizmetler yavaş yavaş daha erişilebilir hale gelmiştir ve özel sağlık ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Ancak geri kalanlar için, sağlık hizmetleri hakları Malta’da neredeyse başka yerde olduğundan daha belirsiz ve isteğe bağlıdır (MİPEX, 2022af).

Danimarka’da yasal göçmenler, Ulusal Kişı Kaydı’na kayıt sürecini tamamladıktan sonra vatandaşlarla aynı ulusal sağlık sigortası sisteminden ve

hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olmuştur. Yasal göçmenler ve sınırlı bir ölçüde sığınmacılar, hakları ve sağlık sorunları hakkında çeşitli şekillerde ve dillerde bilgi alabilirler. Ülkede 3 yıldan daha az süredir ikamet eden hastalara artık ücretsiz tercüman sağlanmaktadır (MIPEX, 2022ş).

Slovakya'daki göçmen hastalar sağlık sistemine tam ve sınırsız erişimlerinin önünde engellerle karşılaşmaya devam etmektedirler. Slovakya'nın sağlık sistemi, Orta Avrupa ülkelerinde yaygın olan bir sorun olan göçmen hastalara yanıt vermede güçlü değildir. Politikaları, kapsamı ve hizmetleri daha erişilebilir hale getirme yolunda yarı yarıya başarı sağlamıştır. Son zamanlarda, örneğin sığınmacılara haklarıyla ilgili bilgi sağlanması gibi konulardaki gelişmelere rağmen, hizmetler göçmenlerin özel sağlık ihtiyaçlarına yanıt vermemektedir (MIPEX, 2022aj).

Yunanistan'daki göçmenler sağlık ve sağlık hizmetlerine tam olarak erişimde engellerle karşılaşmaya devam etmektedir. Daha fazla sağlık bilgisi ve desteği sağlanırken, sağlık hizmetleri hakları ve hizmetleri farklı göçmen kategorileri için hala eşit değildir (MIPEX, 2022y).

Lüksemburg'da göçmen hastalar kapsayıcı sağlık hizmetlerinden ve kültürler arası tercümanlardan yararlanırken, Lüksemburg'un ortalama politikaları göçmenlerin hizmet tasarımı, teslimi ve tüm sağlık politikalarında daha fazla yaygın bir şekilde faydalanmasına yardımcı olabilmektedir (MIPEX, 2022ae).

Romanya'da sığınmacılar ve belgesiz göçmenlerin kapsayıcı yetkileri bütünleşme ve sağlık sorunlarını hesaba katmaktadır, ancak belgeler ve takdir yetkisi uygulamada bazı sorunlar yaratabilmektedir. Göçmenler, Göçmenlik Müfettişliği ve Ulusal Sağlık Sigorta Kurumu tarafından yürütülen girişimler aracılığıyla bu haklara ilişkin temel bilgilere erişebilmektedir (MIPEX, 2022ai).

GKRY'de göçmen sağlık politikaları, diğer Güneydoğu Avrupa ülkeleri gibi az gelişmiş durumdadır. Sağlık hizmetleri ve politikaları özel erişim ile sağlık ihtiyaçlarına zor yanıt verdiklerinden, sağlık sistemi göçmenlere çeşitli yollarla temel sağlık bilgileri sağlamaktadır (MIPEX, 2022r).

Slovenya'daki göçmenlerin sosyal entegrasyonunun bir başka caydırıcısı, göçmenler hala sağlık sistemine tam olarak erişmek için mücadele etmektedirler. Sağlık hizmetleri, yalnızca yasal haklarına ilişkin bilgilerin sağlanması yoluyla yeni gelen hastalara erişilebilir ve yanıt verebilir hale getirilmiştir (MIPEX, 2022ak).

Litvanya’da son projeler daha fazla göçmenin bilgi ve hizmet sağlamaya dahil olmasına yardımcı olurken, göçmen hastalar için haklar ve bilgiler çoğu ülkeye göre hala daha sınırlı kalmıştır (MIPEx, 2022ad).

Letonya’da geçici ikamet edenler ve belgesiz göçmenler temel sağlık hizmetleri haklarından yoksunken, daimi ikamet edenler ve 2018’den beri sığınmacılar bunlara erişebilmektedir. Tercümanlık hizmetleri artık ücretsiz olarak sunulsa da göçmen hastalar sınırlı bir destekten yararlanmaktadır (MIPEx, 2022ac).

Macaristan’da göçmenlerin sağlık hizmetlerine yalnızca sınırlı erişimleri vardır ve haklar ile sağlık sorunları hakkında çok az hedeflenmiş bilgiye sahiptirler. Çoğu Orta Avrupa ülkesinde tipik olan sağlık politikaları, hizmetleri daha erişilebilir kılmak ve belirli sağlık ihtiyaçlarına yanıt veren umut verici uygulamaları desteklemek için nispeten az bir çaba sarf etmektedir (MIPEx, 2022z).

Bulgaristan’da, çoğu ülkede olduğu gibi, yasal göçmenler ve sığınmacılar, sağlık hizmetlerine ilişkin temel haklara sahiptir ve bu haklar uygulamada zarar görebilmektedir. Göçmenler, Bulgaristan’da sağlık hizmetlerine erişimi Avrupa veya bölgedeki çoğu ülkeye göre daha zor bulabilmektedir. Sağlık hizmetleri göçmenlerin özel sağlık ihtiyaçlarına göre uyarlanmamıştır (MIPEx, 2022ö).

Estonya’da göçmen hastalar genel sağlık hizmetleriyle ilgili sınırlı haklardan ve bazı temel bilgilerden yararlanmaktadırlar. Bu hizmetler, Baltık ve Orta Avrupa genelinde bir sorun olan göçmen hastaların özel sağlık gereksinimlerine veya engellerine daha duyarlı hale gelmek için neredeyse hiç destek almamaktadırlar (MIPEx, 2022t).

Hırvatistan göçmen sağlığı konusunda en zayıf yaklaşımlardan birine sahiptir. Göçmenler artık sağlık sistemine erişim hakları ve bu hakları hakkında bazı bilgiler almaktadırlar, ancak onları sistem içinde desteklemek için çok az şey yapılmaktadır (MIPEx, 2022p).

Polonya’da göçmenlerin sağlık hizmetlerine yalnızca sınırlı erişimi vardır ve haklar ile sağlık sorunları hakkında çok az hedeflenmiş bilgiye sahiptir. Sağlık hizmetleri ve politikaları henüz göçmen hastaların özel erişim ile sağlık ihtiyaçlarını ele almamıştır (MIPEx, 2022ah).

Tablo 3.7. 27 AB Ülkesinin Sağlık Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	İrlanda	85	Olumlu
2	İsveç	83	Olumlu
3	Avusturya	81	Olumlu
4	İspanya	81	Olumlu
5	İtalya	79	Biraz Olumlu
6	Belçika	73	Biraz Olumlu
7	Finlandiya	67	Biraz Olumlu
8	Portekiz	65	Biraz Olumlu
9	Hollanda	65	Biraz Olumlu
10	Fransa	65	Biraz Olumlu
11	Almanya	63	Biraz Olumlu
12	Çekya	61	Biraz Olumlu
13	Danimarka	56	Orta Düzey
14	Malta	56	Orta Düzey
15	Slovakya	50	Orta Düzey
16	Yunanistan	48	Orta Düzey
17	Lüksemburg	46	Orta Düzey
18	Romanya	46	Orta Düzey
19	GKRY	36	Biraz Olumsuz
20	Slovenya	33	Biraz Olumsuz
21	Letonya	31	Biraz Olumsuz
22	Litvanya	31	Biraz Olumsuz
23	Bulgaristan	29	Biraz Olumsuz
24	Estonya	29	Biraz Olumsuz
25	Macaristan	29	Biraz Olumsuz
26	Hırvatistan	27	Biraz Olumsuz
27	Polonya	27	Biraz Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir

3.2.5. Daimi İkamet

MIPEX verilerine göre AB'nin daimi ikamet boyutunda olumlu 3, biraz olumlu 8, orta düzey 16 ülke bulunmaktadır, biraz olumsuz, olumsuz ve çok olumsuz boyutunda hiçbir ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin daimi ikamet entegrasyon ortalaması 61/100'dir, yani biraz olumludur.

Finlandiya, AB üyesi olmayanların çoğuna uzun vadeli güvenlikten ve topluma katılmak için daha iyi sosyo-ekonomik fırsatlardan yararlanmaları için açık ve istikrarlı bir yol sunmaktadır. Finlandiya'da daimi ikamet yolu istikrarlı ve birçok Batı Avrupa ülkesindeki yollara benzemektedir (MIPEX, 2022u).

İsveç, AB üyesi olmayanlar için uzun vadeli güvenlik ve sosyo-ekonomik fırsat için açık ve istikrarlı bir yol sunmaktadır. Temel ekonomik ve barınma gereksinimlerini karşılayan geçici sakinler, dört yıl sonra daimi ikametgah sahibi olabilirler. Daimi ikamet

edenler, ÷lkede yaşadıkları s÷rece güvenli ve eşit bir stat÷den yararlanırlar (MİPEX, 2022an).

Macaristan'da AB üyesi olmayan yerleşik sakinler, daimi ikametgah olarak stat÷lerini ve eşit haklarını güvence altına almak için uygun bir süreç yaşamaktadırlar. Ancak, örneğın izin verilen kısa süreli devamsızlık göz önüne alındığında, daimi ikamet edenlerin statüsü tam olarak güvenli değıldir (MİPEX, 2022z).

Slovenya'da 5 yıl geçirdikten sonra, AB dışındaki göçmenlerin çoğı kalıcı ikamet güvenliğınden ve entegrasyonlarına katılmak ve yatırım yapmak için daha eşit fırsatlardan faydalanarak kendilerini nispeten güvenli bir statüye sahip bırakabilirler. Uygun olduğıunda, göçmenler temel asgari düzenli gelir seviyesini karşıladıklarını kanıtlamalıdırlar (MİPEX, 2022ak).

Estonya'da AB üyesi olmayan vatandaşlar, güvenli bir geleceğı ve eşit katılım haklarına sahip uzun vadeli sakinler olmak için biraz elverişli fırsatlara sahiptirler. Uzun süreli ikamet edenlere yönelik fırsatlar, onlara ÷lkeye entegrasyon konusunda en iyi şanslardan bazılarını sağıyor (MİPEX, 2022t).

İspanya'daki çoğı AB üyesi olmayan vatandaş, uzun süreli ikamet için kapsayıcı bir süreçten yararlanır ve beş yıl sonra başvurabilir. Daimi sakinlerin sosyal güvenlik ve yardıma erişimi hakları mevcuttur (MİPEX, 2022am).

Belçika'da 5 yıllık yasal ve kesintisiz konaklamadan sonra geçici olarak ikamet edenler uzun süreli ikamet edenler haline gelebilirler. AB üyesi olmayan ile AB vatandaşlarına eşit muamele eden elverişli koşullar, yalnızca temel bir yasal gelir kanıtı gerektirir. Uzun vadeli ikamet edenler Belçika'daki statülerinde, genellikle birçok Batı Avrupa ÷lkesindeki vatandaşlara benzer politikalarla, aynı güvenceye sahiptirler. Uzun süreli bir vatandaş, birbirini izleyen 12 ay boyunca yerinde olmamaları durumunda statüsünü kaybedebilir (MİPEX, 2022o).

Portekiz'de AB üyesi olmayan göçmenlerin uzun süreli ikamet etmeleri için nispeten açık bir yol olmasına karşın, çoğı kişi tam teşekküllü Portekiz vatandaşı olmayı tercih ediyor (MİPEX, 2022aı).

Bulgaristan'da AB üyesi olmayanlar, çoğı AB ÷lkesinin ekonomik ve sosyal yaşamına entegre olmak için eşit fırsatlara başvurmadan önce 5 yıl beklemek zorundadır. Bulgaristan'da başvuranlar ve uzun süreli ikamet edenler, diğeri Orta Avrupa

lkelerinde olduğu gibi yetkililerin geniş takdir yetkisine sahip olmaları nedeniyle gelecekleri konusunda belirsizlik yaşamaktadırlar (MIPEX, 2022).

İtalya’da uzun süreli ikamet edenler, statülerinde nispeten güvendedir. Bununla birlikte, uzun süreli ikamet edenler, ciddi bir suç işlemek veya 1 yıl boyunca AB’de bulunmamak da dahil olmak üzere çeşitli gerekçelerle statülerini kaybedebilirler. 2014 itibariyle, uluslararası korumanın tüm yararlanıcıları ve aileleri dahil olmak üzere çoğu geçici ikamet için yurtdışında 5 yıllık sınırlı süre ile ikamet etmek gerekmektedir (MIPEX, 2022ab).

Slovakya’da entegrasyonda eşit haklar arayan AB dışı göçmenler, kalıcı ikamet sahibi olmak için nispeten isteğe bağlı bir prosedürden geçmektedirler. Göçmenler, Avrupa’daki en kısıtlayıcı koşullardan bazılarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar (MIPEX, 2022aj).

Fransa’da 3-5 yıldan sonra, uygun geçici sakinler güvenli 10 yıllık statüden ve neredeyse eşit sosyo-ekonomik haklardan yararlanabilmek için son derece kısıtlayıcı dil, entegrasyon ve bazı durumlarda ekonomik şartları karşılayabilmelidirler. Bu statü diğer ülkelerin çoğundan daha eşit ve güvenli olsa da istenen şartlar en kısıtlayıcı olanlardan bazılarıdır (MIPEX, 2022).

Lüksemburg’da daimi ikamete giden yol Batı Avrupa için ortalama düzeydedir ancak Belçika, İtalya, Portekiz, İspanya ve İskandinav lkeleri gibi lkelere göre daha karmaşıktır. Lüksemburg’un 2008’de AB yükümlülüklerini aktarma şekli, daha az sayıda gruba daha fazla haklar sağlarken, yine de sınırlı güvenlik sağlamıştır (MIPEX, 2022ae).

Romanya’da uzun süreli ikamet, AB yesi olmayan vatandaşlara temel güvenlik ve hayatın çeşitli alanlarında entegrasyon sonuçlarını artıracı olacak eşit fırsatlar garanti etmektedir. Mlteçiler 4 yıl sonra daimi oturma izni için başvurabilirken, hemen hemen tüm diğer geçici sakinler 5 yıl sonra başvurabilir (mevsimlik işçiler ve diplomatik ve kısa süreli vize sahipleri hariç). Bununla birlikte, uzun süreli ikamet edenler hala belirsiz dil şartları gibi engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar (MIPEX, 2022ai).

Hırvatistan’da daimi ikametın güvenliği Hırvatistan’daki çoğu AB dışı göçmenin entegrasyonu için göreceli bir güç olmasına karşın, yüksek şartlar dili öğrenen veya iş arayan göçmenlere yardım etmek yerine engel olabilir. Daimi ikamet hibeleri aynı zamanda ekonomik ve sosyal hayata entegre olmak için eşit fırsatlar sunmaktadır (MIPEX, 2022p).

Almanya kalıcı ikamet ve sosyo-ekonomik hakları güvence altına almaya giden yolu yalnızca yarıya kadar kolaylaştırıyor. AB hukuku nedeniyle, Almanya ve diğer AB ülkeleri, ülkede ve AB’de uzun süreli ikamet edenler için aynı uygunluk kurallarının, prosedürlerinin ve haklarının çoğunu uygulamıştır. En büyük fark, Almanya’nın AB üyesi olmayan vatandaşların ortalamadan daha akıcı ve ekonomik olarak kendi kendine yeterli olmasını talep etmesidir. Gelir ve dil gereksinimleri, göçmenlerin bireysel ilerleme ve çabalarına dayalı olarak daha gerçekçi ve esnek olabilmektedir (MIPEx, 2022v).

Hollanda’da uzun süreli ikamet eden göçmenler süreci yorucu hale getiren bazı zorluklar nedeniyle geleceklerinde yarı yarıya güvencedirler. 5 yılın sonunda göçmenlerin uzun dönem ikamet başvurusunda bulunmalarına izin verilmiştir. Mevsimlik işçiler, sağlık ile eğitim izinlerine ve belirli aile izinlerine sahip olanlar gibi çeşitli geçici ikamet kategorileri için uzun süreli ikamet yolu reddedilmektedir (MIPEx, 2022ag).

Litvanya’nın AB yasaları nedeniyle güç kazanmakta olan az sayıdaki bölgesinden biri olan Litvanya’daki AB vatandaşı olmayanlar, dil-entegrasyon gerekliliği ve takdire bağlı prosedürü geçme şanslarından pek çok ülkeden daha fazla belirsiz olabilmektedirler (MIPEx, 2022ad).

Polonya’da başvuru sahipleri 2018’den bu yana daha kısıtlayıcı ekonomik ve dil şartlarıyla karşı karşıyadır, ancak daimi ikamet edenler belirli bir derecede güvenlik ile sosyal güvenlik ve yardıma eşit erişim almaktadırlar (MIPEx, 2022ah).

GKRY’nin politikaları AB’deki en kısıtlayıcı politikalardan bazıları arasında yer almakta ve birçok fiili yerleşik sakini dışlayan ve sıradan göçmenleri entegrasyona yatırım yapmaktan ve GKRY’i evleri yapmak için güvenli ve eşit statüye ulaştırmaktan alıkoyan uzun vadeli ikamete giden bir yol söz konusudur (MIPEx, 2022r).

Avusturya’da daimi ikamet için uygun olan göçmenler, kısıtlayıcı ekonomik ve dil şartları da dahil olmak üzere daimi ikamet eden biri olma konusunda en kısıtlayıcı koşullardan bazılarıyla karşı karşıyadırlar. Daimi ikamet edenler Avusturyalı vatandaşlarla eşit sosyo-ekonomik haklara sahip olmaktan oldukça güvensiz bir statüye sahiptirler (MIPEx, 2022n).

Çekya’da AB üyesi olmayanlar uzun vadede yerleşebilirler, daha esnek şartlardan ve daha güvenli statüden faydalanabilirler (MIPEx, 2022s).

İrlanda’da AB üyesi olmayan sakinlerin sadece %1’i, AB’deki en kısıtlayıcı ve isteğe bağlı politikaların bazılarına göre uzun süreli ikamet edenler olarak yerleşebilmektedir. İrlanda vatandaşı olmadıkça, AB üyesi olmayan vatandaşlar İrlanda’daki geleceklerini ve temel haklarını güvence altına almak için yalnızca iki seçeneğe sahiptir, ancak ikisi de gerçek bir çözüm değildir; kağıt üzerindeki oldukça elverişli gereksinimlerin arkasında oldukça isteğe bağlı ve belirsiz bir prosedür yatmaktadır (MIPEX, 2022aa).

Letonya’da AB üyesi olmayanlar uzun vadede yerleşebilir, daha esnek şartlardan ve daha güvenli statüden faydalanabilirler (MIPEX, 2022ac).

Malta’nın kısıtlayıcı dil ve ekonomik şartları, isteğe bağlı prosedürleri ve güvensiz durumu nedeniyle göçmenlerin Malta’da uzun süreli yerleşmek için diğer MIPEX ülkelerinin çoğundan daha büyük engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar (MIPEX, 2022af).

Yunanistan’ın kısıtlayıcı dil ve ekonomik şartları ve nispeten güvensiz durumu nedeniyle birçok uygun AB üyesi olmayan vatandaş, uzun süreli veya kalıcı oturma izni almaktan vazgeçirmektedir (MIPEX, 2022y).

Danimarka’da daimi ikamet yolu, ülkeye entegrasyon için yarı yarıya elverişlidir. 2015’ten bu yana, AB üyesi olmayanlar, diğer İskandinav ülkelerinde olduğu gibi nispeten zorlu bir yol olan daimi ikamet ve eşit haklar için 8 yıl sonra hak kazanırlar (MIPEX, 2022ş).

Tablo 3.8. 27 AB Ülkesinin Daimi İkamet Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Finlandiya	96	Olumlu
2	İsveç	90	Olumlu
3	Macaristan	81	Olumlu
4	Slovenya	77	Biraz Olumlu
5	Estonya	75	Biraz Olumlu
6	Belçika	75	Biraz Olumlu
7	İspanya	75	Biraz Olumlu
8	Portekiz	71	Biraz Olumlu
9	Bulgaristan	69	Biraz Olumlu
10	İtalya	67	Biraz Olumlu
11	Slovakya	65	Biraz Olumlu
12	Fransa	58	Orta Düzey
13	Lüksemburg	58	Orta Düzey
14	Romanya	56	Orta Düzey
15	Almanya	54	Orta Düzey
16	Hırvatistan	54	Orta Düzey
17	Hollanda	52	Orta Düzey
18	Litvanya	52	Orta Düzey
19	GKRY	50	Orta Düzey
20	Polonya	50	Orta Düzey
21	Avusturya	50	Orta Düzey
22	Çekya	50	Orta Düzey
23	İrlanda	50	Orta Düzey
24	Letonya	46	Orta Düzey
25	Malta	46	Orta Düzey
26	Yunanistan	46	Orta Düzey
27	Danimarka	42	Orta Düzey

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.6. Ayrımcılıkla Mücadele

MIPEX verilerine göre AB'nin ayrımcılıkla mücadele boyutunda olumlu 11, biraz olumlu 11, orta düzey 5 ülke bulunmaktadır, biraz olumsuz, olumsuz ve çok olumsuz seviyesinde hiçbir ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin ayrımcılıkla mücadele entegrasyon ortalaması 77/100'dir, yani biraz olumludur.

Finlandiya'da tüm gerekçelerle potansiyel ayrımcılık mağdurları, yeni ayrımcılık yasağı yasası, ombudsman ve mahkeme tarafından yaşamın her alanında eşit olarak korunmaktadır (MIPEX, 2022u).

İsveç yasaları, herkesi yaşamın her alanında etnik, ırksal, dini ve milliyet temelli ayrımcılığa karşı korur. Mağdurlar görece güçlü kolluk mekanizmalarından faydalanmakta, hakları hakkında bilgi almakta ve her türlü ayrımcılığın faillerine karşı

dava açabilmektedir. Ülkenin tek, güçlü bir eşitlik kurumu ve aktif devlet önlemleri bulunmaktadır (MIPEX, 2022an).

Belçika'nın ayrımcılıkla mücadele politikaları, ayrımcılık bilincini ve raporlamasını artırmaktadır. Adalet arayan mağdurlar, nispeten güçlü yasal korumalardan, uygulama mekanizmalarından, eşitlik kurumundan ve devlet önlemlerinden yararlanabilmektedir (MIPEX, 2022o).

Portekiz geleneksel hedef ülkelerle karşılaştırıldığında nispeten genç ve yetersiz kaynaklara sahip politikalarla güçlü ayrımcılıkla mücadele yasaları ve uygulama mekanizmaları, yavaş yavaş halkın bilinç düzeyini ve ayrımcılık raporlamasını yükseltmektedir (MIPEX, 2022aı).

Bulgaristan'ın 2004 Ayrımcılığa karşı Koruma Yasası, halkı tüm ayrımcılığa karşı koruyan olumlu tanımlar oluşturmuştur. Mağdurlar, Avrupa'nın en güçlü eşitlik organlarından biri olan Ayrımcılığa karşı Koruma Komisyonu'ndan da destek arayabilmektedirler (MIPEX, 2022ö).

Romanya'daki ayrımcılıkla mücadele yasaları, yaşamın her alanında tüm gerekçelerle (ırk-etnik köken, din-inanç ve uyruk) koruma sağlamaktadır. Romanya'daki potansiyel mağdurlar, alternatif uyuşmazlık çözümü, hukuk mahkemeleri veya idari işlemler için bir dava açabilir. Ayrımcılık iddiasıyla mağdurlar, ülkenin güçlü ancak kaynakları yetersiz eşitlik kurumundan yardım alabilirler (MIPEX, 2022ai).

Macaristan, geniş yasalar, güçlü bir eşitlik kurumu ve güçlü uygulama olanakları aracılığıyla ayrımcılıkla mücadelede Orta Avrupa'da lider konumdadır. Mağdurlar, Avrupa'nın en güçlü eşitlik kurumlarından biri olan Eşit Muamele Kurumu'na da başvurabilirler (MIPEX, 2022z).

İrlanda'da 2018 Eğitim (okula kabul) Yasası ve 2017 göçmen Entegrasyon Stratejisi kapsamındaki Eylemler sayesinde göçmenler daha fazla ayrımcılık koruması ve eşitlik görevlerinden faydalanmıştır. Bu politikalar, çoğu Batı Avrupa ve geleneksel varış ülkesine benzemektedir. İrlanda'nın elverişli yasaları ile İnsan Hakları ve Eşitlik Komisyonu ayrımcılık farkındalığının ve raporlamanın artırılmasında yardımcı olmakla birlikte, yasa ve eşitliğin pratikte uygulanması için mekanizmalar daha güçlü hale getirilebilir. İrlanda'da nefret suçları ve nefret içeren konuşma mevzuatı, ırkçılık mağdurlarına daha kapsamlı destek ve Irkçılığa Karşı Ulusal Eylem Planı ile birlikte gelişime ihtiyaç duyan önemli bir alan olarak görülmektedir (MIPEX, 2022aa).

Slovenya'nın lehte yasaları, AB yasalarındaki minimum değerlerin ötesine geçerek ırk, etnik, din ve milliyet ayrımcılığının birçok biçimini kapsamıştır. 2016 yılında, Slovenya Cumhuriyeti Ulusal Meclisi, ayrımcılıkla uğraşmakla görevli bağımsız ve özerk bir devlet organı olan Eşitlik İlkesinin Savunucusunu oluşturan Ayrımcılığa Karşı Koruma Yasasını (PADA) kabul etmiştir. 2016 yılında kabul edilen Yeni Ayrımcılığa Karşı Koruma Yasası, prosedürlere erişimi artırarak, ispat yükünün kaymasını ve çeşitli yaptırımları getirerek uygulama mekanizmalarını güçlendirmiştir (MIPEX, 2022ak).

Lüksemburg'un entegrasyon politikalarındaki en büyük gelişme, 7 Kasım 2017 tarihli yasa sayesinde daha güçlü ayrımcılık yapmama yaklaşımı olmuştur. Lüksemburg'un ayrımcılıkla mücadele politikaları ister Lüksemburg ister hareketli AB vatandaşları isterse AB üyesi olmayan vatandaşlar olsun koruma artık tüm vatandaşlık ayrımcılığı mağdurlarını kapsadığı için daha iyi hale gelmiştir. Lüksemburg'un yasaları ve uygulama mekanizmalarında yapılan bu iyileştirmeler, Lüksemburg'un geleneksel olarak düşük düzeydeki ayrımcılık bilincini ve milliyet, ırk, etnik ve dini ayrımcılığı raporlama konusunda iyileştirmeye yardımcı olabilmıştır. Uygulayıcıların daha kapsamlı deneyimlerinden, uygulamalarından ve olumlu eylemlerinden hala bir şeyler öğrenebilmelerine rağmen, politikaları artık Batı Avrupa ve geleneksel hedef ülkelerle karşılaştırılabilir (MIPEX, 2022ae).

Hollanda'daki herkes, Hollanda yasalarında boşlukların ortaya çıktığı sosyal koruma dışında, yaşamın tüm alanlarında etnik, ırksal, dinsel ve milliyet ayrımcılığına karşı korunmuştur. Ek olarak, yasayı uygulamak için mevcut mekanizmalar, gelişmiş demokrasiler arasında en güçlülerinden bazılarıdır (MIPEX, 2022ag).

Slovakya'da ulusal, dini, etnik veya ırksal gerekçelerle ayrımcılık yasaklanmıştır. Slovakya'nın gücü, biraz olumlu ayrımcılık karşıtı politikalarında yatsa da eşitlik politikalarının uygulanmasını sağlamak için güçlü çalışmalar yapması gerekmektedir (MIPEX, 2022aj).

Eşitliği teşvik eden Fransız yasaları ve politikaları, ülkenin entegrasyon için en büyük gücü olmaya devam etmektedir. Ayrımcılıkla mücadele politikaları, Batı Avrupa'da ve geleneksel hedef ülkelerde de önemli bir güç alanı olmuştur. Fransa'nın oldukça güçlü ayrımcılık karşıtı kanunu ve organı (Défenseur des Droits-Ombudsman), halkın haklarını ve adalet arama potansiyel mağdurlarını öğrenmesine yardımcı

olmuştur. Fransa'nın gibi güçlü ayrımcılık karşıtı politikaların, Avrupa genelinde kamu tutumlarını, ayrımcılık bilincini, raporlamayı ve kurumlara, topluma ve demokrasiye olan güveni yeniden şekillendirme üzerinde uzun vadeli etkileri olduğu görülmüştür (MIPEX, 2022ü).

İtalya etnik, ırksal, dini ve milliyet temelli ayrımcılığın mağdurları yaşamın her alanında korunmuştur. Güçlü yaptırım mekanizmalarına rağmen, İtalya'daki zayıf eşitlik kurumu, ayrımcılık mağdurları için bir zorluk alanı oluşturmaktadır (MIPEX, 2022ab).

Yeni Ayrımcılıkla Mücadele Ulusal Planı artık olumlu eylem önlemlerini ele almıştır. Hırvatistan'ın biraz avantajlı olmasına karşın eşitliğin zayıf olması birçok potansiyel mağdurun davalarını öne sürmek için çok yetersiz bilgilendirilmiş ve desteklenmiş olabileceği anlamına gelmektedir (MIPEX, 2022p).

Almanya'nın ayrımcılıkla mücadele politikaları, ortalama Avrupa ülkelerinden biraz daha zayıftır. 2008'de Almanya dahil olmak üzere AB genelinde yasal çerçeve zaman içinde gelişmeye devam etse de potansiyel mağdurlar ihtiyaç duydukları desteği en zayıf uygulama mekanizmalarından, eşitlik kurumlarından alamadıkları için yasaları ayrımcılığa karşı etkisiz olabilmektedir (MIPEX, 2022v).

AB üyesi olmayan vatandaşlar Yunanistan'ın genç ve zayıf ayrımcılıkla mücadele yasaları kapsamında yaşamın her alanında vatandaşlık ayrımcılığına karşı zayıf bir şekilde korunmaktadır (MIPEX, 2022y).

Potansiyel ayrımcılık mağdurları, Letonya eşitlik kurumunun oldukça iyi geliştirilmiş uygulama mekanizmalarından ve yetkilerinden yararlanmaktadır. Ancak vatandaşlık bir ayrımcılık nedeni olarak açıkça belirtilmemiştir (MIPEX, 2022ad).

Potansiyel ayrımcılığın mağdurları, Çekya'nın nispeten genç ve zayıf olan, yasadaki boşluklar, zayıf eşitlik kurumu ve politikalar 2009 Yasası'nın farkındalığını ve güvenini sınırlandırmıştır (MIPEX, 2022s).

AB genelindeki gelişmelere ayak uydurarak Malta, 2012 yılından bu yana daha kapsamlı yasalar kabul etmiştir. Vatandaşlar, MIPEX ülkelerinin çoğunluğunun aksine ayrımcılığa karşı daha iyi mücadele edebilir, ancak uyruk ayrımcılığına karşı mücadele edemezler. Göçmen mağdurlar ayrımcılık konusunda daha iyi bilgilendirilmek ve hedef alınmak için daha güçlü eşitlik organları ve politikalarına ihtiyaç duymaktadır (MIPEX, 2022af).

Göçmen sakinler, yasaları uygulamak için güçlü mekanizmalardan ve yaşamın her alanında daha eşit korumalardan yararlanmaktadır. Bununla birlikte, mağdurlar yalnızca birkaç alanda hala zayıf olan genç bir yasayla karşı karşıya kalmıyorlar, aynı zamanda Polonya’da, zayıf eşitlik kurumu ve zayıf eşitlik politikalarından çoğu ülkeye göre daha az yardım alıyorlar (MIPEX, 2022ah).

GKRY’nin Ombudsmanı ve uygulama mekanizmaları geleneksel olarak çok sayıda potansiyel etnik, ırksal ve dini ayrımcılığa açık olmuştur. Yine de GKRY’nin ayrımcılık karşıtı politikaları, yasaları çok zayıf ve mağdurların adaleti bulması için yetersiz tanımlanmış olabileceğinden, AB’deki en düşük puanlardan birini almıştır (MIPEX, 2022r).

İrk, etnik ve dini ayrımcılığın mağdurları İspanya’da yasalarla korunmaktadır. Ayrımcılığa uğrayan göçmenler, güçlü yaptırım mekanizmalarından yararlanabilir, ancak ülkenin eşitlik kurumu zayıf kalmaktadır (MIPEX, 2022am).

Geçtiğimiz on yılda, Avusturya’da ırksal, etnik, dini ve sınırlı bir ölçüde ulusal ayrımcılık yaşamın birçok alanında yasaklanmıştır. Bununla birlikte, eşitlik kurumları, yarı yargısal yetkileri zayıf ve mağdurlar adına kovuşturma başlatmak için hiçbir yasal dayanağı olmayan mağdurlara yardım etmek için yalnızca yarı yarıya elverişlidir (MIPEX, 2022n).

Güçlü bir eşitlik kurumuna rağmen, ayrımcılık bilinci ve bildirimi, Litvanya’nın ırksal, etnik, dini veya milliyet ayrımcılığı mağdurları için adalete erişim için nispeten zayıf ve eşit olmayan yasaları ve uygulama mekanizmaları tarafından bastırılmıştır (MIPEX, 2022ad).

Ayrımcılığın potansiyel mağdurları, Danimarka yasalarında ve ayrımcılıkla mücadele politikalarında yapılan küçük iyileştirmelerden yararlanmaya devam etmiştir. Kamusal yaşamda tüm insanlar ırk, etnik ve din ayrımcılığından korunmuştur. Mağdurlar, bağlayıcı arabuluculuk kararları, daha güçlü eşitlik kurumları ile ortalama bir tazminata erişim hakkına sahiptir (MIPEX, 2022ş).

Estonya’da ayrımcılık mağdurlarına verilen yasal korumalar ve destek, potansiyel mağdurlar arasındaki farkındalığı, raporlamayı ve güveni baltalayabilecek durumdadır ve diğer AB ülkelerinden daha zayıftır (MIPEX, 2022t).

Tablo 3.9. 27 AB Ülkesinin Ayrımcılıkla Mücadele Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Finlandiya	100	Olumlu
2	İsveç	100	Olumlu
3	Portekiz	100	Olumlu
4	Belçika	100	Olumlu
5	Bulgaristan	100	Olumlu
6	Macaristan	96	Olumlu
7	Romanya	96	Olumlu
8	İrlanda	94	Olumlu
9	Slovenya	90	Olumlu
10	Lüksemburg	89	Olumlu
11	Hollanda	85	Olumlu
12	Slovakya	79	Biraz Olumlu
13	Fransa	79	Biraz Olumlu
14	İtalya	78	Biraz Olumlu
15	Hırvatistan	71	Biraz Olumlu
16	Almanya	70	Biraz Olumlu
17	Letonya	67	Biraz Olumlu
18	Yunanistan	67	Biraz Olumlu
19	Çekya	64	Biraz Olumlu
20	Malta	63	Biraz Olumlu
21	Polonya	63	Biraz Olumlu
22	GKRY	62	Biraz Olumlu
23	İspanya	59	Orta Düzey
24	Avusturya	53	Orta Düzey
25	Litvanya	51	Orta Düzey
26	Danimarka	51	Orta Düzey
27	Estonya	48	Orta Düzey

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.7. Siyasi Katılım

MIPEX verilerine göre AB'nin siyasi katılım boyutunda olumlu 5, biraz olumlu 3, orta düzey 3, biraz olumsuz 4, olumsuz 11 ve çok olumsuz 1 ülke bulunmaktadır. AB ülkelerinin ayrımcılıkla mücadele entegrasyon ortalaması 38/100'dir, yani biraz olumsuzdur.

Finlandiya'nın demokrasiye yönelik kapsayıcı yaklaşımı, göçmen sakinleri günlük yaşamlarını ilgilendiren kararlara katılmaya teşvik etmiştir. Yeni gelenler, kasaba ve bölgelerinde temel siyasi özgürlüklerden ve demokratik katılımdan yararlanmıştır. Yetkililer, göçmenlerin önderliğindeki sivil toplumu destekleyerek ve onlara danışarak politikalarını iyileştirmeyi ve göçmenlerin sivil ve siyasi katılımlarını artırmayı amaçlamaktadır. Ulusal Etnik İlişkiler Danışma Kurulu (ETNO), Finlandiya ve diğer ülkelerdeki yerel ve bölgesel yetkililer için uygun bir model sağlamaktadır (MIPEX, 2022u).

Lüksemburg, nüfusunun neredeyse çoğunluğunu yabancı vatandaşlar oluşturduğu için, yerel oy hakları, geçici kampanyalar, güçlü danışma organları ve göçmen derneklerine fon sağlayarak siyasi katılımlarını kolaylaştırmak için çoğu ülkeden daha fazlasını yapmıştır. Lüksemburg'un politikaları, seçmen kayıt prosedüründe yapılacak küçük değişiklikler olumlu olacaktır. Seçmen kaydı yarı otomatik ve yeni gelen birinin Lüksemburg'daki ilk gününden seçimden birkaç gün öncesine kadar devam ediyor olsaydı, yabancı vatandaşlar arasındaki katılım İskandinav ülkelerindeki kadar yüksek olabilirdi. Bu değişiklikler AB hukuku ve Lüksemburg'un zorunlu oylama sistemi ile uyumlu olabilmektedir (MIPEX, 2022ae).

İrlanda, kapsayıcı oy hakları, göçmen yönetimli örgütlere destek ve 2017 göçmen Entegrasyon Stratejisi'ne göre daha düzenli bilgi ve danışmanlık yoluyla siyasi katılımı artırmıştır, ancak bu yapılar ve politikalar daha çok göçmeni kapsayabilme gücüne sahiptir (MIPEX, 2022aa).

İsveç'te AB üyesi olmayan vatandaşlar üç yıllık yasal ikametinden sonra yerel seçimlerde oy kullanabilir ve aday olabilir. Göçmenler, sivil topluma katılımları hakkında gerekli bilgileri ve desteği alırlar. Ancak, diğer ülkelerden farklı olarak İsveç, göçmen dernekleri ile devlet yetkilileri veya politikacılar arasında diyalog için resmi bir yapı sağlamamaktadır. Bunun yerine, İsveç hükümeti göçmen derneklerine fon sağlamaktadır (MIPEX, 2022an).

Portekiz, AB üyesi olmayan göçmenlerin politika ve uygulamada siyasi katılımını teşvik etmiştir: Portekiz, oy hakları eşitsiz ve sınırlı olsa da göçmen sivil toplumunu ve danışma organlarını desteklemiştir (MIPEX, 2022aı).

Danimarka, göçmenlere Danimarka'daki ulusal vatandaşlarla aynı temel siyasi özgürlükleri garanti etmektedir. AB üyesi olmayan vatandaşlar, üç yıl ikamet ettikten sonra yerel ve bölgesel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkına sahiptirler. Göçmenlere ve göçmen derneklerine danışılır ve fon sağlanır (MIPEX, 2022ş).

Belçika, ortalama bir Batı Avrupa ülkesi gibi, oy hakları ve danışma organları ortalamadan daha zayıf olmasına rağmen, AB üyesi olmayan göçmenlerin sivil ve politik olarak aktif olmalarına izin vermekte ve desteklemektedir. AB üyesi olmayan vatandaşlar farklı şekillerde desteklenir ve hakları konusunda geçici olarak bilgilendirilir. Flaman toplumunda, özellikle Minderhedenforum olmak üzere, göçmenlerin önderlik ettiği

bağımsız kuruluşlara geleneksel olarak sistematik olarak danışılmış ve desteklenmiştir. Üç bölgenin de düzenli finansman, istişare ve yerel seçimler için yarı otomatik seçmen kaydı sağlaması durumunda, Belçika'nın politikaları siyasi katılım için tamamen elverişli hale gelecektir (MIPEX, 2022o).

Göçmenlerin, ülkenin tutarsız oy kullanma politikaları ve bilgi kampanyaları için sınırlı kaynak göz önüne alındığında, İspanya'daki resmi kanallardan kaçarak siyasi katılım göstermeleri daha mümkün olmaktadır (MIPEX, 2022am).

Hollanda'daki AB üyesi olmayan vatandaşlar yerel seçimlerde oy kullanabilir ve aday olabilirler. Danışma organlarının çok az desteği vardır veya hiç destekleri yoktur, diyalog koşulları elverişsizdir ve göçmenler kendilerini en çok etkileyen politikaları bilgilendirmek ve geliştirmek için sınırlı fırsatlara sahiptir (MIPEX, 2022ag).

Fransa gibi diğer yerleşik hedef ülkelerin çoğu, yabancı sakinler için hem vatandaşlığa hem de siyasi haklara erişimi kolaylaştırma eğiliminde olmuşlardır. Fransa'ya yeni gelenler ve yabancılar, Batı Avrupa ortalamasının biraz altında kalarak, siyasi haklarına etkin bir şekilde erişmek ve kamusal hayata katkıda bulunmak için yetkililer tarafından düzenli olarak bilgilendirilmemekte ve danışılmamaktadır. Fransa aynı zamanda yerel oy haklarını genişletecek siyasi iradeye sahip olmayan birkaç büyük hedef ülkeden biridir. Geleneksel olarak göçmen dernekleri, entegrasyon konusunda en aktif olan yerel makamlar tarafından desteklenmiş ve bazen onlara danışılmıştır. 2018 yılından bu yana, Mültecilerin Kabulü ve Entegrasyonu için Bakanlıklar Arası Delegasyon sayesinde, ulusal düzeyde daha fazla mülteci grubuna danışılmaktadır (MIPEX, 2022ü).

Malta diğer Akdeniz ülkelerinin ardından göçmen topluluklarını bilgilendirmeye ve danışmaya başlamıştır. Ancak, Maltalı olmayan vatandaşların hala oy kullanma hakları bulunmamaktadır (MIPEX, 2022af).

Slovenya'da tüm uzun süreli daimi ikamet edenler 2002'den beri yerel seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir. Ancak, AB üyesi olmayan vatandaşların onursal üye olmaları dışında siyasi partilere üye olmalarına izin verilmemektedir ve henüz seçimlerde aday olamazlar. 2015'ten beri göçmen dernekleri ve liderlerine yalnızca resmi olarak danışılmaktadır (MIPEX, 2022ak).

GKRY'de yaşayan AB üyesi olmayanlar, kamusal yaşamın çoğu bölümüne katılamamaktadır. Oy haklarının, göçmenlerin önderlik ettiği dernekler için daha düzenli

istişarelerin ve yapısal desteğin yokluğunda çok az anlamlı diyalog gerçekleşebilir (MİPEX, 2022r).

İtalya'daki göçmenler ne oy kullanmalarına izin verildiği ne de siyasi katılımları desteklendiği için siyasi katılımlarının önünde engellerle karşılaşmaya devam etmektedirler. Buna ek olarak, onlara yalnızca İtalya'daki zayıf danışma organları aracılığıyla danışılmaktadır (MİPEX, 2022ab).

Letonya'daki göçmen gruplarının oy kullanma hakları (yerel seçimler dahil) ve ulusal bir entegrasyon forumu aracılığıyla kendilerine danışılma şansları yoktur (MİPEX, 2022ac).

Yunanistan'daki göçmenlerin oy kullanma hakları yoktur. Yunanistan, yabancı vatandaşları demokratik sürecin dışında tutarak, siyasi olarak gelişmiş dünyanın en ayrıcalıklı demokrasilerinden biri haline geliyor. Göçmenlere siyasi fırsatlar hakkında düzenli olarak bilgi verilmemekte, yapısal olarak danışılmamakta veya yerel seçimlerde oy kullanmalarına izin verilmemektedir (MİPEX, 2022y).

Avusturya'daki göçmenler, hâlâ oy hakları olmayıp, az sayıda yerel danışma organı ve göçmen örgütlerine yönelik zayıf desteği nedeniyle siyasi katılımlarına yönelik olumsuz politikalar yaşamaya devam etmektedir (MİPEX, 2022n).

Estonya'da AB üyesi olmayan vatandaşlar yerel oy kullanma hakkına sahiptir (bazı kısıtlamalarla), ancak sınırlı destek ve fırsatlar nedeniyle daha geniş katılımdan uzaklaşmaktadır (MİPEX, 2022t).

Macaristan'da göçmenlerin kamusal yaşama katılma fırsatı reddedilmektedir, çünkü yabancı vatandaşlar sınırlı oy hakkına sahipler ve politika yapıcılardan destek almamaktadırlar (MİPEX, 2022z).

Polonya'da göçmenlerin kamusal yaşama katılma fırsatı reddedilmektedir, çünkü yabancı vatandaşlar politika yapıcılar tarafından oy kullanma, destek veya danışma haklarına sahip değillerdir (MİPEX, 2022ah).

Çekya'daki göçmen grupları bir miktar fon almaktadır, ancak bilgi edinme, danışma veya kamusal yaşamda aktif olma fırsatları sınırlıdır (MİPEX, 2022s).

Hırvatistan'daki göçmen gruplarının bilgilendirme, seçmen veya siyasi parti üyesi olarak katılma veya kamusal yaşamda aktif olma fırsatları neredeyse hiç bulunmamaktadır (MİPEX, 2022p).

Romanya politikaları, siyasi katılım açısından göçmenlerin entegrasyonunda büyük engeller yaratmaktadır. Göçmenler için siyasi hakların olmaması ve göçmen liderlere verilen destek, göçmenlerin siyasi entegrasyonunu engellemeye devam etmektedir. Ek olarak, göçmenlere, onları günlük olarak etkileyen politikaları bilgilendirmek ve geliştirmek için yapısal olarak danışılmamaktadır (MIPEX, 2022ai).

Tutarsız bir politika kapsamında, Slovakya’da daimi ikamet eden AB dışındaki göçmenlerin oy kullanmalarına ve yerel seçimlerde aday olarak bulunmalarına izin verilmesine karşın, siyasi partilere katılma, siyasi dernekler kurma veya bunlara başvurma hakkına sahip değildirler. Bu politikalar, göçmenler arasında siyasi katılımı desteklemek için uygun değildir (MIPEX, 2022aj).

Litvanya’da siyasi katılım, göçmenleri sivil toplumda bilgilendirmek, danışmak ve desteklemek için daha fazla yapısal politikalar gerektiğinden, daimi ikamet edenler için yerel oy haklarıyla sınırlıdır (MIPEX, 2022ad).

Bulgaristan’ın entegrasyon stratejisinde hâlâ siyasi katılım eksik ve Bulgaristan’daki göçmenler için sorun olmaya devam etmektedir. AB’ye üye olmayan vatandaşlar, demokratik süreçten dışlanmak üzere seçimlerde oy kullanma veya aday olma hakkına sahip değildirler. Göçmenleri her gün etkileyen politikaları bilgilendirme ve iyileştirme amaçlı danışmanlık organları, Bulgaristan’daki yerel ve ulusal seviyelerde entegrasyon yönetiminin henüz bir parçası olmamışlardır (MIPEX, 2022ö).

Tablo 3.10. 27 AB Ülkesinin Siyasi Katılım Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Finlandiya	95	Olumlu
2	Lüksemburg	85	Olumlu
3	İrlanda	85	Olumlu
4	İsveç	80	Olumlu
5	Portekiz	80	Olumlu
6	Danimarka	70	Biraz Olumlu
7	Belçika	65	Biraz Olumlu
8	Almanya	60	Biraz Olumlu
9	İspanya	55	Orta Düzey
10	Hollanda	50	Orta Düzey
11	Fransa	45	Orta Düzey
12	Malta	35	Biraz Olumsuz
13	Slovenya	30	Biraz Olumsuz
14	İtalya	25	Biraz Olumsuz
15	GKRY	25	Biraz Olumsuz
16	Avusturya	20	Olumsuz
17	Letonya	20	Olumsuz
18	Yunanistan	20	Olumsuz
19	Estonya	20	Olumsuz
20	Macaristan	15	Olumsuz
21	Polonya	10	Olumsuz
22	Çekya	10	Olumsuz
23	Hırvatistan	10	Olumsuz
24	Romanya	5	Olumsuz
25	Slovakya	5	Olumsuz
26	Litvanya	5	Olumsuz
27	Bulgaristan	0	Çok Olumsuz

Kaynak: MIPEX verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

3.2.8. Vatandaşlığa Erişim

MIPEX verilerine göre AB'nin vatandaşlığa erişim boyutunda olumlu 2, biraz olumlu 6, orta düzey 5, biraz olumsuz 10, olumsuz 4 ülke bulunmaktadır ve çok olumsuz ülke bulunmamaktadır. AB ülkelerinin ayrımcılıkla mücadele entegrasyon ortalaması 44/100'dir, yani orta düzeydir.

Portekiz, geleneksel varış ülkeleri sıralamasında 2018 yılında birinci sınıf Vatandaşlık Modeli'ni geliştirmeye devam etmiştir ve 5 yıl sonra birinci nesil ve Portekiz doğumlu ikinci nesil için daha net bir yol izlemiştir. Bu politikalar göçmenlerin vatandaşlık oranlarını, entegrasyon sonuçlarını, aidiyet ve güven duygusunu artırmayı amaçlamıştır (MIPEX, 2022a).

İsveç'te vatandaşlığa hak kazanabilmek için, sıradan başvuru sahiplerinin orada beş yıl yaşamış olmaları gerekmektedir. Başvuru süreci basittir ve yeni vatandaşlar statülerinde İsveç doğumlu vatandaşlar kadar güven içindedirler (MIPEX, 2022an).

Göçmenlerin vatandaşlığa erişimi yarıdan biraz daha olumlu hale gelmiştir, bu da Lüksemburg'un geleneksel olarak düşük vatandaşlığa kabul ve siyasi katılım oranlarını yükseltmeye başlamıştır. 2008 reformu çifte vatandaşlığa giden yolu güvence altına alırken, 8 Mart 2017 Vatandaşlık Yasası MIPEX tavsiyelerini ve uluslararası eğilimleri takip etmiştir. Birinci nesil için bekleme süresi 7 yıldan 5 yıla düşürülmüştür ve Lüksemburgca öğrenmek için gösterdikleri çabalar ödüllendirilmiştir. Vatandaşlık hakkı eşler tarafından yeniden kazanılmış ve üçüncü kuşaktan ikinci kuşağa genişletilmiştir (MIPEX, 2022ae).

İrlanda, vatandaşlığa erişim konusunda olumlu yaklaşımlara ve uygulamalara sahiptir. İrlanda hükümeti, kolaylaştırılmış şartlar, daha kısa işlem süreleri, çifte vatandaşlığın kabulü ve vatandaşlık törenleri yoluyla göçmenleri vatandaş olmaya teşvik etmiştir. Ancak, Bakanlığın takdir yetkisinin mutlak kullanımı, temyiz sürecinin olmaması, başvuruların maliyeti ve bazı başvurular için işlem süresi sorunu önemli ölçüde iyileştirilmesi gereken alanlar olmaya devam etmektedir (MIPEX, 2022aa).

Vatandaşlık Yasası sayesinde, vatandaşlığa kabul edilen göçmenler Finlandiya'da çifte vatandaşlığa giden nispeten açık, hızlı ve teşvik edici bir yoldan yararlanmaktadırlar. Başvuru sahiplerinin Finlandiya ile güçlü bağlarını tanıyan 2007 Yüksek Mahkeme kararının ardından, 2011 Yasası, 5 yıl sonra yasal gereklilikleri yerine getirebilen başvuru sahipleri için prosedürü daha kısa ve esnek hale getirmiştir. Finlandiya'da yetişen çocuklar da 2003 yılından bu yana vatandaşlık hakkından yararlanmaktadırlar (MIPEX, 2022u).

Fransa'da göçmenler vatandaşlığa beş yıl sonra vatandaşlığa alma, çocuklar için vatandaşlık hakları ve çifte uyruk gibi yollardan geçmektedirler. Fransa'da, son on yılda vatandaşlığa erişim giderek daha fazla politize edilmiştir ve bir entegrasyon aracı olarak baltalanmıştır. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Fransa'nın takdire bağlı prosedürü tüm başvuru sahiplerine aynı şekilde muamele etmemekte veya onları başvurmaya teşvik etmemekte, nispeten zorlu şartlar başarılı olmak için herkese yeterli desteği sağlamamaktadır (MIPEX, 2022ü).

Belçika’da birinci nesil göçmenler 5 yıl ikamet ettikten sonra, haklara dayalı bir prosedür yoluyla çifte vatandaşlık alma hakkına sahiptir, ancak Belçika nispeten kısıtlayıcı koşullar altında başarılı olmak için ihtiyaç duydukları pek çok desteği sunamamış olabilir. 2012 Vatandaşlık reformu bir ücret, dil, entegrasyon ve ekonomik kaynak şartı getirmiştir. Buna karşılık, MIPEX ülkelerinin yarısı bir entegrasyon veya ekonomik kaynak şartı getirmemektedir. Vatandaşlık politikaları ve sonuçları üzerine kapsamlı uluslararası araştırmaya dayanarak, Belçika’nın 2000-2011 yılları arasındaki kolaylaştırılmış vatandaşlığa kabul politikası, muhtemelen Belçika’nın geleneksel olarak yüksek vatandaşlığa kabul oranlarını açıklayan önemli bir faktör olmuştur (MIPEX, 2022o).

Malta, vatandaşlık politikasını göç veren ülkeden göç alan ülkeye dönüşümünü yansıtacak şekilde güncellememiştir. Malta’da doğan veya büyüyen çocuklar için vatandaşlık hakları hariç Malta’nın kağıt üzerindeki kısa ve basit vatandaşlığa kabul şartları uygulamada oldukça isteğe bağlıdır (MIPEX, 2022af).

Hollanda vatandaşı olmak isteyen göçmenler, çoğu göçmen ülkesine benzer şekilde nispeten açık bir vatandaşlık yolu ile karşı karşıyadır, ancak diğer birçok ülkenin aksine çifte vatandaşlığa bir istisna olarak izin verilmektedir. Dil ve entegrasyon gereklilikleri, göçmenleri dili ve ülkenin temel vatandaşlık değerlerini öğrenmeye teşvik etmek yerine vatandaşlığa geçmekten caydırabilir (MIPEX, 2022ag).

GKRY’de sıradan göçmenler 5 ila 7 yıl sonra çifte vatandaşlık başvurusunda bulunabilirken, masraflı ve oldukça isteğe bağlı prosedürü geçmek için çok az destek almaktadırlar. GKRY’de doğan veya eğitim gören çocuklarına herhangi bir özel vatandaşlık hakkı olmaksızın yabancılar gibi davranılır (MIPEX, 2022r).

Polonya’daki göçmenlerin çifte vatandaş olmak için ikamet, dil ve ekonomik gereklilikleri yerine getirmesi gerekmektedir (MIPEX, 2022ah).

1999’dan beri, daimi ikamet edenler Alman vatandaşlığına giden açık ama zorlu bir yol ile karşı karşıya kalmışlardır. Ayrıca, yeni vatandaşlar olarak başarılı olmak için uygun fiyatlı kurslar ve tanıtım materyalleri aracılığıyla ihtiyaç duydukları desteği almışlardır. Ancak Almanya, halen çifte vatandaşlığa yönelik genel bir yasağı uygulayan son büyük hedef ülkedir. Almanya, vatandaşlığı da başvuranın geliri/ekonomik durumuna bağlı kılmıştır (MIPEX, 2022v).

Danimarka’da göçmenler çifte vatandaşlıktan yararlanabilirler, ancak birçoğu kalan birkaç kısıtlama nedeniyle başvuru yapmaktan caydırılabilir. Başvuru sahipleri, yasal süre sınırlaması veya tam temyiz hakları olmaksızın, takdire bağlı, meclise dayalı nihai bir kararla karşı karşıya kalmaktadırlar (MIPEX, 2022ş).

İtalya’daki göçmenler, çifte vatandaşlığa sahip güvenli İtalyan vatandaşları olmak için uzun ve oldukça isteğe bağlı bir prosedürle karşı karşıya kalmışlardır. İtalya’da doğan göçmenlerin çocuklarına, tüm çocuklukları boyunca yabancı muamelesi yapılmaktadır. Başvuru sahipleri vatandaş olmak için takdire bağlı ve bürokratik prosedürlerden biriyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler (MIPEX, 2022ab).

Yunanistan’daki ilk nesil, giderek artan talepler göz önüne alındığında, Yunan vatandaşı olmak için biraz elverişsiz politikalarla karşı karşıya kalmıştır. Yine de 2015 yılından bu yana Yunanistan, Yunanistan’da doğan veya eğitim gören çocuklar için vatandaşlık haklarına yönelik ilk adımı atmıştır. Ebeveynlerinin her ikisi de doğumlarından önce en az 5 yıl boyunca yasal olarak ve sürekli olarak Yunanistan’da yaşıyorsa, göçmenlerin çocukları 1. sınıftan sonra Yunan vatandaşı olmaya hak kazanırlar (MIPEX, 2022y).

Romanya tüm yasal kalış yılları dahil vatandaşlarının eşleri için 5 yıl ve daimi oturma izni olanlar için 8 yıl bekleme süresi öngörmüştür. Bununla birlikte, vatandaş olma koşulları, Avrupa’daki en belirsiz ve isteğe bağlı olanlardandır. Romanya, göçmenlerin Romanya doğumlu çocuklarına doğuştan vatandaşlık haklarını açmak için uluslararası reformları henüz takip etmemiştir (MIPEX, 2022ai).

Çekya’da kısıtlayıcı şartlar birçok göçmenin ve Çek doğumlu çocuğun çifte vatandaşlık ve sağduyu sahibi olmalarını engellemiştir (MIPEX, 2022s).

İspanya’nın ana zayıf noktası vatandaşlığa kabul sürecidir. Göçmenler ancak 10 yıl ikamet ettikten sonra vatandaş olabilirler ve çifte vatandaşlık sadece belirli ülkelerden olanlara verilmiştir. 2015’te vatandaşlığa kabul şartları biraz hafifletilmiş ancak iyileştirme yapılabilir (MIPEX, 2022am).

Slovakya’da göçmenlerin vatandaşlığa erişimi kısıtlayıcı şartlar nedeniyle biraz olumsuz olmaya devam etmektedir. Hak kazanan az sayıdaki kişi Avrupa’nın en özel şartlarından bazılarını karşılamalı ve yetkililer tarafından belirsiz gerekçelerle reddedilebilir. 2 yıllık prosedür ve 700 Euro (yalnızca olumlu bir karara varılırsa) ücret Avrupa’nın en uzun süresi ve en yüksek ücretleri arasındadır (MIPEX, 2022aj).

Çifte vatandaşlığa izin verilmesine rağmen, Macaristan çoğu ülkeden daha kısıtlayıcı sıradan vatandaşlığa alma politikalarına sahiptir (MİPEX, 2022z).

Kısıtlayıcı şartlar birçok göçmenin vatandaşlık almasını engellemiştir. Bununla birlikte, 2019'daki yeni yasa, vatandaş olmayan Letonya doğumlu sakinlerin otomatik olarak Letonya vatandaşlığına hak kazanmasını sağlayarak Letonya doğumlu çocukların durumunu iyileştirmiştir (MİPEX, 2022ac).

Sıradan göçmenler, kısıtlayıcı vatandaşlığa giriş şartları göz önüne alındığında, uzun süre (10 yıl) beklemeliler ve Litvanya'da vatandaş olmak için kendi başlarına hazırlanmalıdırlar. Litvanya, tüm Litvanya doğumlu veya eğitilmiş çocuklar için ikamet şartını (5-7 yıl), tam çift uyruğu ve vatandaşlık yetkilerini kolaylaştırmak amacıyla uluslararası reformları henüz izlememiştir (MİPEX, 2022ad).

Slovenya son 10'da yer almaktadır. Slovenya, göçmenlik konusunda daha köklü ve reformlu ülkelerin aksine, sıradan göçmenlere vatandaşlık ve çifte vatandaşlık olmadan uzun bir yol sunmaktadır. Slovenya'daki sıradan göçmenler, Avrupa'daki en uzun ve en esnek ikamet koşullarından (10 yıl) birini beklemek zorundadır. Bazı adaylar, Slovenya'da eğitim görmüş ve savunmasız gruplar için muafiyetlerle, dilin A2 düzeyinde makul bir akıcılığa ulaşabilmek için yeterli ücretsiz kursa ve çalışma kılavuzlarına erişebilir. Yine de gelir ve sabıka kaydı şartları daha çok talep edilebilir (MİPEX, 2022ak).

Hırvatistan'da vatandaşlığa erişim yetişkinler için kısıtlayıcı vatandaşlığa geçiş ve çifte vatandaşlık şartlarıyla ve Hırvat doğumlu çocuklar için vatandaşlık hakkı olmaması büyük bir zayıflık alanı teşkil etmektedir (MİPEX, 2022p).

Estonya'da vatandaşlığa kabul, neredeyse tüm diğer gelişmiş demokrasilere göre daha kısıtlayıcıdır. Şartları sağlayan Estonya doğumlu ve yabancılar için hak temelli bir prosedür ve çifte vatandaşlık, ortak bir aidiyet ve güven duygusu oluşturacak ve entegrasyon sonuçlarını artıracaktır (MİPEX, 2022t).

Göçmenlerin Avusturya vatandaşlığına erişimleri kısıtlıdır. Avusturya'daki kısıtlayıcı ve elverişsiz vatandaşlığa kabul şartları arasında dil, iyi karakter, gelir ve masraflar ile vatandaşlık testi ile ilgili olanlar yer almaktadır. Avusturya aynı zamanda çifte vatandaşlığın tam olarak kabul edilmesine yönelik eğilime direnen ve göçmenleri Avusturya vatandaşlığı elde etmek için önceki vatandaşlıklarından vazgeçmeye zorlayan MİPEX ülkelerinden biridir (MİPEX, 2022n).

Bulgaristan’da AB üyesi olmayanların çoğu, Avrupa’nın en kısıtlayıcı uygunluk kriterlerinden bazıları uyarınca vatandaşlık için uygun değildir. Başvuru sahipleri ayrıca diğer ülkelere kıyasla zorlu gelir ve iş koşullarını da geçmelidir (MIPEx, 2022ö).

Tablo 3.11. 27 AB Ülkesinin Vatandaşlığa Erişim Entegrasyon Ortalaması

Sıra	Ülkeler	Puan	Derecesi (Seviyesi)
1	Portekiz	86	Olumlu
2	İsveç	83	Olumlu
3	Lüksemburg	79	Biraz Olumlu
4	İrlanda	79	Biraz Olumlu
5	Finlandiya	74	Biraz Olumlu
6	Fransa	70	Biraz Olumlu
7	Belçika	65	Biraz Olumlu
8	Malta	63	Biraz Olumlu
9	Hollanda	55	Orta Düzey
10	GKRY	53	Orta Düzey
11	Polonya	50	Orta Düzey
12	Almanya	42	Orta Düzey
13	Danimarka	41	Orta Düzey
14	İtalya	40	Biraz Olumsuz
15	Yunanistan	40	Biraz Olumsuz
16	Romanya	38	Biraz Olumsuz
17	Çekya	36	Biraz Olumsuz
18	İspanya	30	Biraz Olumsuz
19	Slovakya	28	Biraz Olumsuz
20	Macaristan	25	Biraz Olumsuz
21	Letonya	24	Biraz Olumsuz
22	Litvanya	22	Biraz Olumsuz
23	Slovenya	22	Biraz Olumsuz
24	Hırvatistan	19	Olumsuz
25	Estonya	16	Olumsuz
26	Avusturya	13	Olumsuz
27	Bulgaristan	13	Olumsuz

Kaynak: MIPEx verilerine dayanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

SONUÇ

Göç çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda birçok insan ekonomik, sosyal, siyasal, savaş, afet ve daha bir sürü nedenden dolayı yaşadıkları yerleri terk ederek göç etmiştir. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra bir göç alanı haline gelen Avrupa'ya hem doğudaki Asya kıtasından hem de güneydeki Afrika kıtasından yoğun göçler yaşanmıştır ve halen yaşanmaktadır. Göç ilk zamanlarda Avrupa'da istenen bir durum iken zamanla önlenmesi gereken bir sorun haline gelmiştir.

Avrupa'ya göçler çoğaldıkça Avrupa'nın güvenlik kaygısı da artmaya başlamıştır. Avrupa kendisini bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı haline getirmeye çalışırken güvenlik boyutunun daha ön planda tutmuştur. Güvenlik kaygısı nedeniyle bir dizi anlaşma, zirve ve program gerçekleştirilmiştir. Artan göçmen nüfusuna bağlı olarak göçmenlerin entegrasyonu konusu da önemli gündem maddelerinden biri olmuştur.

Entegrasyon henüz üzerinde uzlaşılan bir tanımla bulunmamakla beraber yerel halk ile göçmenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan bir kavramdır. Avrupa kendisine yönelik gerçekleşen göç nedeniyle entegrasyon sorununa büyük önem vermiştir. Gelen göçmenlerin asimile mi olacağı ya da çokkültürlü mü kalacağı sorunsalı Avrupa'nın göçmenlere yönelik entegrasyon tutumlarını belirlemiştir.

Bu çalışmada AB ülkelerinin göçmen entegrasyon politikası incelenmeye çalışılmıştır. İlk bölümde göç ve entegrasyon kavramlarını açıklamaya çalışarak göçü, göçe dair birtakım kavramları açıklanmaya ve göç sonucunda ortaya çıkan entegrasyon ile entegrasyonun çeşitleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Avrupa'nın devamında AB'nin göç politikasını yönetme biçimine değinilmiştir. Göç politikası ile entegrasyon politikası Avrupa'da eş zamanlı ve bir arada gerçekleşmiştir. Yani Avrupa göçü nasıl yöneteceğine karar verirken aslında nasıl bir entegrasyon politikası uygulayacağını da ortaya koymuştur. Avrupa birtakım kurumlar oluşturarak göç ile beraber gelişen tehditleri ortadan kaldırmak ve bunu yaparken göçmenlere biçilecek role de karar vermiştir. Yukarıda bahsi geçen çalışmalara baktığımızda ilk olarak terörizm, insan kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği gibi suçların önlenmesi göze çarpmakta sonrasında göçmenlere yönelik kaygılar söz konusu olmuştur. Diğer bir ifadeyle, ilk göze çarpan birliğin sınırlarının güvenliği iken ikinci konu gelen göçmenlerin yönetimi ya da entegrasyonudur.

Üçüncü bölümde AB ülkelerinin entegrasyon noktasında ne denli başarılı oldukları ya da olmadıkları MIPEX araştırma indeksi verileriyle ortaya konmaya çalışılmıştır. MIPEX verileri göz önüne alındığında AB ülkelerinin entegrasyon konusunda orta düzey bir başarı sağladıkları görülmüştür. 27 AB ülkesinin en başarılı olduğu alan ayrımcılıkla mücadele olurken, en başarısız olduğu alan ise siyasi katılım olmuştur.

İşgücüne katılım olarak baktığımızda AB üyesi olan göçmenler ile AB üyesi olmayanlar arasında belirgin bir ayırım bulunmaktadır. Portekiz, Finlandiya, İsveç ve Almanya gibi gelişmiş düzenlemelere sahip ülkelerde bu ayırım az veya hiç olmazken İrlanda ve Slovakya gibi ülkelerde AB üyesi olmayan göçmenlerin işgücüne katılımları zor koşullara bağlanmıştır. AB üyesi göçmenler hemen hemen her AB ülkesinde işgücüne katılım sağlayabiliyorken AB üyesi olmayanların böyle bir avantajı bulunmamaktadır. Göçmenler iş ve meslek edinmek için eğitim ve bilgilendirmelerden her ülkede yeterince faydalanamamaktadırlar. AB işgücüne katılım olarak MIPEX verilerine göre orta düzey bir başarı sergilemektedir.

Aile birleşimi noktasında Portekiz en iyi politikalara sahiptir. Diğer birçok AB ülkesi çok zorlu şartlar sonucunda aile birleşimine izin vermektedir. Özellikle Danimarka aile birleşimi noktasında çok keyfi uygulamalarla başvuruları reddetmektedir. Aile birleşimi olarak AB orta düzey bir başarı sağlamıştır.

Eğitim alanında birçok ülke temel eğitimi sağlamakta iken üniversite ve akademi için bu kolaylığı sağlamamaktadır. Slovakya eğitim alanında sadece ikamet sahibi olan göçmenlerin faydalanmasına izin verirken, Macaristan göçmenlerin eğitim almalarında kanuni engeller koymuştur.

Sağlık yönünden AB ülkeleri orta düzey bir başarı göstermiştir. Göçmenlerin sağlık şartlarına erişimi hiçbir ülkede çok iyi değildir. Neredeyse tüm ülkelerde göçmenlerin tam sağlık şartlarından yararlanması için idari ve yasal engeller bulunmaktadır. Hiçbir AB üyesi ülke sağlık yollarını tamamen kapatmazken tamamen açık da tutmamışlardır.

Daimi ikamet noktasında birçok ülke ekonomik ya da süre şartları öne sürmektedir. Çoğu ülkenin politikaları göçmenleri daimi ikamet etmekten alıkoymaktadır. Buna rağmen AB ülkeleri daimi ikamet boyutunda MIPEX değerlerine

göre biraz olumlu derecesini almıştır. Şartlar ve süreç uzun olsa da AB ülkeleri göçmenlere daimi ikamet yolunu tamamen kapatmamıştır.

Ayrımcılıkla mücadele AB ülkelerinin en başarılı oldukları gösterge olmuştur. Ülkelerin neredeyse tamamı ayrımcılıkla mücadele için yasal düzenlemeler yapmış ve idarelerini bu noktada düzenlemişlerdir. Çok nadir bazı ülkelerde göçmenlerin yasal noktada hak aramaları kısıtlı kalmıştır.

Siyasi katılım boyutu AB'nin en zayıf kaldığı alan olmuştur. Finlandiya, Lüksemburg, İrlanda, İsveç ve Portekiz dışında olumlu düzey başarı yakalayan ülke olmamıştır. Göçmenlerin seçimlere katılması oy kullanması birçok gerekçeyle kısıtlanmıştır. Olumsuz düzeyinde on bir ve çok olumsuz düzeyinde bir ülke bulunmuştur, bu da AB ülkelerinin göçmenlerin ülkenin yerel ya da genel siyasetini etkilemesine izin vermek istemeyişlerini gösterir.

Vatandaşlığa erişim AB ülkeleri için belli süre şartları sonucunda kabul edilmektedir. Genel olarak biraz olumsuz düzeyinde kalan AB ülkeleri vatandaşlığa erişim noktasında zayıf politikalara sahiptirler. Vatandaşlığa erişim zorlu şartlara ve uzun sürelerle bağlanmış ve ülkeler yasal düzenlemelerde göçmenlerin vatandaş olması zorlaştırılmıştır.

AB genel olarak değerlendirildiğinde orta düzey bir başarı gözlenmiş olsa da tek tek ülkeler düzeyinde böyle olmadığı görülmüştür. Örneğin İsveç, Finlandiya ve Portekiz genel puan olarak 80 üzeri bir sonuç almışken, Letonya ile Litvanya gibi ülkeler ise 37 puanda kalmıştır. Bu da AB'nin göç konusunda ortak politikalar oluşturmak istese de bu politikaların başarı düzeyi o ülkenin göçe ve göçmene bakış açısıyla birlikte siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri nedeniyle farklılaşmaktadır.

AB'nin ayrımcılıkla mücadele boyutunda daha başarılı olması kendi içinde siyasi ve toplumsal çatışma yaşanmasını istemediğini göstermektedir. Eğitim, sağlık, aile birleşimi ve işgücüne katılım boyutlarında ülkelerin ekonomik ve sosyal düzeylerine göre şekillendiği görülmüştür. Daimi ikamet vermenin uzun sürelerle bağlanması; vatandaşlığın verilmek istenmediğini, göçmenlerin vatandaşlık olarak yerel ve ulusal siyasete yön vermeleri durumunun istenmemesini ortaya koymaktadır.

AB genel olarak insan hakları, hukuk ve adalet alanlarında gelişmiş olsa da göçmen politikalarında orta düzeyde başarı yakalamıştır. Bazı istisna ülkeler dışında göçmen politikaları nispeten zayıftır bu da AB'nin göçmenlerin genel ve özel

durumlarından önce sınır güvenliğine önem vermesinden kaynaklanmıştır. AB göçmenlerle ilgili güvenlik esaslı önlemleri antlaşmalarda dile getirirken entegrasyon düzeylerinin ne olacağı ve ne şekilde gerçekleşeceğini birlik düzeyinde değil ülkelerin kendi iç siyasetlerinde çözümlenmelerini istemiştir. Çünkü AB ülkelerine baktığımızda sekiz politika alanında da üye ülkeler arasında bir uyum söz konusu değildir. Kimi ülkeler tüm alanlarda iyi entegrasyon düzeyini yakalamışken kimi ülkeler bazı boyutlarda yakalamıştır. Hatta bazı ülkeler bazı politika alanında kendilerini entegrasyona kapatmışlardır.

Sonuç olarak, AB göçmen politikaları entegrasyonunda çok başarılı olamamıştır. Birkaç gelişmiş ülke dışındaki AB ülkeleri zayıf entegrasyon düzeyinde kalmıştır. Entegrasyon AB'nin genel politikası olmak yerine tek tek ülkelerin ulusal sorunu gibi görünmektedir. Bu da AB'nin entegrasyonda tüm ülkelerde genel ortak bir politikası olmadığını göstermektedir.

KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, Yusuf, *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul 2016.
- AI, *Ayrımcılık*, Uluslararası Af Örgütü, 28.05.2022, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/ayrimcilik>
- AİZEN, *Aizen Danışmanlık*, Aizen Danışmanlık, 27.05.2022, <https://aizenconsulting.com/how-to-get-european-residency>
- AKÇADAĞ, Emine, "Yeni Güvenlik Tehditleri, Avrupa Birliği'nin Geleceğine İlişkin Sonuçları ve Türkiye Faktörü". *Bilgi Strateji*, C.2, S. 2, 2010, s. 73-92.
- AKGÜN, Erhan, *Yasadışı Göç Çerçevesinde Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, (Doktora Tezi).
- AKSOY, Zeynep, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, S.20, 2012, s. 292-303.
- ATASÜ-Topçuoğlu, Reyhan, "Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği", *Küreselleşme Çağında Göç*, (Der. Suna Gülfer İhlamur Öner, N. Aslı Şirin Öner), İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 501-518.
- AYBAY, Rona, *Yurttaşlık(Vatandaşlık) Hukuku Ders Kitabı ve Temel Yasa Metinleri*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1962.
- AYDIN, Ayşegül, "Avrupa Birliğinin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya'daki Mülteciler". *Belgi Dergisi*, C.2, S. 14, 2017, s. 538-551.
- AYKAÇ, Mustafa, Yertüm, Umut, "Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına". *Sosyal Siyaset Konferansları / Journal of Social Policy Conferences*, C, S.70, 2016, s. 1-29.
- BAHAR, Hüseyin Hüsnü, Yılmaz, Oğuzhan, "Ahıska, Göç ve Eğitim". *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi(ENAD)*, C.6, S.2, 2018, s. 240-257.
- BAHAR, Ozan, Bingöl, Fehime Korkmaz, "Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri". *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.15, S.2, 2010, s. 43-61.
- BAKIRCIOĞLU, Rasim, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Anı Yayıncılık, Ankara 2012.
- BARKIN, Ersan, "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi". *Barosu Dergileri*, Ankara 2014, s. 331-360.
- BAŞEL, Halis, *Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003, (Doktora Tezi).
- BATIR, Kerem, "Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.15, S.30, 2017, s. 585-604.

- BAYKAL, Sanem, "Lizbon Antlaşması", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s. 777-779.
- BAYKAL, Sanem, "Maastricht Antlaşması", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s. 787-789.
- BAYKAL, Sanem, "Nice Antlaşması", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s. 844-845.
- BAYRAKLI, Cemile, *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2007, (Yükseklisans Tezi).
- BEŞE, Ertan, *Avrupa Birliği Açısından Terörle Mücadele ve İnsan Hakları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001, (Doktora Tezi).
- BEŞER, Ayşe, Kerman, Kader Tekkaş, "Göç Eden Bireylerin Öncelikli Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetine Ulaşımındaki Engeller". *Türkiye Klinikleri J Halk Sağlığı Hemşireleri-Özel Konular*, C.3,S.3, 2017, s.143-148.
- BİLECEN, Tuncay, Araz, Mustafa Saygın, "Londra'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin etnik ve mezhepsel aidiyetlerinin siyasal tutum ve davranışlarına etkisi". *Göç Dergisi*, C.2,S.2, 2015, s. 189 – 207.
- BOSTANCI, Meltem, "Göçle Mücadele Stratejisi Kapsamında AB Sınır Güvenliği Ajansı Frontex ve Avrupa Sınır Gözetim Sistemi Eurosur'un Analizi". *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, C.4,S.7, 2018, s. 56-67.
- BOYRAZ, Zeki, "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler". *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*,C.7, S.2, 2015, s. 35-58.
- CANDAN, Tolga, "Avrupa Polis Ofisi", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*. İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s. 260-262.
- CASTLES, Stephen, Miller, Mark J, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- CİN, Mustafa, "Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde Yabancıların (Göçmen İşçilerin) Aile Birleşimi Hakkı". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C.20, S.1, 2014, s. 263-284.
- ÇAĞLAR, Türken, "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve". *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5, S.8, 2018, s. 26-49.
- ÇAKRAN, Şebnem, EREN, Veysel, "Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.14, S.39, 2017, s. 1-30.
- ÇAYHAN, Esra, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, S.3, 2002, s. 42-55.

- ÇAYIR, Kenan, "Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık", *AYRIMCILIK ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIMLAR*, (Der. Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s. 5-16.
- DAĞDEMİR, Elif Uçkan, "Avrupa Birliği'nin Bütünleşme Sürecinde Esneklik Kavramı: Amsterdam Antlaşması çerçevesinde Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.56, S.2, 2001, s. 21-41.
- DANIŞ, Aslı Didem, "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye", *Birikim Dergisi*, S.184-185, 2004,s.216-224.
https://www.academia.edu/1427180/Yeni_G%C3%B6%C3%A7_Hareketleri_ve_T%C3%BCrkiye
- DEDEOĞLU, Saniye, Gökmen, Çisel Ekiz, *Göç ve Sosyal Dışlanma : Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Efil Yayınevi, Ankara 2011.
- DEĞİRMENCİ, Gamze, *Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, (Yüksek Lisans Tezi).
- DİKİCİ, Erdem, "Göç, Entegrasyon ve Eğitim Eksenli: Birleşik Krallık'taki Türkler", *Milli Eğitim*, C. 50 S. 1, 2021, s. 969-990.
- ERAT, Veysel, "Çok Kültürlülük ve Ayrımcılık Arasında: Avrupa Ülkelerinin Entegrasyon Politikalarında Eğitim Alanı", *Mukaddime*, C.9, S.3, 2018, s. 79-94.
- ERDER, Sema, *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*, Teknografik Matbaacılık, İstanbul 1986.
- G.İ.B.. *Göç İdaresi Başkanlığı İltica ve Göç*. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, 2005 Şubat,
https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_mevzuati.pdf adresinden alındı
- GENÇLER, Ayhan, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikası", *Journal of Social Policy Conferences*, S.49, 2004, s.173-197.
- GİB *Göç İdaresi Başkanlığı*. 11.04.2022 tarihinde, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>
- GİB *Göç İdaresi Başkanlığı*. Göç İdaresi Başkanlığı, 22.05.2022 tarihinde https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitapciklar/goc_uyum_calistayi.pdf
- GÜLEÇ, Cansu, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları", *Tesam Akademi Dergisi*, C.2, S.2, 2015, s. 81-100.
- GÜMÜŞ, Yasemin, Bilgili, Naile, "Göçün Sağlık Üzerindeki Etkileri", *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, C.18, S.1, 2015, s. 63-67.
- GÜNEY, Ülkü, Konak, Nadide, "Bolu'da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı", *Marmara Üniversitesi Siyasal*

Bilimler Dergisi • Marmara University Journal of Political Science , C.4, S.2, 2016, s. 113-133.

GÜREŞÇİ, Ertuğrul, "Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.43, 2016, s. 1058-1064.

HAK-İŞ, *Mesleki Eğitim Yoluyla Ülteçilerin Sosyal Entegrasyonu Projesi 'Sosyal Entegrasyon Rehberi'*. HAK-İŞ Konfederasyonu, Ankara 2017.

İÇDUYGU, Ahmet, *Türkiyede Kaçak Göç*. İTO Yayınları, İstanbul 2004.

İÇDUYGU, Ahmet, Erder, Sema, Gençkaya, Ömer Faruk, *TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI GÖÇ POLİTİKALARI, 1923-2023:Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi, İstanbul 2014.

İKV, *İktisadi Kalkınma Vakfı*. İktisadi Kalkınma Vakfı, 25.04.2022 https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2047&id=472

IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü* (2.baskı). Uluslararası Göç Örgütü2013. 17.11.2021 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

K.T.B, *AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ İLİŞKİLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 05.06.2022, <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR127495/avrupabirligi.html#:~:text=Avrupa%20Birligi%C4%9Fi%2027%20%C3%BCye%20%C3%BClkeden,%2C%20Romanya%2C%20Slovakya%2C%20Slovenya%2C>

KALAYLIOĞLU, Yasemin, "Ankara'daki İranlı Düzenli Göçmenlerin Farklı Sermayeleri ve “Düzenli” Kalma Stratejileri", *Nüfusbilim Dergisi* (36), 2014. s. 33-66.

KARAN, Ulaş, "Eşitlik İlkesi ve Ayrımcılık Yasağı: Hukuksal Çerçeve", *AYRIMCILIK ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIMLAR*, (Der. Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s. 135-147.

KILIÇ, Murat, *Türkiye-Avrupa Birliği Siyasi İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi (1951-2005)*. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap tarihi Enstitüsü, Ankara 2006 (Yüksek Lisans Tezi).

KIYICI, Günnihan Ölmez, Kaygısız, Ummühan, "Avrupa Birliğinin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.10, S.25, 2018, s. 467-484.

KOCA, Burcu Toğral, "Biyopolitika, güvenlik ve Frontex'in Türkiye-Yunanistan sınırındaki rolü", *Göç Dergisi*, C1, S.1, 2014, s. 57-76.

KOÇAK, Orhan, Gündüz, Demet, "Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C.6, S.12, 2016, s. 66-91.

- Köktaş, Arif, Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, Temmuz 2011.
- Kutlu, Erol, *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye'den AT'ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1991 (Doktora Tezi).
- Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, D. Kömürcü, Çev.) Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.
- Martikainen, Thomas, "Din, Göçmenler ve Entegrasyon", (Çev. Nebile Özmen) *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.38, 2010, s. 263-276.
- Metin, Yüksel, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.57, S.4, 2002, s. 35-63.
- MIPEX, "What is MIPEX?", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 17.05.2022a, <https://www.mipex.eu/what-is-mipex>
- MIPEX, "Ireland", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022aa, <https://www.mipex.eu/ireland>
- MIPEX, "Italy", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ab, <https://www.mipex.eu/italy>
- MIPEX, "Latvia", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ac, <https://www.mipex.eu/latvia>
- MIPEX, "Lithuania", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ad, <https://www.mipex.eu/lithuania>
- MIPEX, "Luxembourg", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ae, <https://www.mipex.eu/luxembourg>
- MIPEX, "Malta", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022af, <https://www.mipex.eu/malta>
- MIPEX, "Netherlands", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ag, <https://www.mipex.eu/netherlands>
- MIPEX, "Poland", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ah, <https://www.mipex.eu/poland>
- MIPEX, "Portugal", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ai, <https://www.mipex.eu/portugal>
- MIPEX, "Romania", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ai, <https://www.mipex.eu/romania>
- MIPEX, "Slovakia", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022aj, <https://www.mipex.eu/slovakia>
- MIPEX, "Slovenia", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ak, <https://www.mipex.eu/slovenia>

MIPEX, "Spain", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022am, <https://www.mipex.eu/spain>
 MIPEX, "Sweden", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022an, <https://www.mipex.eu/sweden>
 MIPEX, "Who produces MIPEX", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 17.05.2022b, <https://www.mipex.eu/who-produces-mipex>
 MIPEX, "MIPEX History", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 18.05.2022c, <https://www.mipex.eu/history>
 MIPEX, "Methodology", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 18.05.2022d, <https://www.mipex.eu/methodology>
 MIPEX, "Labour market mobility", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 22.05.2022e, <https://www.mipex.eu/labour-market-mobility>
 MIPEX, "Family Reunion", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 22.05.2022f, <https://www.mipex.eu/family-reunion>
 MIPEX, "Education", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 24.05.2022g, <https://www.mipex.eu/education>
 MIPEX, "Health", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 24.05.2022h, <https://www.mipex.eu/health>
 MIPEX, "Permanent Residence", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 26.05.2022i, <https://www.mipex.eu/permanent-residence>
 MIPEX, "Anti-discrimination", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 30.05.2022i, <https://www.mipex.eu/anti-discrimination>
 MIPEX, "Political participation", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 30.05.2022j, <https://www.mipex.eu/political-participation>
 MIPEX, "Access-Nationality", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 31.05.2022k, <https://www.mipex.eu/access-nationality>
 MIPEX, "Key-Findings", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 02.06.2022m, <https://www.mipex.eu/key-findings>
 MIPEX, "Austria", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022n, <https://www.mipex.eu/austria>
 MIPEX, "Belgium", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022o, <https://www.mipex.eu/belgium>
 MIPEX, "Bulgaria", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ö, <https://www.mipex.eu/bulgaria>
 MIPEX, "Croatia", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022p, <https://www.mipex.eu/croatia>

- MIPEX, "Cyprus", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022r, <https://www.mipex.eu/cyprus>
- MIPEX, "Czech-Republic", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022s, <https://www.mipex.eu/czech-republic>
- MIPEX, "Denmark", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ş, <https://www.mipex.eu/denmark>
- MIPEX, "Estonia", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022t, <https://www.mipex.eu/estonia>
- MIPEX, "Finland", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022u, <https://www.mipex.eu/finland>
- MIPEX, "France", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022ü, <https://www.mipex.eu/france>
- MIPEX, "Germany", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022v, <https://www.mipex.eu/germany>
- MIPEX, "Greece", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022y, <https://www.mipex.eu/greece>
- MIPEX, "Hungary", *Migrant Integration Policy Index 2020*, 07.06.2022z, <https://www.mipex.eu/hungary>
- ORSAM, "Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi", *ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ*, Ankara, Haziran 2012, ORSAM Rapor No: 123.
- ÖZCAN, Mehmet, Yardımcı, Serkan, "Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele", İ. B. (Derleyen) içinde, *Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler* (s. 197-255), USAK Yayınları, Ankara, Nisan 2006.
- ÖZÇELİK, Gülüm Bayraktaroğlu, "TREVİ Grubu", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s. 1042-1043.
- ÖZER, M.Akif, Uzun, Muammer, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikalarına Dair Değerlendirmeler", 2. *ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ: "GÖÇ, YOKSULLUK VE İSTİHDAM"*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Konya, 23-25 Eylül 2016, s. 77-85.
- ÖZERİM, Mehmet Gökay, "Avrupa'da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem mi?", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C.5, S.1, 2014, s. 11-48.
- ÖZERİM, Mehmet Gökay, *Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göç Karşıtlığı: Güvenlik Temaları Ekseninde Göç Karşıtı Söylemin İnşası*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 2012 (Doktora Tezi).

- ÖZSÖZ, Melih, "Türk Vatandaşlarının Vizesiz Avrupa Yolculuğu: Vize Sorunu, Geri Kabul ve Sonrası", *Türkiye ve AB İlişkileri ve Yeni Gündem*, (Ed. Belgin Akçay), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 131-154.
- ÖZTAN, Ece, "Yeni Göç ve Sığınma Dalgalarına Karşı Önlemler ve Seville Zirvesi", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, (Düz. Desmond Dinan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2005, s. 482-483.
- POLAT, Ezgi Güzel, "Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı", *Ankara Barosu Dergisi*, S.3, 2011, s. 128-157.
- SAMUR, Hakan, "Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.5, S.2, 2008, s. 1-16.
- SAYIN, Hüdayi, *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010 (Doktora Tezi).
- SİRKECİ, İbrahim, İçduygu, Ahmet, "Cumhuriyet Donemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri", *75 yılda köylerden şehirlere*, (Ed. Oya Baydar, Oya Köymen), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 249-268.
- ŞEMŞİT, Sühal, *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması : Türkiye'ye Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2010 (Doktora Tezi).
- ŞEN, Mustafa, "Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi", *Çalışma ve Toplum: Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, S.40, 2014, s. 231-256.
- ŞİMDİ, Merve, "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları: Mardin İli Örneği", *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, C.3, S.3, 2020, s. 147-160.
- ŞİMŞEK, Doğuş, "Kimin için entegrasyon?" *Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği*, 21.05.2022, <https://tr.boell.org/tr/2019/10/03/kimin-icin-entegrasyon>
- TAMER, Mehmet, "Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz", *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, C.7, S.60, 2020, s. 2808-2818.
- TAN, Rukiye, *AB'nin Göç Politikası, EURODAC ve Türkiye'ye Etkileri*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2019 (Yükseklisans Tezi).
- TDK, *Türk Dil Kurumu*, TDK, 14.12.2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- TEPEALTI, Fahrettin, *Avrupa Birliği'nin Göç Politikası ve Türkiye*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020 (Doktora Tezi).

- TOKSÖZ, Gülay, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- TOPÇU, Sevcin, BEŞER, Ayşe, "Göç ve Sağlık", *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, C.10, S.3, 2006, s. 37-42.
- TOPSAKAL, Cem, MEREY, Zihni, KEÇE, Murat, "Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.6,S7, 2013, s. 546-560.
- TÜRK, Emrullah, "Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş ve Beklentileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.43, 2020, s. 162-176.
- UNHRC, "Mülteciler", *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)*, 01.03.2022, <https://www.unhcr.org/tr/11374-multeciler.html>
- USANMAZ, Ahmet, SAYIN, Yusuf, ASLANGİRİ, Fırat, "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.18, S.31, 2016, s. 1-13.
- ÜNVER, Can, "Almanya'ya Türk İşgücü Göçü: Geçmişten Geleceğe Sorunlar, İmkanlar ve Fırsatlar", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, C.0, S.45, 2003, s. 177-226.
- YAMAN, Fatih, "Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.1, 2017, s. 91-109.
- YAYAK, Aslı, "Göçmenlerin Ayrımcılık Algıları ile Özdeşleşme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of Turkish Social Research*, C.21, S.3, 2017, s. 557-576.
- YILDIZ, Ayselin, "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık", *Göç Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.1, 2017, s. 36-67.
- YONTAR, İbrahim Güray, SAVUT, Emre, "Seçilmiş Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’de Göçmenlerin Siyasal Katılımı", *Yönetim Bilimleri Dergisi / Journal of Administrative Sciences*, C.14, S.28, 2016, s. 251-288.
- YÜCEKÖK, Ahmet, *Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1987.